PIKTO PROBLEMA

GELBĖK MUS NUO PIKTO
KRISTAUS MALDOS ŽODŽIAI

PARAŠĖ
A. JAKŠTAS

Š. KAZIMIERO DRAUGIJOS LEIDINYS NR. 625
KAUNAS — — — — — — 1935 — — — — — — METAI

Nihil obstat

Dr. Fr. Venckus

IMPRIMATUR

Datum Kaunae, die 27 aprilis 1935.

J. Byla,

Vicarius Generalis v. s.

Nr. 929

Spaudė „Šviesos“ spaustuvė, Kaune

Brangiems

m a n o k r i t i k a m s i r p a t a r ė j a m s

J. E. arkivyskupui PR. KAREVIČIUI M. I. C.,

J. E. vyskupui PETRUI PR. BŪČIUI M. I. C.

ir

Kun. MYKOLUI VAITKUI

skiria dėkingas

AUTORIUS

Įžanga

Dichtung und Wahrheit.
Goethe

Naujai pastatytoj ir visais patogumais aprūpin=toj Girulių „Grožio" viloj, birželiui baigiantis, ėme rinktis ramūs, poilsio mėgėjai vasarotojai.

Jų tarpe pirmiausia pažymėtinas anksčiausiai atvykęs V i l i u s G i n č y s, kilęs iš Tauragės. Jis buvo jaunas, dar nesenai Heidelbergo universitete garbingai laimėjęs filosofijos daktaro laipsnį. Tai buvo gabus mokslininkas ir drauge plačių pažiūrų lietuvis evangelikas, uolus žurnalo „Una sancta" skaitytojas ir bendradarbis. Mūsų protestantiško=sios teologijos Fakultetas buvo jį sau numatęs į docentus.

Pilnesnei jo charakteristikai tenka pridurti, jį buvus vokiškos kultūros žmogų, didelį Hitlerio ger=bėją, giliai įsitikinusį, jog šis politinis diktatorius esąs vienintelis vyras, kurs ir suskidusias protestan=tiškas Vokietijos konfesijas galėsiąs vienybėn su=vesti ir tampriau surištas priekin prie Kristaus Baž=nyčios idealo pastūmėti.

Be to, Ginčys brangino ir naują vokiečių protestantizme po karui gyviau pasireiškusią srovę, vadinamą „hochkirchliche Bewegung". Jis svajojo apie naują protestantų bažnyčios sureformavimą, apie įvedimą jon senovinės trijų laipsnių (diakonų, kunigų ir vyskupų) krikščioniškos hierarchijos, apie išpažinties grąžinimą ir apskritai rūpinos, kad bažnytinė protestantizmo organizacija įgautų tikrų „evangeliškosios katalikybės" (evangelische Katholizität) žymių.

Dogmatinėse antinomijose jis nesitenkindavo istorinėmis jų formomis, bet siekdavo gilyn, ieškodamas, jei ne protą, tai bent širdį patenkinančio mistiško jų išsprendimo.

Drauge su dr. V. Ginčiu atvyko į „Grožį" ir jo draugas V l a d i m i r a s I v a n o v a s. Tai buvo turtingų Lietuvos rusų sūnus. Baigęs Kaune rusų gimnaziją ir V. D. universitetą, jis kurį laiką gyveno Paryžiuj ir lankė tenykščią provoslavijos Teologijos-Filosofijos Akademiją. Jos gabūs profesoriai padarė Ivanovui didelės įtakos, ypač Berdiajevo paskaitos, ir jo veikalas „Laisvosios dvasios filosofija". Tačiau tos teologiškos studijos nepadarė Ivanovo mistiniu gnostiku. Jis grįžo iš Paryžiaus ne tik tikįs į Kristaus dievybę ir Jo atsikėlimą iš numirusių, bet ir užsigrūdinęs savo specifiškai pravoslaviškuose įsitikinimuose. Pravoslavija jam atrodė ne tik ne atskala, bet tobuliausia krikščionystės forma, daug tobulesnė ne tik už protestantizmą, bet ir už pačią katalikybę...

Pačiose Joninių išvakarėse atšvilpė automobiliu į Girulius dar porą lietuvių. Tai buvo ordinarinis mūsų Teologijos-Filosofijos Fakulteto profesorius Tomas Minčius, vyras pačiam stiprume; jo vardas buvo žinomas, kaipo pirmojo pas mus neotomizmo skelbėjo. Be to, jis atsidėjęs sekė naująsias fizikos teorijas ir stengėsi jų daviniais pateisinti senojo hilemorfizmo teigimus.

Jo kelionės draugas buvo to pat Fakulteto docentas Ignas Serafinas, jaunas, simpatingas, tik silpnos sveikatos Jėzaus Draugijos narys. Studentai jį nuoširdžiai mylėjo tiek dėl jo lipšnaus būdo, tiek ir dėl to, kad jis energingai pabrėždavo, kurios jo paskaitose iškeltos teologinės tezės yra tikėtinos, kaip dogmos, o kurios paliekamos teologų ginčams.

Pagaliau liepos 1 d. atskrido aeroplanu iš Paryžiaus į „Grožį" plačiai Amerikoj ir Europoj išgarsėjusi mūsų artistė — Alma Dievaitienė. Be teatro ir filosofijos ji nemažiau domėjos ir religijos klausimais, drauge nepaliaudama būti ir praktikuojanti katalikė.

Kad ir nebe pirmos jaunystės ir nevartojanti moderniosios kosmetikos priemonių, ji vienu savo skaisčiu veidu ir įgimta gracija, be jokių iš savo šalies pastangų savaime virsdavo draugystėje bendru susidomėjimo objektu, sudarydama aplink save tam tikrą krikščioniško gerumo ir draugiškos simpatijos atmosferą, kurioje visiems, josios paliestiems, būdavo neapsakomai jauku ir malonu.

Šitą jos žavingumą didino ir augšta europietiška kultūra, darniai sujungta su jos įgimtu kuklumu ir lietuvišku kaimietišku natūralumu. Dėliai to ji visur būdavo miela viešnia. Net ir priešingų nuo-monių žmonėms ji sugebėdavo lipšniai tarti tiesos žodį jų neužgaudama.

Su lietuvišku būreliu ji greit susipažino ir mie-lai prie jo prisidėjo. Nuo to laiko užsimezgė bend-ras penkiese gyvenimas. Penkiese eidavo pasi-džiaugti Girulių girios gražumais. Penkiese gėrė-davosi jūros bangavimu ir saulės nusileidimais, pen-kiese sėsdavosi prie stalo pietauti bei vakarieniauti. Ginčiui su Ivanovu pasiūlius, teesie gerb. artistė viso būrelio šeimininkė, ši šypsodamos atsakė:

— Mielai sutinku, tik su sąlyga, jei sveiki leisi-te man šeimininkės teises praplėsti ir drauge su p. Minčium ir T. Serafinu padėsit surengti bendrą mums visiems d v a s i o s p u o t ą. Nes būtų juk neteisinga kasdieną maitinti vien kūnas, o dvasia palikti alkana. Ką mums už tai pasakytų seni dva-sios puotų rengėjai Sokratas su Platonu?! Jie jau prieš du tūkstančiu su viršum metų panašius kil-nius pokylius rengdavo, o dėlko nepabandyti to mums, XX amžiaus vaikams?! Iki šiol mes tuščiai leisdavom laiką, šnekučiuodami apie įvairius die-nos menkniekius. Na, dėlko gi nepasirinkti mums kurios rimtos temos ir nepagvildenti jos iš įvairių šalių?! Tai, rodos, būtų ir įdomiau ir naudingiau ir garbingiau!

Ponios Dievaitienės sumanymas pagirta ir pri-

imta. Čia pat tuojau imta ir temos būsimiems pašnekesiams piršti. Ivanovas siūlė — pasaulinį kryžiaus žygį prieš bolševizmą, Ginčys — visų krikščionių bendrą frontą prieš visų religijų griovėją — bedievybę, Minčius — „amžinąją filosofiją" (philosophia perennis), kaipo sekmingiausį ginklą dabartinei minties anarchijai nugalėti, T. Serafinas — pragaištingumą neapykantos, pastatytos socialinio gyvenimo pradu vieton krikščioniškos artimo meilės.

Išklausius visa tai, gerb. artistė tarė:

— Labai ačiū už Tamstų pasiūlytas temas. Jos yra ir įdomios ir svarbios. Savo formulavimu jos atrodo labai tarpusavy skirtingos, bet arčiau pažvelgę, rasime, kad jos visos galima sutraukti į vieną bendrą — *pikto problemą*[1]). Iš tikrųjų, kas gi yra bolševizmas, bedievybė, minties anarchija ir klasių neapykanta, jei ne vieno ir to paties piktmedžio šakos, tos pat vienos universalinės negerovės rūšys?! Viena bendra pikto problema apima savy visus Tamstų nurodytus ir nenurodytus konkrečius nelabumus. Dėliai to aš ir norėčiau, kad sveiki pikto problemą priimtumėt bendra mūsų būsimų pašnekesių tema.

---

[1]) Lietuvių kalba lotyniškam žodžiui *malum*, rus. zlo, neturi pilnai atatinkamo termino. Viešpaties maldoje tąja prasme pavartota žodis *pikta*. Be to, žmonių kalboje sakoma „*piktoji* dvasia", „už *pikta piktu* mokėti". Taigi vieton naujoviško *blogio* aš vartosiu šiam rašiny terminus: *pikta*, rečiau — *negerovė*, *nelabumas*.

Man pačiai ji labai įdomi, nes savo kūdikystėj aš daug pikto esu patyrus, daug baisių pergyveni⸗ mų turėjus, kuriuos prisiminus, man net ir šiandien darosi šiurpu. Todėl jei mums pavyks pikto pro⸗ blema tinkamai išspręsti, tai šios mūsų atostogos neveltui bus praleistos. Turėdama tai galvoj, aš ir klausiu, ar sveiki sutinkat su mano pasiūlymu — pasirinkti pikta mūsų būsimųjų studijų objektu?

Visi atsakė vienu garsiu:

— Su!...

Šiam pašnekesiui pasibaigus, jo dalyviai buvo besiskirią kas sau. Bet T. Serafinas pareiškė, tu⸗ rįs padaryti dar mažą pranešimėlį. Mat, jis Kaune studijavęs bolševizmą ir prašęs ateitininkų nuro⸗ dyti jam gyvą, kultūringą bolševiką, iš kurio jis ga⸗ lėtų geriau sužinoti bolševizmo ideologiją ir jo se⸗ kėjų psichologiją. Jam nurodyta tūlas K a r o l i s K e i n i s. Tai buvo juridinio Fakulteto ketvirto kurso studentas, rimtas, mandagus ir gana simpa⸗ tingas vyrukas.

— Vakar, tarė baigdamas savo pranešimą T. Se⸗ rafinas, aš sužinojau, kad ir jo Giruliuose vasaro⸗ jama. Iš pasikalbėjimų su juo aš patyriau, kad jis turi daug antireliginių priekaištų ir mėgsta dispu⸗ tas, o pora kartų buvo net ir pikto problemą pa⸗ lietęs. Taigi jis, man rodos, galėtų mums patar⸗ nauti bent kaip autentiškas oponentas. Ko⸗ kios jis tautybės, nesužinojau; jo veide esama — vieno kito ir nelietuviško bruožo, bet lietu⸗ viškai jis kalba labai gražiai, tik šnekėdamas su

vokiečiais, kaž kam savo lietuviškos pavardės ga-lūnę -is nutraukia ir sakosi esąs K a r l K e i n. Jei Tamstos neprotestuojate, aš jį ryt atsivesiu.

— Tik su sąlyga, kad jo kišeniuose nebūtų bolševikiškų proklamacijų, pajuokavo Minčius.

— Nei bombų, pridūrė Ivanovas.

— Kaip krikščionims, mums jis vis dėlto pašiepti nepriderėtų, rimtai tarė Ginčys.

— Juoba, kad idėjinis mūsų p r i e š a s, nepaliauja buvęs mūsų a r t i m a s, užbaigė ponia Dievaitienė.

PIRMAS PAŠNEKESYS

Pikto esmė ir kilmė

Visas pasaulis guli piktenybėje.
1 Jon. 5, 19.

Ryto metą pasitaikė labai graži diena. Saulė, lyg miela močiutė, gausiais spinduliais švelniai glostė ir baltą pajūrio smėlį ir žalią Girulių mišką ir paraudusius žmonių veidus. Lengvo vėjelio su⸗raukšlėtas jūros paviršius siuntė krantui savo vėsų dvelkimą.

Jūros paviljono verandoj ėmė palengvėl rinktis mūsų lietuviai vasarotojai. Netrukus pasirodė ir T. Serafinas su savo „draugu" Keiniu. Šis, supažin⸗dintas su pašnekesių dalyviais, neįnešė jų tarpan jokio disonanso, anaiptol, savo džentelmeniškumu padarė visiems neblogo įspūdžio.

Poniai Dievaitienei pasiūlius, pašnekesiams vesti pirmininku buvo išrinktas prof. Minčius. Jis ir pra⸗dėjo šį pirmąjį pašnekesį.

Minčius. Labai ačiū už suteiktą man garbę ir uždėtą malonią pareigą. Pradėdamas ją eiti, aš pir⸗miausia turiu Tamstoms prisipažinti, jog mane tie⸗

siog ima baimė, ar mes įstengsime pasiimtąją vakar pikto problemą tinkamai išspręsti. Savo platumu ir painumu ji pralenkia visas kitas problemas. Carlyle'is ją vadino „nesibaigiama", nes ji nuo pat pasaulio pradžios kyla kiekvieno žmogaus sieloje ir reikalauja išsprendimo. Žymus prancūzų filosofas Renouvier'as, kurs net mirties patale ją gvaldė, vadino ją „didžiuoju klausimu", „pačia filosofijos siela". Taigi kažin, ar neperdrąsus mūsų pasiryžimas — imtis pikto problemą spręsti?

Ginčys. Šitaip manyti pritiktų nebent agnostikams. Bet agnosticizmas — bloga filosofija. Ji nieko neišaiškina, tik viską aptemdo. Kaip kituose moksluose, taip ir filosofijoj neišsprendžiamų problemų nėra. Į kiekvieną protingai suformuluotą klausimą visuomet yra galimas vienas iš dviejų atsakas: t a i p a r b a n e. Prieiti jis visada galima; reikia tik pasirinkti tinkamas metodas ir gerai apibrėžti pasiimtas tyrimo dalykas. Mes pasirinkom spręsti p i k t o k l a u s i m ą. Taigi ir pradėkim nuo apibrėžimo, k a s y r a p i k t a? To nepadarius, negalima nė žingsnio toliau žengti.

Ivanovas. Pabrėždamas pikto problemos ypatingą sunkumą ir painumą, prof. Minčius niekiek nėra nuo tiesos nukrypęs. Man ši problema atrodo esanti tos pat rūšies, kaip ir garsiosios kitos dvi — e r d v ė s ir l a i k o — problemos. Kol mūsų nieks neklausia, kas yra pikta, mes tariamės puikiai tai suprantą. Nevienas, tai išgirdęs, net šūkteli nustebęs: — „Kas yr pikta, klausiate? O kas

gi to nežino? Ak, ir mūsų pačių ir kitų kasdienis prityrimas pirštu prikišamai tai parodo! Pikta yra visa tai, kas mus verčia liūsti, dejuoti, raudoti, kas sukelia mumyse nepasitenkinimą, nemalonumą, ne⸗rimą; pikta — tai, kas mus erzina, užgauna, spau⸗džia, klaidina; pikta galop yra visa tai, ko mes ne⸗mėgstam, bei ko neapkenčiam"...

Žinoma, tai nėra pikto definicija, tik jo netobula ir nepilna konkretizacija. Ji netobula, nes ne visa, ką žmonės neapkenčia, yra pikta (pav., bolševikai neapkenčia Dievą, Kūrėją viso gero); ji ir nepilna, nes neapima daugelio pikto rūšių bei pasėkų.

T. Serafinas. Man rodos, pikto rūšys galima šiaip suskirstyti:

a) f i z i n i o   p i k t o   k a t e g o r i j a; čion pri⸗klausytų įvairių rūšių ir laipsnių skausmai, sopu⸗liai, ligos, kentėjimai, kūno sužalojimai, proto silp⸗numai, visoki gamtos nenormalumai, sausros, po⸗tvyniai, žemės drebėjimai, laivų nuskendimai, trau⸗kinių, automobilių, aeroplanų susikūlimai ir pa⸗našios katastrofos;

b) s o c i a l i n i o   p i k t o   k a t e g o r i j a; jon įeitų visokios riaušės, sukilimai, streikai, revoliu⸗cijos, karai, plėšimai, vagystės, galvažudystės, ap⸗gaulingos spekuliacijos, infliacijos, maisto ir pi⸗nigų nepritekliai ir panašios Dievo rykštės;

c) m o r a l i n i o   p i k t o   k a t e g o r i j a; čion reiktų priskaityti — žmonių netobulybės, silpnybės, klaidos, nusikaltimai, išbujojęs egoizmas, gyveni⸗

mo palaidumas, nedorybės, ir kitoki nelabumai, ir galop:

d) viršgamtinio pikto kategorija — tai mus išbraukianti iš gyvųjų skaičiaus mirtis ir skaistykla su pragaru dėliai savo pomirtinių kentėjimų[1]).

Iš čia matom, kad pikto rūšys bei pasėkos beveik nesuskaitomos. Jų diferenciacija, prasidėjus danguje, greit nusileido žemėn ir užvaldė visą pasaulį. Teisingu šv. Jono pasakymu, pasaulis nūn ir „guli piktenybėj" pasinėręs, lyg jūroj (1 Jon. 5, 19).

Ginčys. Pikto suskirstymas kategorijomis yra naudingas ir įdomus dalykas; tačiau vis dėlto jis nėra pikto esmės pažinimas, nėra atsakymas į klausimą: kas yra pikta?

Minčius. Tai tiesa. Žmonės, kurie į jį atsako nurodydami tą ar kitą pikto rūšį bei pasėką, jau tuo pat parodo, kad jie savo dvasioje pikto idėją daugiau nujaučia negu supranta. Ilgiau galvodami apie tą dalyką, jie instinktyviai prieina jiems patiems dar nevisai aiškų spėjimą, kad pikta yra tai, ko neturėtų būti. Vokiečių

---

[1]) Šv. Tomas Ak. tis skirstė pikta į tris kategorijas: į gamtos pikta (malum naturae), kaltės pikta (malum culpae) ir bausmės pikta (malum poenae). Gamtos pikta atitiktų maždaug mūsų pirmą ir antrą pikto kategoriją, kaltės pikta — mūsų trečiąją ir bausmės pikta — mūsų ketvirtąją. Bet, žinoma, ši atitinkamybė nėra pilna nei tiksli.

kalboje tai išreiškiama vienu žodžiu „Nichtsein-sollendes".

Ginčys. Jei pikta yra tai, kas neturėtų būti, tai gal pikta ir neturi realinio buvimo, o yra tik grynas gero paneigimas?

Minčius. Šv. Tomas Ak-tis manė, pikta savo esmėje realinio buvimo neturint; jį esant ne gamtos, ne realinį, bet proto dalyką (non aliqua natura, sed ens rationis), taigi ir nėsant gryną gero neigimą, bet faktišką gero neturėjimą bei netekimą. Pikta egzistuoja ne savyj, bet savo pasėkose. Kitaip sakant, pikta yra gero priešingybė ta prasme, kad per jį gero nustojama bei prarandama[1]).

Iš čia jau aiškėja, kad norint pažinti, kas yra pikta, reikia pirma suprasti, kas yra gera, t. y. kas verta būti, bei kas turėtų būti (Seinsollendes).

Svarstant šį pastarąjį klausimą, paprastai mums pirmiausia blyksteri spėjimas, bene bus tik gera tas pat, ką ir būtis, nes gera skyrium, be tam tikros būties niekuomet nebūna. Viduramžių mintytojai tvirtino, kad tarp būties ir gero esama net savytarpės pasikeičiamybės (ens et bonum convertuntur). Turint galvoj metafizinį gerą, tai ir bus tiesa. Bet bendrai kalbant, tarp gero ir būties esama nemažo skirtumo. Mat, būtis yra visų ben-

---

[1]) Sk. s. Th. I^a^. q. 48, 2 ad 2; q. 49 c. 5.

driausia sąvoka, taigi ji ir užgriebia kur kas platesnę abstrakcijos sritį, negu *gero idėja*. *Gera* dėl buvimo yra *būtis*, bet toli gražu ne kiekviena būtis yra *visiškai gerà*. Visiškai gerà tėra tik vienintėlė *Dievo būtis*. Kitos visos, o užvis žmogaus sukurtos, būtys šalia gerų savybių, turi ir daugiau ar mažiau trūkumų bei netobulumų.

Iš kitos šalies *gerą* visuomet lydi ir kita — didesnio ar mažesnio *tinkamumo* ideja. Kur to tinkamumo nėra, nėra nei *gero*. Pav., rusai rodo Maskvoj milžiniškąjį varpą (car' kolokol), kuriuo negalima skambinti ir dideliausią patranką (car' puška), iš kurios negalima šaudyti. Dėliai tų savo neigiamų savybių abu tuodu padaru galima vadinti *keistais*, *retais*, bet nieku gyvu — *gerais*. Nes gera yra tai, kas *tài ar kitai būčiai* daugiau ar mažiau *pritinka*, *jai yra reikalinga*, ar *net būtina*.

Iš čia, žinant, kad *pikta yra gero priešingybė*, mums jau nesunku bus gauti ir artimesnis pikto apibrėžimas. Būtent, pikta yra tai *nebuvimas* (netekimas bei trūkumas) tam tikroj būty *to, kas jai iš prigimties priklauso*, *pritinka*, *yra reikalinga bei būtina*. Nebetekus tos ar kitos savo ypatybės, būtis tuo atžvilgiu menkėja, nebeatsiekia savo tikslo, daros apgadinta, nebetinkama, bloga, nors kitais atžvilgiais gali turėti ir gerų ypatybių.

Panašų, tik bent kiek trumpesnį, pikto apibrėžimą pateikia Šv. Tomas Akvinietis. Jis sako: „*pik*-

ta yra tai netekimas to, ko tam tikros būties prigimtis reikalauja"[1]). Čia žo= dis „netekimas" (privatio) tyčia Šv. Tomo pavar= totas. Mat, netenkama arba to, kas turėta, ar= ba to, kas reikėjo turėti, bet neturima. Dar trumpiau pikta apibrėžia šv. Augustinas, sakydamas: „Pikta — tai trūkumas". Ir iš tikrųjų, juo kurioj būty daugiau trūkumų, juo ji labiau ar= tėja į savo buvimo paneigimą bei niekį[2]).

Ginčys. Aš mielai pripažįstu, kad šv. Augusti= no pasakyme dalis tiesos yra. Tačiau griežtai lai= kytis jo pikto definicijos — nepatarčiau. Ji tuo ne= gera, kad pertrumpa ir neaiški. Joj pabrėžta tik vienas pikto elementas — trūkumas. Tuotarpu pikto kriterijų sudaro ne vienas plikas trūkumas, bet trūkumas dalykų būties esmei atatinkamų bei reikalingų. Taigi man atrodo, šv. Tomas tiksliau nusakęs pikto esmę, ne= gu šv. Augustinas. Šv. Tomas numatė, kad pikta gali kilti būty nevien iš atatinkamų jai savybių trū= kumo, bet ir iš netinkamų bei nereika= lingų ypatybių turėjimo. Pav., žmogui įgimta turėti rankoj penki pirštai. Netekimas, kad ir vieno kurio piršto jau yra žmogui nemaža ne= gerovė. Bet tokia pat negerovė būtų ir gimus še=

---

[1]) Malum nihil est aliud quam privatio eius, quod quis natus est habere. *Summa Contra Gentiles*, lib. IV, cap. VII.

[2]) Omnis defectus, ab eo quod est, tendit, ut non sit. Contra Secundinum, c. XVII.

šiapirščiui bei trikojui. Iš čia matom, kad nereikiamų savybių turėjimas yra lygus reikiamų ypatybių neturėjimui, o tai jau yra trūkumo bei pikto žymė.

Tačiau ir šią pataisą įnešus pikto apibrėžiman, jis atskirais atvejais vis dėlto gali būti neteisingas. Mat, sprendimai apie tai, kas kuriam daiktui yra tinkama ir gera, yra vertybiniai, o, kaip žinom iš gyvenimo, jie neretai būna savanaudiški, susidarę pašalinėms įtakoms veikiant. Šių veikimas kartais esti taip galingas, jog priverčia žmogų net gerą piktu ir piktą geru laikyti. Tas pat pasakytina ir apie tai, kas tinka bei netinka kuriai būčiai. Pasitaiko ir taip, kad tas pats dalykas, pirmiau brangintas, kaip geriausis, paskui esti niekinamas, kaip niekam netikęs. Būna dar ir taip, kad tas pats asmuo ar daiktas tuo pačiu laiku vienų esti į padanges keliamas, kitų niekinamas bei smerkiamas. Pav., religija: mums — yra kelias į išganymą bei tikrąjį gyvenimą, bolševikams ji — „opiumas liaudžiai". Taigi gyvenime su piktu atsitinka tas pat, kas su klaida ir biaurumu: kaip klaida kartais peršama tiesos ir biaurumas grožio vieton, taip ir pikta neretai siuloma, kaip gera. Šis gi pikto geru vertimas yra visųdidžiausis nelabumas, darąs mūsų žemę jau nebe ašarų pakalnę, bet tikru pragaru.

Ivanovas. Maišydami priešingus pradus, imdami vieną kito vieton, mes savaime įneštumėm į minties pasaulį anarchiją, sukurtumėm intelektualinį

chaosą ir tuo žymiai pasunkintumėm mūsų proble≠mos išsprendimą. Mūsų uždavinys — nušviesti jį iš visų pusių. Mes iki šiol šiam tikslui dar nedaug tepadarėm. Mums kol kas tepaaiškėjo vien pikto problemos sunkumas ir painumas, įvairios pikto ka≠tegorijos, pikto apibrėžimas. Visa tai buvo išdėta abstraktiškai ir sudarė lyg tam tikrą pikto teo≠riją. Bet kaip jau aukščiau matėm, pikto esmė yra trūkumas. Trūkumų gi gali būti ne vien daiktuose, bet ir sukurtose protingose būtybėse. Dė≠liai to mes apie piktą kur kas daugiau sužinotu≠mėm, jei patyrinėtumėm jo pradžią. Nes pikto esa≠ma žemėj ne nuo šiandie; anaiptol, jis taip senas, kaip pati žmonija.

Dėliai to pikta turi ir savo istoriją, glaudžiai su≠sijusią su žmonijos praeitim, tik, deja, nieks jos iki šiol nėra dar parašęs. Bet tai neturėtų mums kliudyti čia apie tą istoriją kiek plateliau pakalbėti.

Minčius. Draugo Ivanovo pastaba yra teisinga ir priimtina su padėka. Tiktai, pikto pradui pasi≠reiškus pirmiausia ne mūsų žemėj, bet aukštesnėj hiperfizinėj srity, kurios mūsų filosofija vienomis savo jėgomis pasiekti negali ir tik vienintelis Ap≠reiškimas kiek daugeliau žinių apie ją teturi, tuo remdamasis, aš draugų vardu ir prašysiu T. Se≠rafiną, kaipo Apreiškimo tiesų žinovą ir sargą, ateiti mums į pagalbą ir tarti šiuo klausimu savo autoritetingą žodį.

T. Serafinas. Pikto pradžios klausimas yra ne≠naujas. Dar prieš Kristų pagonių išminčiai išti≠

sais šimtmečiais laužė sau galvą, bandydami išspręsti pikto, jo pradžios ir priežasčių problemą. Bet nesurado jokio priimtino tos problemos išaiškinimo. Kiek paskiau kai kurie pagonių mokslininkai, atvirtę į Kristų, bet nesitenkindami Jo mokslu, atgaivino senpagoniškas graikų filosofijos pažiūras, parsizmo ir budizmo teorijas, ir visa tai sumaišė su katalikų Bažnyčios dogmomis. Iš to mišinio nuo Apaštalų laikų yra atsiradus vadinamoji gnozė bei tariamasis „gilesnis religinių tiesų pažinimas". Bet, deja, to neva moksliško judėjimo rezultatas buvo fatalinis: vietoj paprastų ir visiems prieinamų Kristaus tiesų, tie „naujakrikščioniai" paskelbė pragaištingą dualistinę klaidą, tikindami, kad „šalia amžinojo Dievo egzistuoja lygiai amžina Materija, kuri ir esanti viso pikto šaltinis ir pradžia".

Iš tos herezės po 200 metų išsivystė manicheizmas[1]), kuris paviršutiniškai laikės krikščioniškų formų, bet savo dogmatiniame moksle yr grįžęs į senąjį pagonių dualizmą, tikindamas, kad esančios nuog amžių dvi tarp savęs nuolat kovojančios — šviesos ir tamsos viešpatijos; žmogus esąs jų padaras; jo dvasia gimsta iš šviesos, o kūnas — iš tamsios piktos materijos, dėliai to ir glūdi jame nuolatinis polinkis į blogą ir nesiliaujama kova su šviesos dvasia".

---

[1]) Jo įsteigėjas buvo Manes, gyvenęs II a. Persijoj, miręs 274 m. po Kr.

Šis klaidingas mokslas III-me amžiuje buvo plačiai pasklidęs pasauly; juo kurį laiką buvo persiėmęs savo jaunystėj net ir šv. Augustinas. Paskiau išvydęs manicheizmo klaidą, metė ją ir savo raštuose nesyk jį sumušinėjo. Iš čia tarp manichejų ir katalikų kildavo ginčų: — Ar pasauly yra pikto? klausdavo manichėjai. — Yra, atsakydavo katalikai. — Jei yra, tai kas gi pikta sukūrė? Gal Dievas? — Ne. Dievas sukūrė tik gera. — Na, tai iš kur gi atsirado pikta[1])? Ir tai šv. Augustinas atsakinėjo: — Pikta atsirado iš gero, tik ne iš Aukščiausio gero, kuriuo yra Dievas, bet iš reliatyvaus, sukurtojo gero, nes tik čia tegalimi trūkumai. Tai buvo pirmutinis bandymas pikto genezę išaiškinti. Vėliau Bažnyčia šią šv. Augustino mintį labiau konkretizavo savo moksle apie angelų puolimą ir galop IV lateraniškiame Bažnyčios susirinkime 1275 m. jį dogmatiškai užfiksavo, paskelbdama, jog „velnias ir kiti demonai buvo Dievo sukurti iš prigimties geri, bet patys savaime pasidarė blogi[2]).

Ivanovas. Man būtų labai įdomu sužinoti, kaip galėjo įvykti ši baisi metamorfozė, bei šis slaptingas angelų puolimas?

T. Serafinas. Savo sukūrime angelai yra gavę iš Dievo aukštą protą, laisvą valią, didelę galybę,

---

[1]) Unde sit malum?

[2]) Cfr. I De fide catholica. Ench. Symb. Denz. u. 428.

pašvenčiamąją malonę ir kitas viršprigimtinės do= vanas, bet nebuvo jiems duota — Dievas regėti (vi= sio beatifica). Tai turėjo jie patys, Dievo padedami, užsipelnyti. Didelė jų dalis ir yra tai užsipelnę. Bet nemaža dalis Dievui nusidėjo ir tapo pragaran pasmerkti. Čia savaime kyla p. Ivanovo iškeltas klausimas, kaip angelai, būdami taip tobūli, galėjo nusidėti? Į tai šv. Tomas atsako, nurodydamas, jog tik vienas Dievas tėra nenusidedąs, nes tobulo Jo veikimo norma yra dieviškoji Jo valia. Kitų protingų būtybių veikimo norma yra ne jų, bet Dievo valia. Todėl protingų būtybių vei= kime yra galimas nukrypimas nuo tos normos, o per tai galimas ir nusidėjimas, bei atskira moralio pikto rūšis.

Angelų puolimo faktą konstatuoja Šv. Raštas (II Petr. 11, 4; Jud. 6). Iš ten sužinom, kad „Dievas nepasigailėjo nusidėjusių angelų", bet „nustūmė į pragarą" ir „palaikė didžiosios dienos teismui". Jo= kių kitų angelų puolimo smulkmenų Biblija nepa= duoda. Mūsų išganymui tų žinių ir užtenka. Bet te= ologams, žinoma, to nepakako ir jie, remdamiesi įvairiais išvadžiojimais, stengės arčiau susekti ange= lų puolimo priežastį. Vieni manė, tą priežastį sura= dę angelų puikybėje. Nesitenkindami Dievo jiems duotąja tobūlybe, angelai esą, panorėję įsi= gyti didesnio panašumo į Dievą, bet ne Dievo nurodytu, tik savo užsi= geistu keliu. Kitų teologų išmanymu, ange= lai nusidėję atsisakydami taunauti jiems apreikštam

Kristui Viešpačiui, dėl to kad Jis hipostatiškai savy yr sujungęs savo dieviškąją prigimtį su žmogiškąja, o ne su angeliškąja. Taigi čia puikybė yr pasireiškus neklusnumu. Bet visa tai, turiu pabrėžti, nėra jokios dogmos, tik teologų nuomonės bei hipotezės

Ivanovas. Jei jau ir pačioj teologijoj netrūksta hipotezių, tai leiskit, Tamstos, ir man pasiūlyt savo naują, nekieno dar, rodos, nepareikštą. Mano išmanymu, angelai galėjo nupulti dar ir šitaip.

Sukūręs devynius angelų chorus, V. Dievas galėjo jiems tarti:

— Na, mano mieli angelai, klausykit mano paskutinės valios. Prieš atsilsėdamas, aš noriu sukurti dar vieną protingų būtybių rūšį. Tai bus žmonės, pusiau dvasiniai, pusiau materialiniai kūriniai. Nemaža jų dalis bus geri, bet daug daugiau rasis piktų, tevertų, akmenį prie kaklo pririšus, jūroj paskandinti. Bet aš to jiems nedarysiu, leisiu drauge su gerais gyventi žemėj. Tik kad jie man per daug pikta nepridarytų ir žemės vienu pragaru nepaverstų, jūs, meilučiai, turėsit būti jų angelais sargais. Nenorėdamas jūsų per daug apsunkinti, aš skiriu jums saugoti tik po vieną žmogų.

Čia Viešpats ėmė nurodinėti, kuris žmogus kuriam angelui teks saugoti. Daugelis angelų mielai sutiko paimti savo globon gerus ir blogus, kuriuos Dievas jiems parinko. Bet kai Viešpats ėmė iš eilės angelams skirti: tau teks saugoti Kainas, tau Judas, tau Erodas, tau Neronas, tau Jonas Žiaurusis, tau

Leninas, tau Trockis..., tai vargšus angelus tiesiog pagavo siaubas: jie sudrebo, ir jų prote, lyg žaibas, blykstelėjo mintis: — „Kaip tai, mes angelai, tyriausios dangaus dvasios, Dievo sūnūs, šviesos nešėjai, turėsim tarnauti tiems dvikojams skernagiams, tiems neraliuotiems galvijams, svetimo prakaito ir kraujo siurbėjams, žmonijos budeliams, nekaltybės mindžiotojams, teisybės niekintojams, visokiuose ištvirkimo purvuose išsivoliosiantiems!... Ne, to tai mes nepadarysim... Velyk visa kita, negu tai"!... Ir ši mintis pražudė angelus, paversdama juos demonais... Na, draugai, kaip jums atrodo ši mano angelų puolimo hipotezė? Gal teologiškai ji ir neperstipra, bet psichologiškai, rodos, neblogiausiai pagrįsta.

T. Serafinas. Ko Dievas aiškiai neapreiškė žmonijai, to mes niekuomet tikrai nesužinosim. Angelų puolimas buvo ir bus mums žemėje neišaiškinamoji paslaptis — m y s t e r i u m i n q u i t a t i s. Tenkint mūsų žingeidumą ne Dievo pareiga. Mūsų išganymui užtenka žinoti, kad, atsiskyrę nuo Dievo, angelai visą savo energiją ir aukštą protą suvartoja nūn vien pastangoms ardyti žemėj Dievo karalystę, t r a u k t i ž m o n e s n u o D i e v o, darant juos tokiais pat neklaužadomis maištininkais, kaip jie patys. Visų prigimtis yra ta pati. Kiekvienas jų — tai neliaujamas p i k t o k ū r ė j a s.

Anot mūsų poeto. —

Jis tamsybėj amžinoj gyvena,
Jis negali veikti prie šviesos,

Jis nemėgsta kito dvasios peno,
Kaip tik melą po kauke tiesos...
Griaut, ardyt, naikint viską papratęs,
Jis nekenčia kūriamos minties;
Nuolat rodo geluonį gyvatės
Ir ant Dievo plūsta išminties...
Jis gamtoje nuo pat sukūrimo
Stengias Dievo mintį iškraipyt;
Jis ir dorą žmonijos veikimą
Nor' suvėlint arba sustabdyt...
Niekad jis neilsta ir nemiega
Dirb', kad žmonės virstų gyvuliais:
Šaukia: „meskit šventą meilės jėgą,
Epikūro būkit meiteliais"!...

Dėliai to yra teologų, manančių, kad nūn kiekvienas žmogus, be gerojo angelo sargo, turi ir tam tikrą piktąją dvasią, besistengiančią jį nuolat traukti į piktą. Tuo būdu aplink žmogaus sielą nuolat verdanti karšta kova tarp jos a n g e l o s a r g o ir d e m o n o g u n d y t o j o. Pirmuoju žymiu tos kovos rezultatu ir yra ž m o n i j o s p u o l i m a s mūsų pirmųjų tėvų asmenyse. Per šį puolimą ir įvyko pikto persikėlimas iš hiperfizinių sferų — žemėn.

Apie šį pastarąjį įvykį Šv. Raštas pateikia gana detalizuotą pranešimą, kuris savotiškai nušviečia pikto genezę ir todėl, man matos, šiame pirmame mūsų pašnekesy, jis negalima aplenkti. Taigi, jei sveiki leisite, aš pamėginčiau žmonijos puolimo istoriją, kaip ji yra išdėta Biblijos pradžioje, bent kiek egzegetiškai paaiškinti.

Visi (be Keinio). Prašom, prašom.

T. Serafinas. Žmonių puolimo pasakojimas, kaip jis surašytas Biblijoj (Prad. I, 1-24), jautresnius literatus, net ir nekatalikus, nuo seno stebino savo meniškumu, naturaliu nuosakumu ir žmonių psichologijos pažinimu. Kadangi to pasakojimo turinys Tamstoms visiems yra žinomas iš Šventosios Istorijos, tatai aš paanalizuosiu vien tiktai patį puolimo įvykį. Jis žymiai skiriasi nuo angelų puolimo. Šie puolė s a v a i m e, be jokio pašalinio gundymo. Pirmieji žmonės puolė, būdami s u g u n d y t i Žalčio-Gundytojo. Po teisybei gundė ne pats žaltys, tik juo pasinaudojęs vienas iš puolusių angelų.

Pažymėtinas čia gundymo taktikos gudrumas. Gundytojas kreipias ne į stipresnį žmogų Adomą, bet į silpnesnę — Jievą. Jis neparodo tuojau savo tikslo, jis nesako Jievai tiesiog: „nusiskink uždraustą vaisių ir valgyk", bet atsargiai, palengvėl, melagingu klausimu pasiekia tai, kad Jieva įsileidžia su juo į pavojingą pašnekesį. Pirmąjį jame žodį taria Gundytojas. Jis stato vylingą klausimą: „Kodėl Dievas judum įsakė, kad judu nevalgytumėt iš visų sodo medžių"? Šiam paklausime glūdi aiški pikta valia: Dievo uždrausta tik v i e n a s medis, o Gundytojas padaro uždraustus v i s u s ir tuo lyg gauna teisės reikšti žmonėms savo pasigailėjimą: „oi, jūs vargšai, negalėdami valgyt vaisių nei iš vieno medžio, jūs Rojuj badu numirsit..." Tuo būdu Gundytojo paklausime d ė l k o glūdi

Dievą įžeidžianti mintis: kodėl Dievas taip negailestingai su jais pasielgęs, kokia to priežastis?...

Hebraiškame tekste Gundytojo paklausimas skamba truputį kitaip, būtent: „Ar tai tiesa, kad Dievas yr jums uždraudęs nevalgyti iš visų sodo medžių"? Gundytojas gerai žino, sakąs netiesą, tačiau, apsimetęs nežinančiu, vis dėlto klausia, ar tai tiesa?

Jau iš to, tiesai prieštaraujančio, paklausimo Jieva galėjo suprasti, Rojaus žaltį nesant gerą būtybę. Tačiau ji žalčio paklausimo klastingumo nepastebi ir jam ramiai atsako:

— „Mudu valgova iš vaisių sode esančiųjų medžių, bet apie vaisių medžio esančio sodo viduryje mudum Dievas įsakė, kad jo nevalgytumėva ir kad jo neprisiliestuva, idant mes kartais nenumirtuva".

Jievos atsakyme Dievo draudimas atpasakota griežtai ir net yra praplėstas priedu, „kad neprisiliestuva", ko Dievo įsakyme nebuvo, bet užtat Dievo pagrasymas mirtimi išeina žymiai susilpnintas Vulgatos pridurtu bausmės griežtumą mažinančiu žodeliu „kartais". Jame jau glūdi užuomazga Jievoj kylančio abejojimo: o gal Dievas mirtimi ir nebaus.

Šį Jievoj besireiškiantį svyravimą Gundytojas stengias savo pusėn palenkti. Tam tikslui jis Dievo pagrasytą mirties bausmę kategoriškai paneigia, tardamas:

— „Visai judu nenumirsita; nes žino Dievas, kad tą dieną, kurioje judu iš jo (t. y. užginto me-

džio) valgysita, atsidarys judviejų akys, ir būsita, kaip dievai, ir žinosita, kas gera ir kas pikta" (Prad. 3, 4).

Tais žodžiais Gundytojas jau aiškiai pasirodo, kas esąs. Jis Dievą daro melagiu, Jo mirties bausmę — tuščiu baidymu, žada abiem su≠dievinimą, buvimą kaip dievai, pažinimą ge≠ro ir pikto, t. y. galėjimą patiems nustatyti, kas yr gera ir pikta bei pilniausią mora≠linę autonomiją.

Tie gražūs pažadai Jievai galutinai aptemdė pro≠tą. Ji jau nebejautė Gundytojo žodžiuose Dievą įžeidžiančio turinio, ji visą savo dėmesį nukreipė į užgintą vaisių.

Miltonas, aprašydamas šį įvykį savo „Prarasta≠me Rojuje", išreiškia spėliojimą, kad Žaltys, išta≠ręs savo gundančius žodžius, rangės aplink uždraustą vaisių ir net jį kandžio≠jęs, lyg drąsindamas: — „Na, žiūrėk, aš kremtu jį ir visai nuo to nemirštu. Taigi ir judu su vyru ne≠mirsite, bet anaiptol gausite dar brangią dovaną, tapsite nuo Dievo nepriklausomi".

Tuo padrąsinta, Jieva dar smalsiau pažvelgė į uždraustą vaisių. Jis atrodė jai turįs nepaprastų sa≠vybių: „geras valgyti, gražus akims ir meilus pa≠sižiūrėti". (Prad. 3, 6). Ir juo ilgiau ji žiūrėjo į jį, juo labiau silpo jos valia ir atsparumas pagundai, juo labiau stiprėjo noras paragauti uždrausto vai≠siaus. Ir ji galop neišlaikė, pasidavė pagundai, nu≠raškė vaisių, pati valgė ir Adomui davė; šis pasirodė

lygiai silpnabūdis, nes pasekęs Jievos pavyzdį, taip-pat valgė[1]).

Tuo būdu abu pirmieji tėvai peržengė Dievo įsakymą, savo norus pastatė aukščiau už Dievo valią, tapo Dievo įžeidėjai, maištininkai; atmetę Dievo viešpatavimą ant savęs, užsigeidė būt nepriklausomi nuo Dievo, patys būti kaip dievai, ir tuo būdu suardė Dievo nustatytą žemėj tvarką, tapo pirmieji revoliucionieriai ir net pirmieji žmogžudžiai, nes, gavę iš Dievo brangią dovaną — galėjimą nemirti, puldami prarado ją, užsitraukdami sau ir savo vaikams liūdną mirties būtinumą.

Keinis. Mano draugas T. Serafinas yra išdėstęs katalikų pažiūras į Biblijos pasakojimą apie pirmųjų žmonių puolimą. Toji pažiūra yra toli gražu ne vienintelė. Modernieji Biblijos kritikai turi susidarę kitą. Jie Bibliją laiko ne Dievo apreiškimu, bet žydų liaudies tautosakos rinkiniu. Taigi ir įdėtas ten pasakojimas apie žmonių puolimą — yra ne daugiau, kaip žydų pasaka, ar iš Babilonijos skolintasis mitas, o geriausiu atveju, — tai simbolinė alegorija, kurioje Žaltys reiškia žmoguje glūdintį gašlumą, Jieva —

---

[1]) Žydų Talmude yra užrašyta, kad Jieva privertusi Adomą valgyti uždraustą vaisių „mušimu". Bet šis padavimas nėra tikėtinas, nes perdaug jau žymu jame rabinų noras vyrišką lytį pateisinti.

tai mūsų — juslės, pasiduodančios tam gašlumui, kaip tai aiškino senovės žydų filosofas Filonas ir krikščionis Bažnyčios rašytojas Origenas, o iš dalies net ir patsai šv. Augustinas.

T. Serafinas. Kad Šv. Rašte esama ir alegorijų, tai tiesa. Visi Evangelijose užrašyti Kristaus prilyginimai yra alegorijos. Bet tą jų alegoriškumą patys Evangelijų autoriai nurodo. Apie žmonių puolimo pasakojimą to pasakyti negalima. Pasakotojas dėsto puolimo įvykius sistematiškai, pažymėdamas svarbiausius jų momentus, šen ir ten įbrukdamas net veikiančiųjų asmenų dialogus, iš ko savaime aiškėja, autorių parašius čia tikrą populerinę istoriją, o ne alegoriją bei pasaką[1]). Neginčiju esant vieną kitą biblistą, laikantį pirmųjų žmonių puolimo pasakojimą — pasaka. Pasakyti tai lengva, bet sunku moksliškai įrodyti. Aš bent tokio įtikinančio įrodymo iki šiol neužtikau. Pasakų turinys paprastai nieko neišaiškina ir nieko nepagrindžia. Tuo tarpu Prad. 3,1—24 ne tik leidžia mums įmanomai suprasti *dabartinių žmonių sugedimą*, bet ir deda tvirtą pagrindą visai krikščionijai. Nes jei nebūtų žmonių *puolimo*, tai nebūtų nė jų *atpirkimo*; jei nebūtų *atpirkimo*, tai nebūtų nė *Atpirkėjo Kristaus*, nei krikščionijos, ir mes neturėtumėm tų gausių malonių, kurias nūn per Kristų gauname. Taigi, mes turim

---

[1]) Plg. De charactere historico trium priorum capitum Geneseos. Acta Ap. Sedis, I (1909) 567—569 p.

rimto pagrindo pripažinti bibliškąjį pasakojimą apie žmonių puolimą tikru istoriniu faktu. Patvirtino tai ir pati Kat. Bažnyčia atskiru savo Bibliškosios Komisijos dekretu iš liepos 30 d. 1909 metų. Galop visi tolesni Biblijos pasakojimai, kaip šit apie Kaino brolžudystę, apie žmonių ištvirkimą, apie visuotinį tvaną, apie Sodomą ir Gomorą, apie socialinę netvarką Teisėjų laikais, apie visokias nedorybes žydų karalių gadynėj, apie Babilonijos vergiją — visa tai yra logiškai ir pragmatiškai surišta su žmonių puolimo istorine tikrenybe. Be jos visa Biblija taptų tiesiog nesuprantama knyga.

Žmonių puolimo idėja, lyg koks raudonas siūlas driekiasi per visą Biblijoj glūdinčią žydų istoriją ir ją glaudžion vienybėn suveda. Dėliai to, teisingu lenkų filosofo Hoenė Wronskio pasakymu, visas Senojo Įstatymo turinys galima trumpai išreikšti vienu žodžiu — *puolimas*, kaip kad Naujojo — kitu vienu žodžiu *atgimimas*[1]). Dėliai to mes žmonių puolimą ir laikom dogmatiniu faktu, atskleidžiančiu mums nevieną svarbią paslaptį.

Jų svarbiausioji — tai dabartinio žmogaus sumenkėjimas. Nusidėjęs, jis neteko Dievo malonės. Nuodėmė aptemdė jo protą, taip, kad tiesa tapo jam sunkiau beprieinama, neg pirma. Jo valioj atsirado polinkis į blogą. Jis pajuto

[1]) Šv. Bonaventura abiejų Įstatymų turinį yra išreiškęs žodžiais: baimė, meilė, kas irgi yra tikra tiesa.

savy veikiant naują dėsnį: „Matau, kas gera, bet darau, kas bloga". Tai žmogaus *dvasios sumenkėjimo paslaptis*, kurios joks filosofas nėra ikšiol dar tinkamai išaiškinęs. *Viena tik puolimo dogma ją įmanomai tenušviečia.*

Šalia dvasios gedimo ėmė žmoguje reikštis ir kūno gedimas. Iki puolimui, pirmųjų žmonių gyventa pilnu, mirties nenutraukiamu gyvenimu. Nusidėjus, ta jiems Dievo suteiktoji nemirybės dovana lieka atimta ir jų tolesnis gyvenimas virsta kasdieniu kūno įrimu bei *žengimu mirties linkon*. Visa aplinkuma — ir saulės karsčiai ir žiemos šalčiai ir lietus, ir audros — viskas tą kūno įrimą daugiau ar mažiau greitina ir galutinį jo suįrimą bei mirtį artina. Maistas, tiesa, kuriam laikui kūno jėgas sustiprina ir įrimą sumažina, bet visiškai jo sustabdyti negali. Anksčiau ar vėliau Dievo skirta bausmė turės nusikaltusius pasiekti ir nuodėmingą jų kūną paversti lavonu, o iš lavono — „žemės dulkė". Tas dulke virtimas — tai *mirtis*. Ji netelpa žmogaus galvoje. Ji yra baisiausi jam paslaptis, kurią vien puolimo dogma padeda mums geriau suvokti.

Su mirtimi glaudžiai rišas jos pranokėjos — įvairios ligos ir skausmai. Net ir toks džiaugsmingas šeimų gyvenime įvykis, kaip naujo nario gimimas, motinoms virsta skaudžiausia ir pavojinga liga, neretai pasibaigiančia jų mirtimi. Dėliai to kiekviena motina po teisybei ir reiktų vadinti *ma*=

ter dolorosa[1]). Bet dėl ko gi jos visos turi pereiti per tuos gimdymo skausmus? Tai nauja pa⸗slaptis, teišaiškinama tik tuo, kad kiekviena motina yra pirmosios motinos nusikaltėlės duktė ir todėl solidarumo dėsniu turi dalyvauti paties Dievo Jievai uždėtoje bausmėje.

Taip tatai pirmiesiems tėvams puolus, susyk at⸗sirado visos keturios pikto kategorijos. Iš Jievos puolimo atsivėrė neišsenkama moralinio pikto srovė. Įtraukus pirmojon nuodėmėn Adomą, — ši srovė dar labiau padidėjo, iš individualinės virs⸗dama šeimynine, socialine. Peržengimas Dievo įsakymo fiziniu valgymu, davė pradžią fizinio pikto rūšiai — sunkių fizinių darbų, ligų ir kū⸗niškų kentėjimų pavidale; galop patikėjimas Gun⸗dytojo pažadu: „visai nemirsita", atnešė paskutinę hiperfizinę pikto kategoriją — mirtį su visais po⸗mirtiniais kentėjimais.

Ivanovas. Tiesa, žmonių puolimas atvėrė niekad nesenkantį visokeriopo pikto šaltinį. Laikui bėgant, jis auga ir didėja. Bet vis dėlto tai nėra joks būti⸗numas. Tas pikto augimas galima sumažinti; reikia tik stoti į kovą su juo. Ji jau pra⸗dėta iš seno ir po šiai dienai tebetęsiama. Su mo⸗

[1]) Motina Sopulingoji. — Vl. Solovjovo ir kai kurių Rytų Bažnyčios Tėvų išmanymu, jei pirmoji nuodėmė bū⸗tų neįvykusi, tai ir įsakymas „veiskitės ir dauginkitės" būtų vykdomas ne šiandienišku, bet kitu kilnesniu, mums nežinomu būdu. Tuomet ir pats gimdymas būtų buvęs beskausmis.

raliniu piktu kovoja religija ir bažnyčia, su sociali= niu — valstybė, su fiziniu — medicina, higiena ir kitoki mokslai. Net ir paskųtinę pikto kategoriją — mirtį Kristus savo mirtimi nugalėjo, o savo dieviškam moksle paliko žmonijai neklaidingų nu= rodymų, kaip ir pragaro išvengti. O mano tautie= tis filosofas Fiodorovas yra iškėlęs ir įvairiais įrody= mais pigrindęs drąsią mintį apie tai, kad didžiausia žmonijos pareiga nūn esanti — bendru su= jungtu visų darbu grąžinti gyvybę mirusiems mūsų protėviams. Jei tai pa= vyktų, tai nuolatinė kova su mirtimi būtų apvaini= kuota didžiausiu laimėjimu. Žmonija, rodos, jau ir žengia į tą laimėjimą. Užteks čia priminus, kad ir dviejų prancūzų daktarų Vaché's ir Corell'io su= sektas keturias amžinosios jaunystės sąlygas[1]). Bet jei bus atsiekta amžinoji jaunystė, tai draug su ja ateis ir seniai žmonių svajotoji nemirybė. Ne= senti, nemirti — tai kilnus tikslas, kuriam atsiekti žmonija turėtų suspiesti visas savo jėgas, metus šalin baisius, mirties viešpatiją beplečiančius karus. Taigi sujungtomis spėkomis — bendru įtemptu visų tautų darbu — į nemirybę!..

Kai tai atsieksim, bus galima galvoti ir apie to= lesnę Fiodorovo nurodytą programos dalį. Ką sveiki apie tai manote?

---

[1]) Sk. „Ryto" 263=am n=ry 1932 m. straipsnį „Amžinos jaunystės paslaptis". Jos sąlygos yra: 1. pilniausia asepti= ka, 2. dirbtinis maistas, 3. tobulas atmatų produktų pašalini= mas ir 4. dirbtinės energijos protarpiais įleidimas į kūną.

Ginčys. Draugo Ivanovo pasiūlytą kovą su pik⸗tu aš laikau svarbia ir priimtina. Ir religija ir bažnyčia ir valstybė ir visuomenė, kiek jos kovoja su piktu, mums visiems reiktų energingai palaikyti. Stropiu, sutartinu, planingu visų tautų darbu galima labai daug pikto pasauly pašalinti. Bet Fiodorovo programa perviršija žmonių išgales. P r i k e l t i i š n u m i r u s i ų t e g a l i t i k D i e v a s, n e ž m o⸗n i j a. Be to, prikėlus iš numirusių visus žmones, gy⸗venusius žemėj nuo pradžios iki šių laikų, žmonių skaičius žemėj neapsakomai padidėtų. Jau vienų tik mirusių nuo 1800 m. lig šių dienų, A. Jakšto ap⸗skaitymu, susidarytų 38 miliardai[1]), o skaitant nuo pirmųjų tėvų — net apie 20 trilijonų. Tuo tarpu maksimalinis žmonių skaičius, kurį žemė galėtų savy sutalpinti tesiekia tik 148.711.500.000, t. y. apie 149 miliardus[2]). Taigi gautumėm apie 130 kartų daugiau žmonių, negu žemė galėtų jų sutalpinti. Vadinas, vietos jiems tektų ieškoti nebent kituose dangaus kūnuose. Bet jokia mūsų būsimoji astro⸗aviacija neįstengs jų iš žemės ten nugabenti. Ta⸗čiau nesisielokim: ko neįstengs žmonės, padarys tai visagalis Dievas. Jis pasaulio pabaigoj ir žmo⸗nes prikels iš numirusių, ir suras jiems užtektinai vietos „n a u j o j ž e m ė j p o n a u j u d a n g u m", nes neveltui Kristus yra pasakęs: „Mano Tėvo na⸗

---

[1]) Sk. A. J a k š t o Mokslas ir tikėjimas, Kaunas, 1930, 375 psl.

[2]) Sk. A. J a k š t a s, Op. c. 356 psl.

muose daug buveinių" (Jon. 14, 2). Taigi tais klausimais neaušinkim sau galvos bereikalo: nieks iš žmonių nebus Viešpaties užmirštas nei nuskriaustas. Visi gaus, ką užsipelnė.

Dievaitienė. Pritardama ponui Ginčiui ir sakydama nuoširdžių ačiū T. Serafinui už duotą visoms mūsų motinoms kilnų m a t e r d o l o r o s a vardą, aš laikau savo pareigą pažymėti Tamstoms, kad mes dar toli gražu pasirinktoj problemoj nesam pasiekę nei dugno nei galo. Centralinis pikto problemos klausimas, d ė l k o D i e v a s l e i d o p i k t ą p a s a u l y, mūsų liko dar nepaliestas. Teesie jis antrojo mūsų pašnekesio tema. Ar sveiki nieko prieš tai neturite?

Visi vienu balsu atsakė:

— Nieko !...

*

* *

Greit ir jūros pavilijone nebeliko nieko. Dangus ėmė niauktis ir debesiai tirštėti. Nuo jūros papūtė drėgnas vėjas, pranašaudamas, po piet būsią lietaus, kas iš tikrųjų ir įvyko.

21.XI.33.

ANTRAS PAŠNEKESYS

Kam Dievas leido piktą pasauly?

Dievas bevelija iš pikto gera iš=
vesti, negu jokio pikto neprileisti.
Šv. Augustinas

Ryto metą ėmė smarkiau lyti ir žaibuoti. Tad susitarta, kad antras pašnekesys įvyksiąs ponų Ivanovo ir Ginčio kambary. Mat, jis buvo erdves= nis negu kitų.

Paskirtu laiku dalyviams čia susirinkus, pirma= sis prabilo Keinis.

Keinis. Praeitas Tamstų pašnekesys buvo dau= giau teologiškas, negu filosofiškas. Man teologija, kaip ir religija, neturi reikšmės. Mano išmanymu, Visatos Tvarka pareiškia savo valią per žmogaus sąžinę ir protą, o ne per kažkokius Dievo pasiun= tinius, Šventraščius bei bažnyčias. Tačiau net ir sutikus, kad pikto pradžia tikrai buvo tokia, kaip ją atvaizdavo T. Serafinas, lieka neišspręstas pagrin= dinis klausimas: kam Dievas ne tik leidęs pikta pasauly, bet ir nekliudęs jam taip mil=

žiniškai išsiplėsti. Jei nustatyta tvarka pasauly eina iš Dievo, tai kodėl joje tiek netobu= lumų?! Kodėl jai veikiant, tiek žmonių užsimuša krisdami žemėn su aeroplanais bei cepelinais, kodėl tiek kitų nuskęsta vandenyse, bei žūva nuo žemės drebėjimų ar kitokių katastrofų?! Sveiki tikite, Dievą esant gyvulių ir žmonių Kūrėją ir stebitės be galo tikslingu jų kūno organų sutvarkymu. Pa= viršutiniškai pažvelgus, jie tikrai atrodo nuostabūs kūriniai, tobuliausios mašinos. Bet kas iš to jų to= bulumo, kad jos pačios be paliovos genda ir galu= tinai visai suirsta?! Kur gi čia jų Kūrėjo išmintis, gerumas, pramatymas, nekintamumas, jei jis jas sykį sukūręs ir jų gerumu pasigėrėjęs, paskui vėl jas suardo?! Jei Jis kitaip padaryti negali, tai nėra nei laisvas, nei visagalis. Jei Jis keičia savo valią, tai Jis nėra nekintamas. Jei Jis, davęs toms maši= noms jausmą, leidžia joms kentėti, tai Jam trūksta gerumo; jei jis negalėjo padaryti savo kūrinių stip= resnių, tai Jam trūksta pajėgumo. Visa tai yra juk logiškos išvados iš to, ką mes matom pasauly!...

Tamstos tikite, Dievą esant išmintingiausį ir lai= kote žmogų Jo šedevru! Taip, jis yra, bet tik... vargo šedevras!.. Nė vienam kitam gyvu= liui netenka patirti tiek nelaimių, nuliūdimų, kentė= jimų, kiek žmogui! Sakote, žmogui duota aukštesnė prigimtis. Bet kas iš to, jei žmonių rasę lydi vora baisiausių ligų, kurių jau vienas prisiminimas šiur= pu mus sukrato?! Ir iš tikrųjų, argi yra būtina, kad mūsų gyvenimas ir prasidėtų ir baigtųsi bai=

siuose sopuliuose?!.. Kam čia to reikia, kad mo⸗terys kankintųsi gimdydamos, ir mirtis ar negalėtų ateiti ramiai, kaip sapnas, užuot lydima nepaken⸗čiamų skausmų?

Arba kita vertus, jei be Dievo valios niekas ne⸗sidaro, tai kam Dievas leidžia gimti tiekai vaikų aklų, nebylių, bepročių, apkrėstų neišgydomomis ligomis?!..

Galop tesie man leista pakartoti čia ir anas, lig šiol dar, kiek žinau, tinkamai neatsakytas Epikūro klausimas: „Arba Dievas nori panaikinti piktą ir negali; arba Jis gali tai padaryti ir nenori; arba ne⸗gali ir nenori; arba galop Jis ir nori ir gali tai pa⸗daryti. Jei Jis nori ir negali, tai Jis yra nevisagalis, ko Dievuje negalima prileisti; jei Jis gali ir nenori, tai Jis pats yra negeras, kas irgi prieštarauja Dievo esmei; jei Jis ir negali ir nenori, tai Jis nėra visa⸗galis ir nėra geras, taigi nėra Dievas; ir galop, jei Jis gali ir nori pikta pašalinti, tai iš kur gi pikta ir nelabumai?!.. Išeina, kad Dievas ir pikta — tai du nesutaikomi dalykai: jei yra Dievas, tai pikta neturėtų būti; o jei yra pikta, tai Dievo neturėtų būti.

Minčius. Draugas Keinis yra paminėjęs nemaža įvairių pikto pasireiškimų. Jo pikto litanija yra gana ilgoka, bet ji toli gražu nėra pilna. Panorėjus, ji galima dar gerokai pailginti įvairiomis kitomis pik⸗to rūšimis. Yra žmonių, kartais net ir žymių (k. š. Leopardi, Schopenhaueris ir k.), kurie šiuo pikto ieškojimu mielai užsiiminėjo. Tie pikto medžiotojai

lengvai priėjo įsitikinimą, kad šis pasaulis blogai sukurtas, pilnas nelabumų ir kažin, iš visų galimų pasaulių ar tik nebus *pats blogiausis*. Tai kraštutiniai *pesimistai*. Netrūksta ir kitų, kartais net irgi labai žymių vyrų (pav., Leibnizas ir jo sekėjai), kurie labiau kreipdami akį į gero bei neapsakomos Dievo Išminties gamtoje apsireiškimus, yra manę, šį pasaulį, nežiūrint jame tūlų blogybių, esant iš visų galimų pasaulių *patį geriausią*. Tai pesimistų priešininkai — *optimistai*. Nė viena iš tų kraštutinių nuomonių neatrodo teisinga. Tiesa greičiausiai būsianti jų vidury, lygiai nutolusi nuo abiejų. Tai *bonizmas* (nuo lot. žodžio *bonum* gera). Jis tvirtina, kad pasauly esama *labai daug gera*, bet neneigia jame ir tūlų trūkumų bei pikto buvimo. Pasaulis bonistams atrodo gero ir pikto mišinys.

Ir iš tikrųjų ar šiokius imsim Dievo kūrinius ar kitokius, visi jie turės vieną bendrą ypatybę, kad bus *daugiau ar mažiau netobuli*. Jų netobulumo laipsnis vienuose bus didesnis, kituose mažesnis; *pilno bei absoliučiai tobulo nerasime nė vieno*. Absoliučiai tobulas tebus tik vienas Dievas; kūriniai, jau vien dėl to, *kad yra kūriniai*, visada bus netobuli.

Tasai jų netobulumas pareis nuo jų *apibrėžtumo*. Mat, kūriniai visuomet yra ir bus apibrėžti — erdvės, laiko, veikimo srities ir įvairių gamtos dėsnių sąlygomis. Nuo gamtos dėsnių daugiausia

nukenčia organiškas pasaulis. P. Keinis tepami⸗
nėjo žmonių paskendimus vandenų gelmėse bei
užsimušimus krintant iš aukšto. Kad paskendusių
ir užsimušusių žmonių yra ne vienas tūkstantis,
tai tiesa. Bet ar galima už tai kaltinti pasaulio Kū⸗
rėjas? Man matos, nieku gyvu. Nes toms blogy⸗
bėms pašalinti reiktų viena iš dviejų: arba panai⸗
kinti *traukos dėsnį*, arba padaryti žmogų
daug lengvesnį, panašų į tuščiavidurį elas⸗
tišką futbolo sviedinį. Bet panaikinus traukos
dėsnį, visas pasaulis virstų chaosu, o kaučukinis be
kaulų ir smegenų žmogus nebebūtų tikras žmogus.
Be to, užsimušimai ir nuskendimai be blogų pasėkų
turi ir gerų, nes išmokė žmones gamintis ge⸗
resnius laivus, statyti tinkamesnius lėktuvus, ir tuo
būdu užsimušimo bei paskendimo pavojus padaryti
minimaliais arba net ir visai pašalinti. Tas pat pa⸗
sakytina ir apie piktą, kurį sudaro žmogui kitos
gamtos jėgos, k. š. ugnis, perkūnas, potvyniai, že⸗
mės užgriuvimai ir t. t.

Iš čia matom, kad veikiantieji pasauly dėsniai ir
įvairios gamtos jėgos, kad ir padaro pripuolamai
žmogui pikto, bet teikia jam nemaža ir gera. Be to,
Dievas savo veikime pasauly pasirodo nuostabus
alchemikas, nes sugeba iš *pikta* gauti *gero*.
Pavyzdžiu čia gali būti, kad ir žinomoji visiems
Juozapo istorija. Broliai žiauriai pasielgia su juo,
parduoda jį vergijon, bet Dievas pasinaudoja tuo
žiaurumu ir vergija, kaip laiptais Juozapui išaukš⸗
tinti. Gyvenime panašių atsitikimų surandame ne

vieną. Tai ir pateisina pikto leidimą pasaulio tvarkon.

Ivanovas. Iš p. Keinio žodžių matyti jį laikantis kitokios nuomonės ir nepripažįstant pikto buvimui jokios racijos. Jis norėtų, kad ir Dievas laikytųs tokio pat nusistatymo ir visai nebūtų pikto leidęs. Bet kitokios yra Dievo mintys, kitokios — žmogaus. Be to, Dievas žino visa, kas pasauly daros ir darysis, mes težinom tik be galo mažą dalelytę. Taigi vien jąja remdamies, mes ir negalim teisėtai spręsti, kas visuotinei pasaulio tvarkai priešinas, kas ne. Todėl ir norėti, kad Dievas mintytų ir elgtųsi taip, kaip mes, būtų tai visai nesuprasti Dievo darbų ir pasiduoti, galvojant apie Dievą, visai nefilosofiškam antropomorfizmui, užmirštant, kad Dievo prigimtis yra neapsakomai aukštesnė už mūsiškę. Tai jau yra dailiai pažymėjęs Izaijas pranašas, statydamas mums prieš akis Dievą, tariantį: „Kaip dangus aukštai nuo žemės, taip aukštai mano keliai už jūsų kelius ir mano mintys už jūsų mintis" (Iz. 55, 8). Dėliai to mes Dievo minčių ir darbų dažniausiai visai neįstengiame suprasti.

Nesupranta jų nė patys angelai. Su savo žmogiška logika mes Jo Išminties dugno niekuomet nepasieksim. Mūsų paprasta žmogiškoji logika toli gražu neprilygsta be galo aukštai Dievo virš-logikai[1]). Štai vienas tik jos pavyzdys· kai

[1]) Bet ir žmogiškoji logika, kaipo dieviškosios virš-logikos atspindys, yra tinkama priemonė tiesai surasti, jei tik taisyklingai būna pavartota.

Dievažmogis Kristus buvo prikaltas prie kryžiaus, žydai tyčiodamies šaukė: „Jei tu Dievo sūnus, nužženk nuo kryžiaus!.. Kitus išgelbėjo, pats save negali išgelbėti; jei jis Izraelio karalius, tegu nužengia nuo kryžiaus ir mes jam tikime" (Mat. 27, 40—42).

Laikantis žmonių logikos, atrodė, kad Kristui taip ir reikėjo padaryti. Bet Jis to žydų reikalavimo nepaklausė. Ar jis kaltintinas už tai? Nė kiek, nes Jis po trijų dienų padarė daug daugiau, pats atsikeldamas iš numirusių. Taigi su Dievo nustatytos žemėj tvarkos vertinimais turėtumėm būti labai atsargūs. Jei mes nesmerkiam, gerai neištyrę kurio garsaus žemės valdovo darbų, tai dar atsargesni turėtumėm būti imdamiesi spręsti pasaulio Karaliaus-Dievo darbus ir Jo Apvaizdos nuostatus. Kalbėdamas apie tai, šv. Tomas Akvinietis yra išdrįsęs tarti šiuos drąsius žodžius: „Jei visa, kas yra pikta, būtų pašalinta, tai pasauliui trūktų daug ko, kas yra gera, pav., nebūtų didvyriškos kankinių kantrybės, jei nebūtų tironų persekiojimo"[1]). O dar anksčiau prieš šv. Tomą, šv. Augustinas nepabijojo pareikšti šios nemažiau gilios minties: „Visagalis Dievas nieku būdu nebūtų įsileidęs pikto į savo darbus, jei nebūtų buvęs tiek visagalis ir geras, kad nebūtų galėjęs iš

[1]) Si enim omnia mala impedirentur, multa bona deessent universo ... nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. 1-a q. 22, c. 2 ad 2.

pikto gera padaryti"[1]). Bet kadangi Dievas visuomet galėjo ir galės tai padaryti, tad Jam ir *nebuvo absoliutaus reikalo, pasaulį bekuriant, pikta šalinti.*

P. Keinio, deja, į tai neatsižvelgta. Jis, nurodęs ištisą eilę žmoniją varginančių pikto rūšių, k. š. skausmai, ligos, mirtis ir kitokios negerovės, pasiskubino apkaltinti Dievą, kam visa tai yra leidęs. Bet tai yra vien jo subjektyvi pažiūra į tas blogybes. Žmonės, karščiau Dievą mylėjusieji ir geriau Jo mintį supratusieji, rasdavo sau net ir tuose pikto pasireiškimuose nemaž gero. Pav., šv. Teresė kentėjimų tiesiog trokšte troško, šaukdama: *kentėti arba mirti!* Šv. Magdalena de Pazzis dar labiau brangino kentėjimus, geisdama — *ne mirti, bet kentėti!* Šv. Pranciškus Asižietis net ir pačią mirtį laikė savo miela *sesele.* Daugybė kitų šventųjų savo kentėjimais atsilygino Dievui už savo kaltes, laimėjo jais daug dangaus malonių kitiems (pav., Teresė Neumanaitė). Taigi mes ir turim rimto pamato manyti, Dievą leidus pikta pasaulin ne be reikalo. O jei taip, tai ir p. Keinio priekaištai Dievui dėl pikto leidimo atrodo per skubiai padaryti ir nepergalvoti iki galo.

Iš kitos šalies ir pats žmogus, sukurtas p. Keinio receptu, *taptų nebe žmogus,* nes norint, kad jis negalėtų nusidėti, *reiktų iš jo atimti laisvoji valia,* kad jis nebegalėtų laisvai apsispręsti,

---

[1]) S. Aug. Enchiridion, c. 11.

taigi padaryti faktiškai panašų į sykį užsuktą laikrodėlį, neklaidingai rodantį valandas, iki kol varys jį spiruoklė, arba dar geriau — į aną vaikų žaislelį — R o k į - S t o k į, kuris, ar šiaip jį guldysi, ar taip, v i s u o m e t a t s i s t o j a s t a č i a s. Toks žmogus po teisybei būtų n e ž m o g u s, tik gyvas mechanizmas; nedarytų jis pikto, bet nedaug būtų iš jo ir gero, nes trūktų jam variklio — žengti priekin, kilti aukštyn. Geriausiu atveju galėtų jis būti Dievo v e r g u - r o b o t u, bet niekuomet J o l a i s v u t a r n u b e i d r a u g u. Tas pat tektų pasakyti ir apie dangaus dvasias, jei ir jos būtų sukurtos be galėjimo laisvai apsispręsti.

Ginčys. Aš visai sutinku su prof. Minčiaus ir p. Ivanovo išvadžiojimais. Kalbant apie Dievą tikrai reikia saugotis antropomorfizmo klaidos, nes kelias į Dievą iš jausmų yra labai netikras, kadangi Dievo valios nusprendimai prašoksta mūsų supratimą.

Bet iš kitos šalies, aš su p. Keiniu pripažįstu, kad kiekvienas skausmas ir mirtis, net ir gyvulių pasauly, šiek tiek jautresnį žmogų nemaloniai užgauna ir nenorom verčia pagalvoti: t a i n e n o r m a l u; to Dievo kūriniuose n e t u r ė t ų b ū t i! Tai nujautė jau net ir pats šv. Povilas Apaštalas, nes, rašydamas savo laišką Rymiečiams, yra įdėjęs šiuos nuostabius žodžius: „S u t v ė r i m a s s u i š s i i l g i m u l a u k i a D i e v o v a i k ų g a r b ė s a p r e i š k i m o. Sutvėrimas juk buvo pavergtas tuštybei n e s a v o v a l i a, bet to, kuris jį pavergė

su viltimi, kad ir pats sutvėrimas bus išliuosuotas iš sugedimo vergijos į Dievo vaikų garbės laisvę. Mes juk žinom, kad visas sutvėrimas vaitoja ir kenčia skausmus ligi šioliai" (Rym. 8, 19—22).

Minčius. Šie slaptingi šv. Povilo žodžiai tikrai yra įsidėmėtini. Aiškindamas juos mūsų jaunas filosofas, p. A. Maceina — teisingai yra pastebėjęs, kad jie mums atskleidžia tą gilią tragediją, kuri glūdi po išviršine pasaulio ramybe, tąjį skausmą, kuris slegia ne savo valia pavergtą sutvėrimą. Bet jie kartu yra pilni vilties, kad ateis laikas, jog sutvėrimas bus išvaduotas iš kančios ir dalyvaus Dievo vaikų laimėje"[1]). Vadinas, dabartinė neprotingų Dievo kūrinių būklė yra taip pat nenormalinė, kaip ir žmogaus. Bet šis nenormalumas nėra nei būtinas, nei galutinis. Jis yr pareinąs nuo žmogaus. Šiam atgavus savo garbingą padėtį, pasibaigs ir neprotingos gyvulijos vaitojimai ir skausmai. Šiandieninė liūdna jų būklė nėra norma, bet išmintis; ji nėra amžina, bet vien laikinė. Iš čia matom, kad krikščionių tikėjimas neužmiršta nė gyvulijos. Taigi p. Keinio priekaištai, net ir tuo atžvilgiu atkrinta.

Dievaitienė. Iš p. Ginčio išvadžiojimų man jau paaiškėjo, kad žmonės ir gyvuliai savo kentėji-

---

[1]) Sk. „Tiesos Kelio" 7—8-am n-ry, 1933 m. A. Maceinos straipsnį: „Kūno prikėlimas ir pasaulio pakeitimas", 409 psl.

muose yra solidarūs: ir vieni ir antri kenčia ir vieni ir antri laukia galutinio išgelbėjimo. Ir tikėjimas mums užtikrina, kad ir vienų ir antrų lūkuriavimai nebus apvilti.

Kai dėl p. Keinio paminėtų gimdymų skausmų, jie, tiesa, nemaži. Bet čia tenka pažymėti, kad pir⸗mykščioj nekaltoj žmonijoj jų nebūta: jie atsirado vien žmonijai puolus, dabartinėn žemesnėn būklėn patekus. Tačiau ir čia skausmai nelygūs. Pas mo⸗teris, normaliai gyvenančias (girines, kaimietes) jie žymiai mažesni ir trumpesni; pas įvairiai save var⸗žančias miestų gyventojas — didesni ir ilgesni. Ja⸗ponijoj yr įsigalėjęs paprotys, kad gimdyvės k e n⸗č i a s a v o s k a u s m u s t y l ė d a m o s. Kai sykį vieno europiečio pasiuntinio žmona Tokioj gimdy⸗dama garsiai šaukė, japonų laikraščiai pažymėjo šį faktą, kaipo „kuriozą", įrodantį Europos moterų silpną būdą ir nesusivaldymą. Vienas žymus Pa⸗ryžiaus ginekologas, mano paklaustas apie gimdymo skausmus, atsakė: „gimdyvėms jie naudingi, nes pagreitina pagimdymą ir tuo būdu sutrumpina skausmus. Išėjimas kūdikio iš įsčios neišvengiamai sužaloja motinos organizmą ir gamina jai skausmų. Bet dabar išrasta jau stiprūs anestezinantieji vais⸗tai, kurie nekenkdami gimdymo procesui, padaro gimdymo skausmus visai nejaučiamus. Taigi, anot to ginekologo, žmonija nūn bestovinti „b e s k a u s⸗m i o g i m d y m o a n g o j e". Jei tai pasirodytų tiesa, tai gimdymas, pasilikdamas sunkiu ir pavo⸗jingu naturaliu procesu, žymiai palengvėtų ir ne⸗

tekęs savo skausmingumo, taptų artimas kitiems fiziologiniams kūno procesams, kurie nėra skausmo lydimi.

Bet ir, be to, gimdymo skausmus pasaldina gimdyvei viltis — susilaukti štai naujos mielos gyvybės, daugeriopai atsilyginsiančios jai už visus skausmus ir suteiksiančios garbingą motinos vardą.

T. Serafinas. Mirties skausmai yra taip pat p. Keinio padidinti. Gydytojai tvirtina, kad žmogui einant silpnyn, silpnėja ir skausmo jutimai. O žmonių dorai ir ilgai gyvenusių mirtis dažniausiai būna rami ir beskausmė: jie, galima sakyti, tikrai „užmiega Viešpatyje". Tiesa, nemaž yra mirštančių po ilgos ir skaudžios ligos. Tai ir nenuostabu. Mirties valanda yra juk drauge ir su Dievu atsiskaitymo momentas. Taigi į paskutinę, Dievo mums siųstą ligą turėtumėm žiūrėti, kaip į laikinę skaistyklą, kurioje mes galim visiškai savo sielą nuvalyti, kad galėtumėm po mirties tyri Dievo akivaizdoje stoti. Priimdami krikščioniškai skausmus ir mirtį ir jungdami juos dvasioj su Kristaus sopuliais ir mirtimi ant kryžiaus, mes galim tapti panašūs į aną gerąjį nusidėjėlį, kuriam Kristus nuo kryžiaus meilingai yr taręs: „Iš tikrųjų, sakau tau, šiandien tu būsi su manim rojuje" (Luk. 23,43).

Kadangi mes iš Apreiškimo žinom, jog nėra nė vieno žmogaus, kurs būtų be kaltės (3 Kar. 8, 46), o kaltę paprastai lydi bausmė, kaip pasėka priežastį, tad, kas Dievo teisybei nėra atsilyginęs atgaila, malda ar gailestingumo darbais, tam

mirties skausmai lieka paskutinė priemonė moraliai nusivalyti prieš pasieksiant pomirtinę laimę. Jie ne tik neprieštarauja Dievo gailestingumui, bet kaip tik Jo gerumą ypatingai pabrėžia. Jie, galima sakyti, yra tie kartūs vaistai, kurie mūsų kaltėmis sužeistai sielai amžiną sveikatą grąžina. Taigi mirties skausmais visai nėra ko stebėtis, o dar mažiau — jais piktintis.

Tas pat pasakytina ir apie nesveikų ir neišgydomų vaikų gimimą. Imkim konkretų pavyzdį: iš tėvų sifilitikų gimsta vaikas sifilio liga apkrėstas. Kas gi čia kaltas? Aišku, kalti tėvai, o ne Dievas, nes jie savo blogu gyvenimu įsigytą ligą perdavė ir savo vaikui. Kad šis negimtų, Dievas būtų turėjęs šiam atvejy *gimimo dėsnio veikimą sustabdyti*, t. y. *padaryti stebuklą*. Bet Jis, sutvarkęs pasaulį tam tikrais dėsniais, jų veikimą gamtoje ir palaiko. Dėliai to iš sveikų tėvų, gimsta sveiki vaikai, o iš apsikrėtėlių — apsikrėtę. Tai yra irgi savotiškas gamtos dėsnis, o nuo jo pareinąs nesveiko vaiko gimimas nėra visai absoliuti ar betikslė blogybė; anaiptol ji gali tėvams atnešti daug gera. Nes matydami tą savo mažytį kenčiant už jų kaltes, tėvai, jei dar nėra visai sugedę, gali atsiversti, susiprasti, gailėtis už savo nuodėmes ir, sugrįžę prie Dievo, pradėti naują dorą gyvenimą. Panašiai tenka manyti ir apie kitokių nesveikų vaikų gimimą. Leidimas jiems gimti nebuvo betikslis. Jis turėjo tą ar kitą svarbią raciją. Tos racijos gali būti įvairios, pav., tėvų nubaudimas, jų pamo-

kymas, Dievo garbė ir k. Dažnai mes galim jų nespėti ir nesuprasti, bet jų vis dėlto ten bus, nes šioks ar kitoks pikto leidimas įvyksta vientik begalinei Dievo Išmindiai ir Gerumui sutinkant.

Keinis. Bet, gerbiamieji, palikot neliestą dar Epikūro priekaištą...

T. Serafinas. Laikydamies eilės, mes atidėjom jį į pat galą, nes ir Tamstos priekaištuose jis padėtas paskutinėj vietoj. Kaip labai senas, jis jau buvo žinomas pirmųjų amžių krikščionims. Gvildeno jį ir išlaikė III-jo šimtmečio rašytojas L a k t a n c i j u s († 325) savo veikale „Apie Dievo rūstybę"[1]. Jis pirmutinis ir davė neblogą atsakymą į šį priekaištą. Tasai atsakymas, bent kiek jį sumodernizavus, galima šiaip suformuluoti:

Pirmosios trys hipotezės (Dievo, norinčio pikta pašalinti, bet n e g a l i n č i o; galinčio, bet n e n o r i n č i o; nenorinčio ir negalinčio) savaime atkrinta, nes savo išvadose prieina a b s u r d i š k ą Dievo savybių — v i s a g a l y b ė s ir g e r u m o — p a n e i g i m ą. Šį jų absurdiškumą užtektinai yra pažymėjęs pats Epikūras. Taigi belieka pagvildenti vien paskutinė ketvirtoji jo hipotezė (Dievo galinčio pikta pašalinti ir norinčio). Dėl turėjimo ji neturi savy nieko, kas Dievo prigimčiai būtų priešinga bei Jo savybes įžeistų. Bet ji savo autoriui, pagoniui Epikūrui sudarė neatspėjamą mįslę. Jis stovėjo prieš ją bejėgis ir buvo net belinkstąs daryti iš jos absurdišką išvadą, kad D i e v a s p a-

---

[1]) *Lactantius*. De ira dei c. 11.

s a u l i u   i r   ž m o n ė m i s   v i s a i   n e s i r ū p i n ą s.

Šitoki išvada Epikūrui, kaip stabmeldžiui, dovanotina, bet ji savo esme yra griežtai priešinga ne vien tiesai ir Dievo Apvaizdai, bet ir elementarei logikai. Nes iš ketvirtos Epikūro hipotezės viena tėra logiška išvada: j e i   D i e v a s   n o r i   i r   g a l i   p i k t a   p a š a l i n t i,   t a i   j i s   p i k t o   v i e š p a t a v i m ą   p a s a u l y   b e   a b e j o   i r   p a š a l i n s. Tik Jis p a d a r y s   t a i   n e   t u o j a u, kaip kad mes to norėtumėm, bet s a v o   b e g a l i n ė s   I š m i n t i e s   n u s t a t y t u   l a i k u, kaip tai yra padaręs atsikeldamas iš numirusių savo valia, o ne pagal žydų reikalavimus. Mūsų religija pilnai tai patvirtina, pranašaudama ateisiant laiką, kada „Dievas nušluostys nuo jų akių kiekvieną ašarą" (Apoc. 7, 16, 17), kada „nei dejavimo, nei šauksmo, nei skausmo nebebus daugiau" (Apoc. 21, 4), kada ir „paskučiausioji neprietelė bus sunaikinta mirtis" (I Cor. 15, 26), taip, jog atgimusioji žmonija galės iš jos tyčiotis, šaukdama: „Mirtie, kame yra tavo apgalėjimas?!... Mirtie, kame yra tavo akstinas?!" (1 Cor. 15, 55).

Keinis. Vadinas, viskas bus sugrąžinta į pirmykštį palaimintą būvį: velniai vėl taps angelais, pragaran pasmerktieji susilauks visuotinės amnestijos?!...

T. Serafinas. Dėl buvimo buvo pirmais krikščionijos amžiais ir šitaip maniusiųjų. Tarp jų pirmoj vietoj paminėtinas garsiausias senovės biblistas ir

filosofas — Origenas († 254). Jo mokslas tame dalyke buvo trumpai pavadintas „viso ko atstatymu“ (ἀποκατάστασις τῶν πάντων). Kiek vėliau tą pat mokslą skelbė garsusis Rytų teologas Grigas Nisietis (332—400). Bet vėlesnių Bažnyčios Tėvų dauguma šiai nuomonei buvo priešinga, o kai kurie k. š. šv. Epifanijus Kiprietis, šv. Jeronimas, Teofilius Aleksandrijietis net smarkiai ją puolė, kaip heretišką. Tvirtai tikėdami į protingų būtybių laisvąją valią, jie pripažindavo nuolatinio ir galutinio nusistatymo — priešintis Dievo valiai galimybę, o tuomi pat ir visos per drąsios ir per plačios Origeno „apokatastazės“ nepriimtinumą. Dėliai to ir „viso ko atstatymo“ hipotezė nerado Bažnyčios pritarimo. Origeno klaida buvo ta, kad jis į savo „atstatymą“ žiūrėjo per daug mechaniškai, užmiršęs, jog tarp atstatomųjų būtybių bus ir protingų, turinčių laisvąją valią, kurios gali ir nepanorėti būti atstatytos (pav. piktosios dvasios į angelus). Tuomet jos tektų varu į dangų traukti. Bet tai būtų priešinga ir Dievo ir tų pačių laisvų būtybių prigimčiai.

Keinis. Vadinas, išeina, kad protingų būtybių pikto valios nusistatymo negalįs nugalėti net ir pats Dievas?!

T. Serafinas. Fiziškai, pavartodamas savo visagalybę, Dievas galėtų ne tik nugalėti kiekvieną priešingą sau valią, bet ir pačią būtybę sunaikinti. Bet moraliai Jam tai nepriimtina, nes būdamas geras ir teisingas, Jis fizinės prievartos va-

liai palenkti nevartoja. Jis laukia geros protingų būtybių valios. Tuo remdamasis šv. Augustinas ir pareiškė šią drąsią mintį: „Žmogau, Dievas sukūrė tave be tavęs, bet išganyti tave be tavęs — Jis negali". Išganymas yra teandriškas veikimas, t. y. ne vieno žmogaus ir ne vieno Dievo, bet jų abiejų sutartinis veiksmas. Kad jis įvyktų, reikia dviejų — žmogaus ir Dievo valios laisvo bendradarbiavimo. Fizinė prievarta čia bejėgė. Kad šis bendradarbiavimas tikrai įvyktų, reikia, kad jis eitų iš žmogaus širdies, dvasios, meilės ir laisvės.

Dėl norėjimo Dievas visuomet nori, kad Jo valia įvyktų, kad Jo karalystė žemėn ateitų, bet kadangi žmogaus valia gali aptingti, pasiduoti tuštybei, egoizmui, neapykantai, dėliai to šitos dvi — žmogaus ir Dievo — valios dažnai nesutampa ir laukiamo gero rezultato nepagamina. Dėl turėjimo žmogaus valia turi nemaža galybės, bet nemažiau turi ji ir visokių silpnybių. Ji nuostabus gero ir pikto mišinys. To nesuprantant, negalima nieko tinkamai suprasti nė pikto problemoj.

Minčius. Iš šio pašnekesio man paaiškėjo, kad dėl pikto leidimo pasaulin lengva padaryti Dievui labai daug priekaištų. Jų, galima sakyti, yra tiek, kiek įvairių pikto rūšių ir atskirų jo apsireiškimų. Daro juos žmonės dažniausiai dėl to, kad nesupranta transcendentinės Dievo prigimties ir valios ir neatskiria pikto leidimo nuo jo kūrimo. Tuo atžvilgiu jie panėši į mažus vaikus, kurie, užsi-

gavę kaktą į stalo kampą, skundžias motinoms, nedorėlis stalas juos užgavęs. Norėdamos nuraminti savo mažyčius neišmanėlius, šios nepedagogiškai pataria paimti šakalį ir gerai uždrožti jų skausmo kaltininkui. Vaikai mielai tai padaro ir nusiramina. Atėję į protą, jie tos kvailystės daugiau nebekartoja. Bet visiškai nusikratyti tos vaikiškos psichologijos, net ir suaugę, neįstengia, nes daugelis iš jų laiko Dievą tiesiogine pikto priežastimi, keldami prieš Dievą įvairių nusiskundimų bei priekaištų, kurių vertė nė kiek nedidesnė už minėtus jau vaikų skundus dėl užgavusio juos stalo.

Kadangi tų priekaištų, kaip aukščiau matėm, yra neapsakomai daug, tai nesant galimybės juos visus tinkamai išnagrinėti, kažin ar nebūtų geriau tolesniems pašnekesiams pasirinkti vien tik tas pikto rūšis bei pasėkas, kurios arba dažniausiai gyvenime pasitaiko, arba skaudžiausiai žmoniją vargina, arba su Dievo gerumu atrodo sunkiausiai sutaikomos. Tuo būdu mums pavyktų, jei ir ne visos, tai bent žymiausios pikto šakos geriau ištirti ir pikto problema pilniau nušviesti. Kas turėtų ką nors prieš šitą pasiūlymą, prašyčiau atsiliepti...

Ginčys. Siūlau p. Minčiaus sumanymą be diskusijų priimti ir tuo šį pašnekesį baigti.

•

Padėkoję šeimininkams už patalpą, svečiai išsiskirstė. Rytojaus pašnekesio pradžia nustatyta 10 valandą. Vietos klausimas palikta atviras, žiūrint to, koks bus oras.

TREČIAS PAŠNEKESYS

Didžiausiojo pikto kalvė — bolševizmas

Savo rankų pikta geru vadina.
Mich. 7, 3.

Trečiojo pašnekesio diena pasirodė neperpuikiausia. Dangus buvo apklotas tirštais pilkais debesiais. Ar paskui kiek pragiedrės, ar lietus prapliups, sunku buvo numatyti. Todėl nutarta šį kartą rinktis dailiame egzotiškų gėlių klombais išpuoštame „Grožio" vilos kieme, kad, orui pablogėjus, būtų galima rasti čia pat jauki pastogė.

Dalyviams susirinkus, T. Serafinas pranešė, kad jo draugas Keinis šį kartą nebūsiąs, nes dar anksti rytą su kauniečių ekskursija yra išvykęs garlaiviu į Nidą.

Minčius (atidarydamas posėdį). Gerbiamieji, eidami vakarykščiu nutarimu, mes turime iš neapsakomai didelės pikto rūšių daugybės surasti, kuri būtų visų didžiausia. Man apie tai begalvojant, pasirodė, kad tai labai nelengvas dalykas...

Ginčys. Šis uždavinys būtų žymiai palengvėjęs, jei Tamsta būtum jį pakeitęs kitu, būtent, — ku-

ris žmogus, pirmųjų tėvų neskaitant, yra pridaręs pasauly daugiausia pikto?

Ivanovas. Čia nėra ko ilgai galvos besukti: tok=sai žmogus, manau, yra visiems žinomas.

Dievaitienė. Kas gi jis pervienas?

Ivanovas. Gi niekas kitas, kaip Karolis Marksas.

Minčius. Būtų įdomu išgirsti, kuriais įrodymais sveikas pagrindi šį savo teigimą?

Ivanovas. Aš pamatuoju jį pirmiausia tuo, kad K. Marksas yra tikras komunizmo tėvas. Kaip sveiki tur būt, žinot, jis savo „Komunistų Ma=nifeste" ir „Kapitale" yra suformulavęs svarbiau=sias pagrindines komunizmo dogmas, kurios ir su=kėlė Vakarų Europoj komunistinį judėjimą. Taigi komunizmas yra neabejotinas tamsios ir chaotiš=kos K. Markso dvasios gaminys. Todėl, jei kuo=met prireiktų trumpai išdėti visa komunizmo isto=rija, tai ji būtų galima išreikšti šiais žodžiais· Pra=džioje buvo Marksas. Jis pagimdė Engelsą. Engel=sas pagimdė Bebelį. Bebelis pagimdė Kautskį ir Rozą Liuksemburgaitę. Kautskis pagimdė Klarą Zetkinaitę ir Leniną. Leninas gi pagimdė Staliną su jo raudonuoju bolševizmu ir visais viršvelniškais žiaurumais.

Minčius. Pateiktoji čia komunizmo genealogija neatrodo visai tikra. Ir Stalino žiaurumai, kažin ar galima Marksui primesti. Tiesa, Stalino valdžia kieta ir sunki, bet kad Rusijos bolševizmas būtų didžiausias pasaulio nelabumas, tai reiktų dar įro=

dyti. Kad p. Ivanovas taip mano, mums tai aišku. Bet dėl ko jis taip mano, mes dar nežinom.

Ivanovas. Aš taip manau dėl to, kad didesnio nelabumo žemėj nerandu. Jei sveiki jį žinot, teikitės nurodyti.

Ginčys. Nurodyt nesunku: didesnis nelabumas bus tuomet, kai bolševizmas, pasilikdamas Rusijoj, įsigalės drauge ir kitose viso pasaulio valstybėse...

Minčius. Pirmiausia, tai nepanašu į tiesą. O antra, — jei jau tai ir įvyktų, tai ar galima čia kaltinti vienas Marksas?! Iš istorijos juk žinome, kad Marksas, kurdamas savo komunizmą, neturėjo jokių blogų norų. Anaiptol, matydamas nežmonišką anos gadynės darbininkų išnaudojimą, jis karštai troško tiems vargšams padėti, pagerinti jų būvį, sukurti jiems galingą organizaciją, kuri apgintų jų teises ir neleistų kapitalistams darbininkų toliau beskriausti. Vadinas, Marksas turėjo geriausių intencijų, ir, pasigailėjęs žudomų beduonių, stengės užtikrinti priklausomąją ir jiems žemiškos laimės dalį. Ar tai bloga?! Argi tai ne krikščioniška?! Gera juk niekuomet nepraranda savo gerumo dėl to, kad jį sukuria ne mūsų, bet svetimos rankos. Taigi, kažin, ar nebūtų jau metas mums krikščionims susiprasti ir, užuot kitus kaltinus, patiems pradėti, kiek galima daugiau, gera daryti?!...

Ivanovas. Pono Minčiaus priminimas, be abejo, yra geras ir visiems geros valios žmonėms įsidėmėtinas. Bet iš kitos šalies gerb. profesorius neabejotinai ir pats pripažins, kad negana pasistatyti sau kil-

nus tikslas — gera daryti! Be *gero tikslo* reikia dar ir *gerų priemonių tam geram tikslui* atsiekti. Apiplėšus banką, gausiai šelpti bedarbiai — juk nebūtų tai labdarybė, kaip reikiant. Taigi negana daryti gera, bet reikia *daryti gera* ne tik *gerai*, bet ir *geromis priemonėmis*. Deja, Marksas to ar nežinojo, ar buvo pamiršęs.

Kapitalistų daromos darbininkams skriaudos dėl pažadinimo jį pažadino jų pasigailėti. Šis pasigailėjimo jausmas buvo geras. Bet, deja, greit prisiplakė prie jo ir kitas — kapitalistų *neapykantos jausmas*. Šis jau buvo aiškiai blogas. Marksui, kaip žydui, jis galėjo atrodyti visai natūraliskas ir leistinas, nes „Kapitalo" autorius buvo apsipratęs su senos žydų etikos principu: *akis už akį, dantis už dantį*. Taigi jo sąmonėj lengvai galėjo atsirasti mintis: kaip kapitalistai smaugia darbininkus, taip darbininkai turi teisę smaugti kapitalistus. Iš čia savaime susidarė išvada, kad darbininkų santykiai su kapitalistais turi būti pagrįsti ne kuo kitu, tik *žūtbūtine klasių kova*. Kad ji būtų sekmingesnė, jon turi stoti *visi darbininkai*, nes jie sudaro vieną *darbininkų klasę*. Ši naturaliai yra ir turi būti priešinga kitai — *kapitalistų klasei*. Tuo būdu Markso komunizmas suskaldė visuomenę į dvi dali: *vargo pelių darbininkų* ir *siurbėlių išnaudotojų piniguočių*.

Šiam per daug jau suprastintam visuomenės pa-

dalinimui Marksas pritaikė ir savo siauručiukę vienašališką klasių etiką. Jos pagrindinis principas buvo: savo klasės žmogų palaikyk, o priešingos — neapkęsk.

Bet čia naujoji komunizmo etika susidūrė su senąja krikščioniškąja, kuri neapykantos visai nepripažindama, įsako mylėti net ir priešus. Marksui šį konfliktą konstatavus, beliko viena iš dviejų: arba išsižadėti savo komunizmo, arba paminti po kojų Kristaus mokslas. „Kapitalo" autorius pasirinko šią antrąją alternatyvą. Tai padaryti jam buvo juo lengviau, nes, kaip žydas, jis krikščionystės negerbė, o kaip materialisto Feuerbacho sekėjas, jis ir apskritai jokios religijos nebrangino. Iš čia jo ir prieita išvada, kad religija darbininkams yra visai nereikalinga, nes jo išmanymu, ji esanti „kapitalizmo užtarėja".

Ši Markso pažiūra buvo dar aiškiau išdėta jo mokinių Bebelio, Liebknechto, Dietzgeno ir kitų. Šie jau nieko nebevengdami drąsiai skelbė, kad vienatinė darbininkų religija — tai socializmas, kad aukščiausioji tos naujos religijos būtybė — tai žmonija, kad vienatinis Dievo Sūnus — tai darbininkų luomas, kad naujų laikų Išganytojas — tai darbas, kad didžiausios laisvės ir kultūros priešas — tai krikščionybė ir t.t.[1]).

---

[1]) Žiūr. *J. Klein* Religia i rewolucya socyalno demokratyczna w pytaniach i odpowiedziach. Poznań, 1925.

Dievaitienė. Kad Markso sekėjai krikščionijoje anksti atspėjo savo didžiausį priešą, tai nenuostabu, nes tai savaime aišku iš jų mokslo pagrindų, paremtų žūtbūtine klasių kova, iš kurios savaime plaukia ir artimo meilės, o su ja ir paties Dievo paneigimas. Daug nuostabiau, kad krikščionių teologai ir aukščiausi bažnyčių autoritetai, kurie dėl mažesnių atskirų tikybos klaidų greit keldavo balsą ir tam tikrais oficialiais aktais jas viešai pasmerkdavo, prieš Markso sukurto socializmo klaidas ilgą laiką tylėjo ir viešai jų nesmerkė. Dėliai to daugelis krikščionių, ypač protestantų tarpe nė nežinojo: ar krikščioniui galima dėtis prie socialistų ar ne. Tuo atžvilgiu net ir katalikai ne visi buvo vienaip nusistatę. Ypač, kad netrūko ir katalikų teologų, bandžiusių patį socializmą sukatalikint ar bent sukrikščionint[1]). Ar yra kurio nors pagrindo taip manyti?

Ivanovas. Deja, toms gražioms svajonėms tolesnė socializmo evoliucija bolševizme ir hitlerizme, padarė jau galą, nes socializmo sukrikščioninimas yra taip pat negalimas, kaip velnio pakrikštijimas. Kas nori tuo įsitikinti, tepaklauso bent, ką šiandienio

---

[1]) Sk. apie tai knygą: „Der christliche Sozialismus! Die Versöhnung von Christentum und Sozialismus. System einer Gesellschaft nach Naturrecht und Sittengesetz von *Josef Kral*, Direktor der katholischen Presse-Union", Verlag von J. Keller et Co. Dillingen a. Donau, 1919, 184 S. in 8°.

bolševizmo apaštalai visam pasauliui viešai skelbia. O skelbia jie štai ką[1]):

„Religija ir komunizmas yra teorijoj ir praktikoj nesutaikomi". „Visos religijos yra tie pat nuodai, kurie nugirdo ir užmigdo žmogaus dvasią, valią ir sąžinę". Bolševikų „uždavinys — ne reformuoti religijos, bet jos visos išgriauti"[2]).

Kas yra dora, morališka? Į tai Leninas atsako: „Gi tai, kas yra naudinga komunistų partijai". Šiai dažnai naudinga meluoti, kankinti, žudyti, tvirkinti jaunimas, naikinti šeimos, bjauroti bažnyčios. Bolševikai tai ir daro. Taigi ir nenuostabu, kad jie stengias visur religiją paversti visišku netikėjimu į Dievą.

Į klausimą, dėl ko reikia netikėti į Dievą, b. bolševikų švietimo komisaras Lunačarskis atsako: „Mes neapkenčiam krikščionystės ir krikščionių: jų patys geriausieji yra pikčiausi mūsų priešai. Mat, jie skelbia artimo meilę ir pasigailėjimą, o tai kaip tik yra priešinga mūsų principams. Krikščionių meilė yra revoliucijos kliūtis. Tad šalin artimo meilė! Mums reikia vien neapykantos. Gerai išmokę neapkęsti, mes nugalėsim pasaulį. Apsidirbę su žemės karaliais, turim dabar kibti į dangaus karalių. Ši antireliginė kova neturi apsibrėžti vien

---

[1]) Cfr. ABC du Communisme.
[2]) Cfr. ABC du Communisme.

Rusijos ribomis: ji turi pasklisti visam pasauly, tiek musulmonų, tiek katalikų kraštuose“[1]).

Ir tai ne tik skelbiama, bet ir vykdoma. Įsikūrusi 1925 m. rusų „Kovojančių Bedievių Sąjunga“

1. I. 1926 m.	turėjo jau	87.000	narių
1. I. 1927 „	„ „	138.000	„
XII. 1928 „	„ „	300.000	„
1. II. 1929 „	„ „	465.000	„
XII. 1929 „	„ „	700.000	„
1. I. 1930 „	„ „	2.000.000	„
1. III. 1930 „	„ „	3.000.000	„
VI. 1930 „	„ „	3.500.000	„

Vyriausiojo rusų bedievių organo „Bezbožnik“ (Bedievis) 1927 m. leista 62.000 egz.; 1929 — jau 144.000 ir 1930 m. — 400.000. Laikotarpy 1927 — 1929 išleista visokių bedieviškų lapelių — 34 milijonai egz., o per pirmuosius tris mėnesius 1930 m. paskleista jų 13 milijonų egz..

Kovoje su religija Rusijoj 1920—1930 m. pasiektas, galima sakyti, savotiškas rekordas: uždarinėta bei griauta cerkvės, kurta specialiniai antireliginiai universitetai ir muziejai, steigta bedievių rateliai, bedievių kovotojų tuntai ir kitkas.

Nesitenkindami tais savo antireliginės kovos, ar, tikriau pasakius, smurto atsiektais rezultatais rusų „bezbožnikai“ stengės sukurti dar ir Tarptautinį Bedievių Internacionalą.

---

[1]) Cfr. Kamft gegen Gott. Süddeutsche Monatshefte, Juli 1931, 730—731 S.

Gruodžio 11 d. 1930 m. maskviškės komunistinės Akademijos suvažiavime įvyko ir visų Rusijos Sovietų antireliginių organizacijų Konferencija. Ten buvo nutarta įvairiomis svetimomis kalbomis išleisti marksistiško ateizmo enciklopedija, organizuoti antireliginė paroda ir kovai su religija panaudoti filmos. Žinomas rusų bedievių vadas Emeljanas Jaroslavskis toje konferencijoje pasiūlė:

1) antireliginį viso pasaulio judėjimą sucentralizuoti, pavedant antireliginės propagandos darbą vietos komunistinėms partijoms;

2) šitoks organizuotas žygis turi būti nukreiptas ne vien prieš visus religinius kultus apskritai, be ir prieš atskiras religines sektas;

3) bedarbius raginti, kad išstotų iš visų bažnyčių, remiantis aukštais bažnyčių reikalams mokesčiais (kur jie yra);

4) varyti antireliginė akcija tarp vaikų[1]) ir nesu-

---

[1]) Pastaraisiais laikais kovai su religija vaikų tarpe pavartota nauja priemonė — patys elementoriai. Kiekvienai raidei pridėta koks nors labai paprastas antireliginio turinio šūkis, nušviestas specialiai tikėjimui niekinti skirtomis iliustracijomis.

Taip, pav., B raidei pridėtas paveikslas, parodąs raudoną šluotą, šluojančią ikonas ir Šv. Raštą. Apačioj parašas: „Brostje, bratcy, bogov bojatsia" — liaukitės broliai, bijoję dievų.

Kitoj vietoj raudonas traktorius su didele jėga važiuoja per kaimo bažnyčios griuvėsius, kartu suvažinėdamas ir du „buožes".

augusių, steigti jų tarpe antireliginiai narveliai („jačeikos");

5) organizuoti antireliginės paskaitos, mitingai, kursai, leisti knygos, brošiūros ir filmos;

6) panaudoti antireliginei propagandai radio-stotys;

7) leisti specialinį antireliginį savaitraštį vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis[1]).

Tuo būdu pasaulinis bedievių judėjimas tapo pakviestas ir sutiko dirbti iš vien su Maskvos „bezbožnikais". Šiame antireliginės propagandos darbe vadovaujamąją rolę vaidina S.S.S.R. Bedievių Sąjunga, turinti daugiau kaip 4 milijonus narių. Jai talkininkauja Vokietijos Laisvamanių Proletarų Centras (Centralstelle) ir užsieniečių Laisvamanių Sąjungos: Čekoslovakijoj, Lenkijoj, Prancūzijoj (net dvi), Belgijoj, Šveicarijoj (irgi dvi) ir kitur.

Ir Tamstos nemanykit, kad visos tos Sąjungos tik figuruoja ant popierio. Ne, jos gyvos, nuolat kruta, juda; kiek jose narių, tiek energingų darbininkų. Visi jie išsijuosę dirba, agituoja, kalba, rašo,

---

Paskutinei rusų alfabeto raidei я (ja), pailiustruoti paveiksle matom mitra apvainikuotą gyvatės galvą, iš kurios snukio iškištas ilgas liežuvis. Po paveikslu parašas: „Jadovitavo jazika jarost jarka" (aiškus nuodingo liežuvio siutimas).

„Rytas" 1934, 78 (2930).

[1]) Cfr. Kampf gegen Gott. Süddeutsche Monatshefte, Juli, 1931. Sk. taipgi dideliai įdomų P. D e c o q s' o straipsnį: „L'atéisme bolscheviste", įdėtą 1935 m. 4-am naujo laikraščio „Unitas" n-ry.

spausdina, fanatizuoja aklas mases. Ir jų žodžiai nelieka bergždi, jų literatūra smarkiai veikia proletariškąją publiką. Kas su tąja literatūra nėra susidūręs, tas neturi supratimo, kaip ji yra fanatiškai aistringa ir velnioniškai pikta... Ypač tuo pasižymi komunistų dainos. Vienur jose raginama „tepti gilotinas tironų taukais", kitur — „suspaudus kumštį, stoti į raudonarmiečius ir deginti bažnyčios ir kalėjimai", trečiur — „neduoti nė skatiko ir nė vieno kraujo lašo už tėvynę, nes proletaras jau žinąs, kas yr tikras jo priešas — tai kunigas ir generolas"; dar kitur šaukiama „lauk eiti iš bažnyčių ir bėgti ten, kur nesimeldžiama, bet kovojoma... Ir tie šūkiai veikia minias, atpalaiduodami visus žvėriškus jų instinktus. Vardan jų nuo pat bolševizmo pradžios iki 1923 m. iššudyta Rusijoj: 28 vyskupai ir arkivyskupai, 1.215 kunigų bei šventikų, 6.895 profesoriai bei mokytojai 8.800 armijos karininkų, 200.000 kareivių, 48.500 policininkų, 156.168 dvasiškiai, 120.000 visokių inteligentų, 192.350 darbininkų ir 815.000 ūkininkų! Viso labo 1.516.956! Bet tai nesudaro nė dešimtos dalies tų, kurie yr žuvę per pastarąjį dešimtmetį (1923 —1933) Sibire, Solovkuose, koncentracijos liogeriuose, kalėjimuose nuo bado, nuo ligų, nuo nežmoniškų bolševizmo pagamintų gyvenimo ir darbo sąlygų. Norėta be Dievo sutvarkyti valstybė, — ir sukurta žemėje pragaras. Žadėta darbininkams laimė, ir įstumta jie didžiausian skurdan. Mokyta liaudis, kad žmogus būsiąs gyvas viena tik duona,

be jokio Dievo žodžio, ir pirm visko atimta iš jo duona. Kalta darbo žmonių galvon: „jūs—ne vergai — vergai ne jūs“, ir sugrąžinta į visas produkcijos sritis biauriasia senovinė priverstino darbo baudžiava. Keikta kapitalizmas, o įvesta dar baisesnis kapitalizmas, nes *kapitalistu padaryta valstybė*, nuo kurios eksploatavimo nebėra jokio apsigynimo. Taip sutvarkytame ekonominiame gyvenime — valstybinis kapitalizmas turi *visas teises*, o atskiras pilietis — beveik *jokių*. Tai yra negirdėta barbarybė, kurios pasaulis dar nėra matęs. O Sovietų Rusijoj tai laikoma socialinio gyvenimo idealu ir vadinama darbo žmonių „rojum“.

Dievaitienė. Man tiesiog sunku suprasti, kaip čia yra: Marksas savo komunizmu atrodo norėjęs darbo žmonėms gera padaryti, o tuo tarpu yra juos privedęs prie negirdėto skurdo ir didžiausios vergijos. Seni Rusijos milionieriai sugebėta suproletarinti ir kapitalai iš jų atimti, bet darbininkų būvis nė kiek nepagerinta, nes kapitalistų milijonai suplaukė ne į darbininkų kišenes, tik į Sovietų valdžios iždą. Išeina, jog atsiekta ne tai, ko Markso norėta... Dėl ko taip įvyko?...

T. Serafinas. Tai, ponia, įvyko dėl to pat, dėl ko naujai pastatyti namai vieni išstovi šimtmečius, o kiti ir nebaigti statyti savaime išgriūna. Viskas čia pareina nuo pagrindų tvirtumo. Komunizmas yra viena iš daugelio socialinio gyvenimo statybų. Tose iš jų, kurios yra pagrįstos tokia gyvybine ir absoliutine tiesa, kaip *Dievo ir artimo mei*-

le, socialinis gyvenimas galės amžiais klestėti ir kuo daugiausia galimų žemėj laimės vaisių atnešti, o tos, kurios remiamos tokia tikrai velniška klaida, kaip Dievo ir artimo neapykanta, negali išduoti kitokių pasėkų, kaip tik pilniausią kūno ir dvasios vergiją ir pražūtį. Dievo ir artimo neapykanta — tai herezijų herezija, kurią visos religijos ir visos bažnyčios turėtų kuo aštriausiai pasmerkti, nes ji kiekvieną tikybą iš pamatų griauna. Tai užtektinai yra jau nušvietęs p. Ivanovas.

Bet jei bolševizmas, kaip atviriausia bedievybės religija[1]), graso visus žmones besieliais gyvu-

---

[1]) Prancūzų filosofas, pats katalikų priešas, L. Rougier'as savo straipsny „Mystique soviétique" šiaip apibudina „dialektinį materializmą" bei marksizmą-leninizmą

Cette religion est de type messianique. Elle repose sur l'annonce du Royaume de Dieu, réalisé par la classe élue du Prolétariat. Son Credo *a été révélé pour la première fois dans le* Manifeste Communiste *en février* 1848. *C'est l'Evangile de la religion nouvelle, développé dans les oeuvres de Karl Marx, d'Engels et de Lenine, en particulier dans cette Bible qu'est le* Capital. *Ces Ecritures Saintes du marxisme ont donné naissance à des gloses, à des commentaires, à des amplifications dus aux docteurs, aux théologiens, aux exégètes de I,U. R. S. S.: professeurs des* Instituts Marx et Engels, *des* Instituts des Professeurs rouges, *membres des* Académies communistes, *véritables séminaires du parti. Leur effort pour justifier rationnellement la foi marxiste en partant de la philosophie officielle, considérée comme la philosophie définitive, du* Matérialisme dialectique, *a donné naissance à une* Sco-

liais paversti, jis nemažiau pavojingas yra žmonijai ir kaipo tam tikra valdymo sistema. Apie tai, tariuos, p. Ivanovas galėtų mums papasakoti nevieną įdomų dalyką.

Ivanovas. Paviršutiniškai žiūrint, bolševikų valstybė atrodo beveik niekuo nesiskirianti nuo kitų kultūringų valstybių. Kaip kitos, taip ir ji, turi savo telegrafų, telefonų, galžkelių, aeroplanų, fabrikų, valdininkų, kareivių, teismų, kalėjimų, mokyklų, ūkių ir kitko, bet bolševikų valstybėje visa tai kitaip sutvarkyta, kitais pagrindais įrengta. Visur kitur valstybė yra žmonėms. O Sovietų Rusijoj žmonės yra valstybei. Kitur atskiras žmogus yra juridinis asmuo, turįs tam tikrų įstatuose numatytų teisių. Bolševikijoj vienatinis juridinis asmuo tėra valstybė. Ji turi visas teises, piliečiai — beveik jokių. Ji yra vienatinė tikra Didžioji Būtybė,

---

lastique nouvelle *qui comprend deux choses: une tentative de justification en raison, en partant de cette philosophie, de la religion marxiste: une tentative de systématisation de toutes les connaissances théoriques et pratiques du point de vue du matérialisme dialectique. Cette scolastique a abouti à des Sommes, comparables à celles des XII*e *et XIII*e *siècles :* la Grande Encyclopédie soviétique; *la Petite Encyclopédie soviétique, et le Manuel de Matérialisme dialectique, à l'usage des Ecoles supérieures, l'Institut Marx et Engels de Kharkov.*

L'orthodoxie marxiste, religieuse et philosophique, est définie par un magistère ecclésiastique, le Comité Central du Parti, et, surtout, par l'organe où se concentre le pou-

Comte'o Grand Être, bolševikų dieveklis, kurio kultas yra ne tik leistas, bet ir įsakytas. Toji Didžioji Būtybė yra visagalinti; ji gali iš savo gerbėjų reikalauti visokių aukų, net kraujo ir gyvybės, nieko už tai jiems neduodama. Jai priklauso visi Rusijos žmonės, gyvuliai, laukai, trobesiai ir turtai. Ji vienatinė viso ko savininkė. Ūkininkas, suaręs ir apsėjęs nuo amžių dirbamą lauką, iš susilaukto derliaus neturi teisės pasisemti nė saujos grūdų savo ir šeimos alkiui numalšinti; jis privalo visą derlių atiduoti nepasotinamam visagaliui Molochui valstybei. Jei jis to nepadaro ir grūdų dalį paslepia, lieka sušaudytas. Dėl buvimo esama Rusijoj ir prekybos, bet teisėtai ką nors pirkti tegalima tik pas vienatinį pirklį, — o juo yra ta pati Valstybė; mat, jos žinioj visi

---

voir, le Politbureau. Elle a son Pontife Suprême en Staline, dont les discours et mandements sont de véritables encycliques. Elle a son Saint-Office, la Commision du Contrôle, chargée de démasquer l'hérésie, de fulminer des excommunications. Elle a son Tribunal de l'Inquisition, le Guépéou, chargé d'exécuter les sentences et de retrancher les hérétiques du nombre des vivants. Elle a ses ordres missionnaires, ses patronages de jeunes gens, son culte, son calendrier, ses fêtes, son martyrologe. C'est ainsi que, dans les demeures particulières, aux icones s'est substitué le coin de Lénine, *où l'on trouve les bustes de Lénine, de Karl Marx, de Hegel, rappelant le* lararium *des maisons romaines dans l'antiquité".*
(Sk. Revue de Paris 1 balandžio, 1933 n-ry).

kooperatyvai ir Torgsinai[1]). Valstybė eksploatuoja visus viešbučius, visus kurortus; ji — visų teatrų ir kinų direktorė ir režisorė; ji yra suvalstybinus ne vien duonos gamybą, bet ir dvasios kūrybą: visi rusų dabartiniai poetai, rašytojai, žurnalistai turi vieną gaidą traukti, vieną giesmelę giedoti, ir tokio takto laikytis, kurį nustato vienatinis bolševikų dirigentas Stalinas. Visa spauda suvalstybinta ir klauso tam tikrų pristatytų komisarų komandos. Kitos laisvos, turinčios n e v a l d ž i o s, b e t s a v o n u o m o n ę, s p a u d o s B o l š e v i k i j o j n ė r a. Visi autoriai rašo tai, kas valdžios užsakyta bei įsakyta. Taigi ten nėra jokių spaudoje nesutarimų: visur viešpatauja nuomonių vienybė ir ramybė: nenuoramos, trokštantieji s a v o n u o m o n ę reikšti, lengvai nuraminami duonos kąsnio ir pastogės atėmimu. To dėka bolševikų spauda turi „visišką laisvę": ji gali „kuo laisviausiai" vienu balsužiu kelti į padanges Markso atsiektą „rojų" ir garbinti jo kūrėją Staliną...

Kitos valstybės rūpinas savo piliečių gerove, jų sveikata, gerindamos gyvenimo ir darbo sąlygas. Bolševizmo režimas tokiais niekais neužsiima. Jam rūpi kur kas svarbesni klausimai, būtent — komunizmo visame pasauly stiprinimas. Šis gi dalykas pareina nuo komunistų skaičiaus padidėjimo. Plačioje Rusijoj prieš karą buvo nemaža stambių tur-

---

[1]) Krautuvės prekybai su kitataučiais (Torgovlia s inostrancami).

tuolių, o dar daugiau šiaip taip pasiturinčių
žmonių, ypač kaimiečių, įsigijusių nuosavybėn,
pav., po keletą vištų, po porą kiaulių, karvių ar
arklių. Naujoji bolševikų valdžia juos pavadino
„kulokais“, varguomenės išnaudotojais ir, tuo rem⸗
damos, nusavino jų turtą. Šio nebetekę, jie savaime
virto tikrais proletarais, be vaikų nieko daugiau
neturinčiais. Bet už tat komunistų skaičius susyk
padauginta šimtais milijonų. Vadinas, tikslas at⸗
siekta, komunizmas sustiprinta.

Jau ir šiandieną rusų bolševikų komisarai giriasi,
kad jų grynai komunistinė valstybė užimanti šeštą
žemės paviršiaus dalį, kad ji turinti 150 milijonų gy⸗
ventojų. Ir, deja, tie pasigyrimai nėra be pamato.
Sovietų valstybė yra didžiulė politinė ir kultūrinė
jėga. Kaip tokia, ji sudaro visam civilizuotam pa⸗
sauliui labai rimtą pavojų. To pavojaus ji nėkiek
neslepia: anaiptol, atvirai skelbiasi kitoms valsty⸗
bėms: „Einu pult jūsų....“ Tokio priešo, rodos, nė
ištolo nereiktų prisileisti. Bet Europos, (o pasta⸗
ruoju laiku ir Amerikos), politikai mielai priima
Maskvos atstovus, veda su jais derybas, sudaro su⸗
tartis, testatydami tik vieną sąlygą, kad jie neva⸗
rytų komunistinės propagandos juos įsileidusiose
valstybėse. Šią sąlygą bolševikai priima, propagan⸗
dos nevaryti pasižada, bet niekuomet tų pažadų
nevykdo. Dėliai to bolševizmo agentų visur pilna.
Ir reikia čia pažymėti, kad jie savo pragaištingą
darbą varo išsijuosę, gerai moka prisitaikinti prie
vietos sąlygų. Ypač sekas jiems bolševizmo tiks⸗

lams sunaudoti visokius vietos tautinius, religinius bei rasinius nesutikimus ir antagonizmus. Prancūzijoj, perdidelės laisvės dėka, jie varo propagandą atvirai ne tik tarp bedarbių ir darbininkų, bet akiplėšiškai veržias net armijon ir laivynan. Ispanijoj jie padeda nuversti monarchiją ir aktingai prisideda prie bažnyčių ir vienuolynų deginimo. Vokietijoj Hitlerio imami į nagą, gudriai išsislapsto savo komunistinėse, policijos nesusekamose gūžtose. Indijoj jie kursto indus prieš anglus, o pačių indų tarpe kelia religines muzulmonų prieš budistus kovas. Afrikoj — siundo negrus prieš europiečius. Azijoj stengias paimti į savo rankas 470 milijonų kinų tautą. Ir šis darbas ten jiems, matyt, gan gerai vyksta, nes XVII-me komunistų partijos suvažiavime Maskvoj pats Stalinas su pasididžiavimu pareiškė, kad bolševizmo įtaka Kinuose taip jau esanti įsigalėjus, jog nei japonai, nei europiečiai nebegalį jos veikimo sustabdyti[1]).

Ta pati bolševikiška Maskvos akcija pradeda kaskart vis labiau reikštis ir prancūzų valdomoj Indo-Kinijoj ir olandų — Sumatroj-Javoj ir toliausioj anglų dominijoj — Australijoj. T o k i o s m i l ž n i š k o s p r o p a g a n d o s p a s a u l i s i k š i o l d a r n e b u v o m a t ę s. Iš Maskvos, kaip iš centro, diena iš dienos eina vis naujos bolševikiš-

---

[1]) Sk. „Misijų" š. m. 2-am n-ry *K. J. Martišiaus* straipsnį: „Darbininkai Sovietų „rojuje". Šis „Misijų" numeris ypatingai rekomenduotinas, nes jis beveik visas yra skirtas bolševizmo ideologijai, propagandai, veikimui etc. nušviesti.

kos direktyvos į visas pasaulio šalis, ir tų direktyvų vykdytojams plaukia reguliariai algos už atliktą darbą. Toms algoms reikia milžiniškų sumų. Iš kur jos imti? Bolševikų valdžia šiuo klausimu perdaug sau galvos nesuka. Ji atima iš badaujančių savo piliečių paskutinius grūdus ir nuvežus į užsienius, pusvelčiui parduoda. Tąja savo prekyba ji pasiekia susyk net keleriopą tikslą. Pirmiausia — ji gauna pinigų tolesnei bolševikiškai propogandai. Antra — parduodama savo grūdus kuo pigiausiai, ji įneša užsienių javų prekybon suirutę. Trečia — ji gauna progos pareklamuoti savo „kolchozinio" (kolektyvaus) ūkininkavimo pranašumą...

Be javų bolševikai yra suorganizavę dar milžinišką miško medžiagos eksportą. Mat, Šiaurės Rusijoj niūkso neišmatuojami girių plotai. Iškirtus jas ir užsieniuose pardavus, galima gauti gražaus pinigo. Kad kirtimo darbas pigiau apsieitų, jis pavesta Solovkų ir kitų šiaurės kalėjimų kaliniams. Kokios yra sunkios jų darbo ir gyvenimo sąlygos, apie tai galima sužinoti iš 1933 m. spalių 19 d. grįžusių iš ten lietuvių kunigų.

Priverstinas kalinių darbas Sovietų Rusijoj šiandieną yra labai plačiai vartojamas ir kitose srityse. Pav., „Osservatore Romano" neseniai yra pateikęs žinių apie Leningrado-Baltosios Jūros Kanalo kasimą. Kanalas turi 226 kilm. ilgio; iškasė jį per pusantrų metų 150.000 priverstų darbininkų. Iš jų tik 10.000 išturėjo visus kasimo sunkumus. Vadinas, 140.000 darbininkų mirė ir jų lavonai su-

kasti į kanalo krantus. Gražus bolševikiškos laisvės ir kultūros atminimas būsimoms kartoms.

Be minėto kanalo Sovietų valdžia mėgsta girtis bendrai savo komunistine statyba. Mat, ji yra tikrai pristačiusi milžiniškų rūmų savo valdiškoms įstaigoms ir neapsakomai didelių elektros gamyklų, k. š. „Svirstroj", „Volchovstroj" ir k. Savo elektrifikacija bolševikai ypatingai didžiuojasi. Mat, ši yra mėgiamiausis dabartinės Maskvos šūkis. Tai yra arkliukas, ant kurio bolševizmo vadai nuolat jodinėja. Elektrifikacija jiems atrodo sudaranti esminę komunizmo dalį. Tai minčiai išreikšti jie turi susidarę net šią trumputę formulą:

Komunizmas yra tai Sovietų valdžia + elektrifikacija.

Taip pasididžiuodami, jie nurodo savo „Dnieprostrojį", galintį pagaminti 810.000 arklio jėgų elektros srovę, bet iš 9 milžiniškų tos elektrogamyklos turbinų, teveikia kol kas tik 4, nes daugiau elektros nėra kas sunaudoja.

Savo didumu „Dnieprostrojis" tarp elektros gamyklų užima antrąją pasauly vietą. Tuo remdamiesi, bolševikai ir mano, ne vien pavijię, bet ir pralenkę net pačią Ameriką. Bet, deja, tai gryna iliuzija, nes valdžiai sukišus pinigus į savo „strojus", Rusijos piliečiai neturi nei ko užtenkamai pavalgyt, nei kuo žmoniškai apsivilkt; išskyrus komisarus ir raudonarmiečius, visi vaikščioja apdriskę, nuplyšę, išbadėję, išblyškę, paniurę, moraliai prislėgti, biją svetimam žmogui žodį tarti.

Negeriau atrodo ir Sovietų miestai. Net ir tokiame Leningrade nuo ilgo neremontavimo daugybė rūmų stovi apšepę, nusilupinėjusiu tinku, langais be stiklų, nešvariais kiemais, užrioglintais visokiais gelžgaliais ir kitokiu laužu.

Į klausimą, kuo Sovietų pilietis minta, kažkoks juokdarys yra atsakęs: Gi oru. Kas jį apšildo? — Gi saulė. Kas jį naktį apšviečia? — Gi mėnulis. Originale čia susidaro net eilės, puikiai charakterizuojančios šių dienų materialinę Rusijos būklę:

Vordušnoje pitanije, solnečnoje [otoplenije.
Lunnoje osvieščienije, grobovoje [molčanije![1]).

Žinoma, čia šiek tiek poetiškai hiperbolizuota. Tačiau tikra realybė nuo šios hiperbolės labai nedaug tenutolus. Svarbiausias kasdies Rusijos piliečio klausimas yra nūn šis: ar aš ryt gausiu pavalgyt ir ką? Pagrindinis valgis yra duona, bet nevisi jos po lygiai gauna. Paprastam eiliniam Sovietų darbininkui jos dienai teduodama vos po 200 gramų, t. y. po penktą kilogramo dalį. Ir tai porcijai gauti tenka išstovėti eilėje neretai po keletą ir net keliolika valandų[2]). Geriau užsitarnavę bolševizmui piliečiai gauna po 400 gramų, t. y. dvi

---

[1]) Sk. prof. Pakšto pranešimą apie savo kelionę į Sovietų Rusiją (rankrašty).

[2]) Nuo 1935 m. pradžios kortelės duonai panaikintos, bet užtat duonos kaina gerokai pakelta.

penktas kilogramo dalis. O kas gauna po 800 gr. t. y. nepilną kilogramą, tas jau laikomas tikru ponu. Kiti valgomieji daiktai, k. š. sviestas, cukrus, taukai laikomi liuksusiniais; jie arba visai negaunami, ar teišduodami vien mikroskopiškomis porcijėlėmis. Taigi Sovietų Rusija, galima sakyti, ne gyvuoja, bet vegetuoja ir palengvėl miršta. Bolševizmas, lyg anas pasakų devyngalvis slibinas, laikydamas ją savo rankose, ryja paskutinį jos turtą ir čiulpia paskutinį jos kraujo lašą. Bolševizmas — tai nuodingiausios, Markso sufabrikuotos dujos: jos plaukia nūn per visą pasaulį, ir kur tik jos kiek stipriau susikoncentruoja, naikina visokią gyvybę ir užmuša kiekvieną sveiką mintį. Didžiausiai susispietusios tos pragaro dujos šiandien Maskvoje. Dėliai to Maskva ir yra toji *didžiausioji pikto kalvė*, kur nuolat kalamos grandinės visai žmonijai supančioti ir, atitraukus nuo Kristaus, paklupdyti prieš Antikristą... Tam tikslui Sovietų Rusijoj visos religijos žiauriai persekiojamos[1]), Dievo namai griaunami bei sekuliarizuojami, skirti Dievo garbei dalykai niekinami bei naikinami. Ir tai daroma ne tų ar kitų fanatikų, bet pačios Sovietų Valdžios. Ji visą tą antireliginį frontą organizuoja, ji po teisybei ir yra *vienintelė ir didžiausia tikybų Persekiotoja*...

---

[1]) Anksčiau daugiau respektuota protestantų pastoriai. Dabar kibta ir į juos ir jau kelios dešimtys jų nužudyta.

Dievaitienė. Tikrai nuostabus dalykas. Jei Stalinas su savo komisarais netiki į Dievą, laiko Jį n e e g z i s t u o j a n č i a f i k c i j a, tai kam bereikia su juo dar kovoti? Ar neužtektų, jos nepalaikant, leisti jai pačiai savaime sugriūti. Jei religijos bendrai laikomos neigiamais socialinio gyvenimo apsireiškimais, tai reikia neužmiršti, kąd neigiamų apsireiškimų Sovietuose esama ne vieno, pav., girtuokliavimas, žmonių nekultūringumas, žiaurumas ir k. Bet jie toleruojama, į juos pro pirštus žiūrima. Tik viena religija visu valdžios smarkumu bepuolama. Dėl ko?

Ivanovas. Atsakymą į tai duoda mums Kristaus išdaviko istorija. Lukas savo evangelijoj (22, 3) ją pradeda nuo pažymėjimo fakto, kad „šėtonas įėjo į Judą". „Įėjo" kaip į s a v o b u t ą, kaip į s a v o n u o s a v y b ę. Tam „įėjimui" Judas nesipriešino, priėmė šėtoną kaip tarnas savo valdovą. Ir tik po to Judas nuėjo derėtis su žydų vyresniaisiais dėl Kristaus išdavimo. Mano giliausiu įsitikinimu, kiek yra Sovietuose veiklių bolševizmo agitatorių, kiek yra ir Judų išdavikų, ir kiekviename jų glūdi atskiras gyvas šėtonas, kurs ir yra tiesioginis visų žiaurumų žadintojas, visų niekšybių įkvėpėjas, visų religijos persekiojimų ir niekinimų kurstytojas. Visam bolševikų darbui, ypač prieštikybiniam, aš žmonių žodyne nerandu kito vardo, kaip vien „šėtoniškas". Kristaus laikais pasitaikydavo vienur kitur sporadiškai velnio apsėstųjų. Racionalistai kritikai kelia abejojimą dėl tų apsė-

dimo faktų, bandydami juos aiškinti tam tikromis psichinėmis ligomis. Šiandieną jei galimas koks abejojimas, tai nebent šis: ar yra iš tikrųjų bolše= vikų nors vienas, kuris nebūtų velnio apsėstas?...

Ginčys. Jei taip būtų, kaip sveikas sakai, tai išeitų, kad Rusijoj velniai, nuveikę Dievą, patys vieni beviešpatautų Tuo tarpu mes žinom, jog Dievas kaip buvo, taip ir tebėra viso pasaulio Vieš= pats. taigi, jei nūn piktosios jėgos Rusijoj atrodo gavusios pilną laisvę, tai tik dėl to, kad Dievas yra leidęs joms ten kurį laiką energingiau pašei= mininkauti.

Dievaitienė. Be abejo, bolševizmas yra Dievo leistas. Bet šis leidimas didžiajai rusų tautai yra didžiausis smūgis. Daugelis rusų tiesiog kreipias į Dievą, klausdami: Už ką, Dieve, mus taip skau= džiai baudi?!... Neprošalį būtų ir mums išgirsti atsakymas į šį klausimą.

Ginčys. Rusų tauta, be abejo, yra didelė, bet didelės ir jos istorinės kaltės. Jas pra= eitam amžiuj yra nurodęs jau Vl. Solovjovas. Jis pranašavo ir bausmes už jas. Bolševizmo režimas ir yra viena iš tų didžiųjų bausmių.

Ar mes galime sakyti, Rusija tos skaudžios Dievo rykštės neužsipelniusi? Nieku būdu. Kodėl? Gi todėl, kad joj nė vienas luomas nėra gyvenęs krikščioniškai.

Pradėkim nuo liaudies. Senieji slavofilai ideali= zavo rusą=valstietį; pats grafas L. Tolstojus pas kaimietį=mužiką ieškojo gyvenimo išminties. Tuo

tarpu rusų patrioto Menšikovo pasakymu, rusų kaime civilizacijos vietoj tebuvo vien sifilizacija, aiškiau pasakius, — dorinis supuvimas.

Ką gi veikė rusų inteligentija, tautos mokytojai, vadai? Gi šalinos nuo bažnyčios, niekino religiją, visuotiniu savo uždaviniu laikė kovą su esamąja valdžia. Vienatinis dievukas, kuriam jie kartais ir gyvybės nesigailėjo, — tai buvo revoliucija. Tos revoliucijos jie galop susilaukė ir nuo jos patys žuvo. Taip išsipildė žodžiai: kuriuo kas ginklu kovoja, nuo jo ir žūva.

Bet ar nešvietė liaudies ir inteligentijos pravosłaviškoji dvasiškija? Atsakymo vietoj štai vaizdelis. 1917 m. važiuoja vagone didis krikščionių studentų judėjimo rėmėjas. Du raudonarmiečiu garsiai girias savo plėšimais ir „buržųjų" žudymais. Neiškentė krikščionis ir iš savo kertelės paklausė:

— Ar gi Kristus evangelijoj taip mokė daryti?

— O ar mes skaitėm evangeliją? Mes tik jos viršelį bučiavom. O kas ten joj parašyta, mes nežinom, — atsakė paklaustieji.

Vadinas, evangelija Rusijoj gerbta, jos viršelis puošta auksu ir sidabru, bet jos turinys žmonėms maž teaiškinta, todėl ir tikros Kristaus dvasios rusuose maža tebuvo.

Patvirtina tai ir prieškarinė rusų literatūra, ypač Gogolio ir Dostojevskio veikalai. Verkšlenta, pav., dėl Sonios Marmeladovaitės, virtusios prostitute savo šeimai nuo bado apsaugoti, o kad rusų visuo-

menėj nieks neatsirado, kas ją sušelptų, tai laikyta natūraliu dalyku ir visai nesipiktinta.

Tiesa, rusai žinojo, kad kiekvienas blogas darbas turi savo pasekų, kad Dievas baudžia ne tik už piktus poelgius, bet ir už blogus žodžius ir mintis, bet giliau į tai nežiūrėta. Ir kaimiečiai ir inteligentai ir dvasiškiai ir valdžios atstovai gyveno, pasyviai pasidavę savo tamsiems instinktams, o atsilyginimu Dievui už savo socialines, tautine, politines ir asmenines nuodėmes visai nesirūpino. Bet toji atsilyginimo ir bausmės valanda buvo jau čia pat. Dievas pasinaudojo bolševizmu, kaip botagu Rusijai nuplakti. Ir, kaip matom, tas nuplakimas yra labai skaudus ir tebesitęsia po šiai dienai.

Minčius. Aš bijau, ar mes ne perdrąsiai kalbame apie bolševizmą, kaip D i e v o b o t a g ą. Jei tai būtų tiesa, tai Dievas tuo pat botagu turėtų nuplakti ir visą Vakarų Europą, nes joj supuvimo ir kalčių bus nemažiau, kaip Rusijoj.

Ginčys. O ar gali Tamsta užtikrinti, kad Vakarų Europa to nesusilauks? Tiesa, ji dar vadinama krikščioniška, bet ar daug tojo krikščioniškumo joje beliko? Argi jis nepakeista beveik visur pagonišku S t a a t s o m n i p o t e n z l e h r e dogmatu, kuriuo ir bolševizmas remias. Kas gi yra šių dienų fašizmas, hitlerizmas, pilsudzkizmas, jei ne pusėtinas bolševizmas. O nuo čia ir į pilnutinį bolševizmą tik vienas žingsnis. Antra — parodykit man, Tamstos, kuri šiandienė valstybė rimtai kovotų su bolševizmu? Ar paisim Prancūziją, Lenkiją, Ispa-

niją, Italiją, ar kurią kitą, visos jos prieš Maskvą lenkias, jai pataikauja, kai kurios net pinigų sko⸗lina ir tuo bolševizmą stiprina. Vienas tik Hitleris, supratęs, kad komunizmas yra didžiausias kultū⸗ringo pasaulio priešas, energingai ryžos nuo Mark⸗so išperų apvalyti Vokietiją. Tai ir viskas. Bet užtat bolševikams į pagalbą atėjo tokia galybė, kaip Jungtinės Amerikos Valstybės[1]) ir Tautų Sąjunga, pasikvietusi bolševikus, kaip lygiateisius narius į savo tarpą...

Dievaitienė. Tasai Europos ir Amerikos jungi⸗masis su Maskva man atrodo niekuo nepateisina⸗mas ir nedovanotinas šiandieninių politikų žygis. Jie realiai suteikia bolševizmui didelės ir netikėtos paramos, ir duoda jam galimumo žymiai praplėsti savo veikimą. Tačiau aš vis dėlto netikiu į galutinį komunizmo laimėjimą pasauly. Ten, kur šiandien yra įsigalėję fašizmas ir hitlerizmas, ten komuniz⸗mui nėra vietos ir religijai negresia didesni pavo⸗jai, nes ir Mussolini ir Hitleris pripažįsta Dievą ir atvirai su tikyba nekovoja.

T. Serafinas. Šiandien nekovoja, bet ar nekovos rytoj, aš užtikrinti nedrįsčiau. Tegu tik Vakarų Europa pasidaro priklausoma nuo Maskvos, ir be⸗matai, šiai mostelėjus, galim Vokietijoj ir Italijoj susilaukti tokio pat religinio persekiojimo, kokio nūn yra susilaukus Meksika.

---

[1]) Šios bent šiandieną atrodo supratusios savo klai⸗das, ir besirengiančios nutraukti savo ryšius su Sovietų valdovais.

Netrūksta žmonių ir pas mus, kurie panašaus „kulturkampfo" laukte laukia. Tai mūsų vadina⸗mieji „laisvamaniai". Jei galėtų, jie mielai išvarytų iš mūsų krašto visus vienuolius ir kunigus, užda⸗rytų bažnyčias, mūsų mokyklose religijos mokslą tuojau pakeistų bedogmės laisvamanybės dėstymu, nors toji jų laisvamanybė be dogmų yra tokia pat nesąmonė, kaip geometrija be teoremų...

Ivanovas. Lietuviškoji laisvamanybė yra dau⸗giau negu nesąmonė; ji yra tikra mūsų rusiškosios bedievybės sesutė. Tuo aš sau ir aiškinu lietuvių laisvamanių nematymą bolševikų žygyje prieš ti⸗kybą nieko smerktino. Kai 1929 metais popiežius Pijaus XI pažadintas visas katalikų pasaulis mel⸗dės už „didžiąją ir nelaimingąją Rusiją", prašyda⸗mas jai iš Dievo „taikos ir laisvės", lietuviai kata⸗likai irgi mielai prisidėjo prie to maldos protesto, išleisdami net tam tikras maldas ir litanijas už mus, rusus pravoslavus[1]). Ką gi darė lietuviai laisva⸗maniai? Gi nieko: jie tylėjo. Dėl ko? Gi dėl to, kad kiekvienas pozityvios religijos naikinimas — yra ir jų pačių tikslas. Tiesa, dėl žiaurių ispanų inkvizicijos darbų jie savo laikraščiuose ne sykį pašūkauja, bet dėl žiauriai nukankintų milijonų rusų pravoslavų, jie nė žodelio

---

[1]) Žiūr. „Malda į Šv. Vaikelio Jėzaus Teresę už ru⸗sus". Kaunas, „Šviesos" sp. 1930, 2 psl. in — 24, 5000 egz.; „Litanija Bolševikų persekiojamiems Rusijos krikščionims Dievo pagalbos išmelsti". Kaunas, „Šviesos" sp. 8 psl. in — 24, 2000 egz.

nepratarіa, nes, smerkdami už tai bolševikus, turėtų pirma pasmerkti patys savy tikybos neapkentimą.

Minčius. Man rodos, kad mes pradedam krypti bent kiek į šalį. Mūsų uždavinys buvo kiek galima pilniau pažinti visą bolševizmo nelabumą. P. Ivanovas tų nelabumų yra nurodęs labai daug. Pilna jų visose srityse: religinėj, valstybinėj, ekonominėj ir kitur. Tuose nelabumuose skęsta visa Rusija. Jų baisios bangos išeina iš krantų ir bando užlieti visą pasaulį. Pavojus tikrai didelis. Bolševizmo nelabumai yra tikri, neišgalvoti. Mes matom juos patys savo akimis. Bet lieka dar vienas klausimas: ar bolševizmą sudaro vienos tiktai blogybės? Argi nebūtų jame vienos kitos ir geros bei teigiamos savybės, iš kurių galėtumėm pasimokyti ir mes krikščionys?

Ivanovas. Norint į tai atsakyti, reiktų atskirti bolševizmo teoriją nuo jo praktikos. Jo teorija yra absoliučiai nepriimtina, nes ji susideda iš daugybės nepagrįstų neigimų: į Dievą netikėk, Kristaus ir šventųjų paveikslų negerbk, Bažnyčion nevaikščiok, kunigų neklausyk, pasiturinčių artimais nelaikyk ir t. t. Vadinas, vien tik ne ir ne. Tatai norint su bolševikais stot į idėjinę kovą, reiktų ji pradėt nuo visų tų jų neigimų paneigimo. Ir juo kurią krikščionystės dogmą jie labiau neigia, juo energingiau reiktų ji pabrėžti ir aikštėn kelti.

Visai kitokia bolševikų praktika. Dėl siekimo jie siekia blogų tikslų, bet pats siekimo būdas

bei jų priemonės neretai gali būti mums krikščionims tikras pavyzdys. Koks, pav., jų savai idėjai atsidavimas! Kiek energijos ir ištvermės parodo jie savo veikime! Nei pavojai, nei suėmimai, nei kalėjimai neatgresia jų nuo pavesto jiems partijos darbo. Čia tai ir reiktų mums iš bolševikų mokytis. Jie daug dirba dėl savo i d ė j o s, mes dirbkim dar daugiau dėl savo i d e a l ų. Jie savo veikime pasirodo labai energingi ir ištvermingi, mes pasiryžkim net ir tuo atžvilgiu žymiai juos pralenkti. Jie plečia ir stiprina savo veikimą jungdamiesi su komunistiškomis, bedieviškomis Vakarų Europos sąjungomis, bandykime ir mes arčiau susipažinti, sueidami į glaudesnį kontaktą su pozityviomis krikščioniškomis užsienių organizacijomis, bandančiomis priešais bolševikų steigiamąją visuotinę „šėtono imperiją", kurti žemėj sujungtomis tikinčiųjų jėgomis Kristaus pranašautą „Dievo karaliją...."

Kad sustiprintų savo militarinę galybę, šių dienų valstybės tariasi savytarpy, pasirašinėja nepuolimo aktus, jungiasi į kaskart kolosalesnes sąjungas. Daro tai ir pati Sovietų Rusija, nors ir sakosi nieko nebijanti. Šis faktas turėtų ir mums krikščionims priminti, ar nebūtų jau metas rimtai pagalvoti apie sudarymą v i e n o t i k i n č i ų j ų f r o n t o p r i e š t a r p t a u t i n ę b e d i e v y b ę. „Pragaro vartai juk kur kas stipresni, negu bet kurios pasaulio militarinės galybės".

Iš to, kas mano aukščiau buvo pasakyta, galite ir patys daryti išvadą, kad bolševizmas galima trum-

pai apibudinti — kaip „*organizuotas plėšimas ir žudymas*". Bet jei taip tikrai yra, tai argi ne mūsų krikščionių pareiga priminti šių dienų valstybėms, kad jos turi ne tik rūpintis piliečių gyvybės apsaugojimu ir jų gerovės aprūpinimu, bet ir stengtis, pasak V. Solovjovo, tapti „*organizuotu gailestingumu*", imant savo ypatingon globon silpnesniuosius, skriaudžiamuosius, darbininkus, beturčius etc. Dabar šį gražų varguomenės gynėjų vardą neteisėtai yra pasisavinę rusai bolševikai. Bet kokie jie yra vargšų užtarytojai, parodo tai milijonai terorų ir badu išžudytų kaimiečių ir kitokių beduonių. Krikščioniškos valstybės turėtų tą neteisybę atitaisyti, parodydamos ne vien žodžiais, bet ir darbais, kad joms varguomenės bei masių reikalai kur kas labiau rūpi, negu bolševikams. Kolei šiandienės valstybės to neįvykdys, kolei aukštose valdininkijos sferuose toleruos visokius sukčius ir vagius ir leis masėms kas kart labiau grimzti į materialinį ir moralinį skurdą, tol bolševizmas ras tose valstybėse prirengtą dirvą ir galės gaminti savo kuoraudoniausių pikto vaisių...

Minčius. Nuoširdžiai dėkoju Tamstai, p. Ivanove, už tokias įdomias pastabas apie bolševizmo nelabumus. Jie tikrai atrodo baisūs. Jo iš krantų išeinančios ir visą pasaulį užliejančios bangos puikiai atvaizduoja jo *universalinį ir maksimalinį* nelabumą. Tas nelabumas aptemdo visą mūsų ateities akyratį ir kelia rimtos baimės. Bet aš vis dėlto tikiu, kad mūsų Apgynėja Dievo Mo-

tina, visų klaidatikysčių Nugalėtoja, nugalės ir šią visųdidžiausią XX am. hereziją — bolševizmą!..

Dievaitienė. Duok, Dieve, kad tai kuo greičiau- siai įvyktų.

*

* *

Kadangi iki pietų buvo laiko daugiau kaip va- landa, tad pašnekesio dalyviai nuėjo į pliažą pasi- vaikščiot. Jūra tebebuvo dar gerokai įsisiūbavus; jos vilnių ūžimas iš tolo jau buvo girdimas. Prof. Minčius, atsiminęs tik ką baigtą pašnekesį, tarė:

— Kažkuomet skaičiau eilėraštį „Tvanas". Iš jo teatsimenu tik pirmąją strofą:

Tai ne jūrių bangos ūžia, kriokia,
Tai ne ūmas viesulų dūkimas, —
Tai didžiausis viešo ir visokio
Šiam pasauly pikto antplūdimas...

Šie poeto žodžiai, kaip dabar matau, atrodo, lyg tyčia būtų taikintini bolševizmui, nes visas jo vei- kimas tikrai negalima geriau apibūdinti, kaip pa- vadinant jį „didžiausiu viešo ir visokio pikto ant- plūdimu", išpranašautu mūsų dainiaus. Pajieško- jus, mūsų poezijoj būtų galima rasti ir daugiau pa- našių pranašavimų. Jei kas juos surinkęs išleistų atskira knyga, nemaž tuo patarnautų mūsų visuo- menei...

Kalbai nutrūkus, pasukta „Grožio" vilon. Gon- go balsas kvietė pietų.

14. II. 34.

KETVIRTAS PAŠNEKESYS

Žiauriausioji piktenybė — karas

Bella premunt hostilia.
Iš liturginio himno

Rytojaus dieną pašnekesio dalyviai drauge su iš Nidos grįžusiu Keiniu vaikščiojo kurį laiką jūros pliažu. Oras buvo tylus, malonus. Saulė skaisčiai švietė ir šildė. Pajūrio smėlys atrodė, lyg nematomo sargo dailiai nušluotas ir išlygintas. Kur-ne-kur juodavo bangų išmestos vandens žolės — vienintelės praūžusios audros liudytojos. Tolumoj, Klaipėdos link, matės jūros krantan ištrauktas žvejų laivas.

Beartėjant į jį, T. Serafinui prisiminė eilėraštis „Labas rytas jūrai". Kitiems tylint, gerb. docentas, kreipdamasis į jūrą, išrecitavo iš jo šį posmą:

— Ak, kodėl tu nelygi, nepastovi —
Tai maloni, tai vėliai pasiučiausia?
Užuot gaminus laimę ir gerovę,
Kam tu nesyk virsti deive pikčiausia?

Dievaitienė. Jūra, kaip nesavarankiška būtybė, atsakyt į tai negali. Jos vietoj atsakė pats poetas, iškeldamas kitą, daug racionalesnį klausimą:

— Ei, pats žmogeli, klauski savo širdį,
Kodėl ji žemės jėgoms pasiduoda?!
Kodėl dangaus rimties balsų negirdi?!...
Kodėl baisi ji, audringa ir juoda?!...

Minčius. Kas čia dainiaus pasakyta apie žmogų, tinka ir atskirom tautom. Pasidavę godumo aistrai, nacionalistiniam svaiguliui bei rasinei neapykantai, jos, įsisiūbavę, griūva kaip jūros bangos, sukeldamos krūvinų karų su gretimomis tautomis bei žiaurių revoliucijų savo gimtajam krašte. O kiekvienas karas, ypač šiandienis, juk nėr kaip kitaip pavadinti, kaip pikčiausia piktenybe!... Apie ją priderėtų nūn oficialiai pakalbėti. Vietos šiam pašnekesiui toli ieškoti nereikia. Štai kad ir šis laivas. Jame, kaip matot, yra trys švarūs suolai. Lengvai čia visi sutilpsime. Prašau sėsti, kur kam patinka. Laivo savininkas mums tai leido. Taigi, jei sveiki sutinkat, bandysime čia karo klausimą toliau gvildenti.

Protestuojančių neatsiradus ir dalyviams laivan sulipus, Minčius tarė:

— K a r a s ir p i k t a yra du dalyku labai glaudžiai susijusiu: k a r o b e p i k t o n ė r a, kaip žmogaus — be šešėlio. Iš kitos šalies karas žmonijai nėra jokia retenybė. Jos gyvenime jis labai dažnai kartojas. Per 3421 rašytosios istorijos metus buvo 3135

karo metai ir tik 286 taikos metai. Apie karą ly-dinčias piktenybes nėra reikalo daug kalbėti. Jos mums gerai žinomos, kad ir iš pastarojo didžiojo karo (1914—1918) laikų.

Kas jame pirmiausia mane stebina, tai jo pilnas beprasmingumas. Senoviniai karai visuomet turėdavo šiokį tokį pateisinimą, nes muštis veda-mos tautos žinodavo, už ką ir dėl ko jos kovoja. Pav., garsiame Trojos kare graikai stengės atkeršyti Priamo valstybei už Menelajo žmo-nos Elenos pagrobimą. Kryžeiviai ėjo vaduoti Kris-taus grabo iš po turkų valdžios. Senovės rusams buvo įkalbėta: jie kovoją „už tikybą, carą ir tėvy-nę". Kiti karai turėdavo aiškių dinastinių, kon-fesinių bei tautinių tikslų. Už ką žudės pa-saulis pastarame kare, nei vienas jo dalyvių gerai nežinojo, bei nemokė-jo aiškiai nusakyti.

Pirmoji pradėjo karą Vokietija, puldama Pran-cūzijos talkininkes — Rusiją ir Belgiją. Ji teisino savo žygį tuo, kad Rusija ir Prancūzija buvę pa-sirengusios ją pulti. Bet, ar tiedvi valstybi būtų išdrįsusios pulti vokiečius, taip ir liko neišaiškinta. Dėliai to Vokietija ir laikoma karo kalti-ninkė.

Ir ką gi jai davė šis karas? Gi didžiausį pra-laimėjimą!... Prieš karą ji buvo viena stipriausių Europos valstybių. Jos gerai disciplinuota armija žadino vokiečiuose savim pasitikėjimą; jie galėjo drąsiai žiūrėti į kaimynus ir jų visai nebijoti. Mil-

žiniškas vokiečių laivynas vežiojo jų gausios pra≈monės gaminius į kitus kraštus ir jų prekyba bu≈vo bepasiekianti net tolimiausias pasaulio rinkas. Savo plačiose Afrikos kolonijose jie galėjo ramiai varyti kultūringą kolonizacijos darbą. Genialiai jų mokslininkai ir išradėjai žadino užsieniuose jei ne meilės vokiečių tautai, tai bent pagarbos ir sim≈patijų. Bet štai atėjo jų sukurtas didysis karas, ir viskas pasikeitė. Pasitikėjus vien savo armotomis ir pragaro dujomis, Vokietija neteko Elzaso ir Lo≈taringijos, prarado savo Kamerūną Afrikoje, gavo sumokėti miliardus aukso markių Antantai ir at≈statyti savo lėšomis ką Prancūzijoj buvo suardžius. Be to, užtraukė viso pasaulio nepasitikėjimą ir ne≈apykantą, ypač nuo to laiko, kai Hitleris, tapęs vo≈kiečių Führer'iu (vadu), ėmė rodyt savo šarvuotą kumštį Austrijai ir Lietuvai. Vadinas, karu ne tik neatsiekta Vokietijos praplėtimas (grösseres Deutschland), bet ji liko gerokai apkarpyta ir pa≈versta klasine bedarbių ir skurdo šalimi, nors iš viršaus to ir nesimato. Todėl, jei kas, kas, tai pir≈miausia vokiečiai turėtų šį karą laikyti visai bepras≈mingu, nes jie iš to, k o n o r ė j o, n i e k o n ė r a a t s i e k ę. Ir Hitleriui teks dar gerokai padirbėti, kol jis atves Vokietiją į prieškarinį būvį. Bet ir čia nežinia dar, ar jam tai pavyks?... Ak, istorija nėra linkus atgal žengti.

T. Serafinas. Kad ir beprasmis šis karas, tačiau, nėra tai pati charakteringoji jo žymė. Kur kas dau≈giau jis stebina pasaulį savo nežmonišku ž i a u r u≈

mu. Štai, kaip jį vaizduoja vienas šių dienų pikto tyrinėtojas:

„Visur aplink baisenybė — degėsiai, pelenai, sudraskyti kūnai, pūvą lavonai...

„Kraujo jūros, ašarų upės, gęstančių vaitojimų aidai...

„Štai veda senelę, išdžiūvusiais, pajuodusiais veidais, uždususią, klaikiai besižvalgančią ar net pamišusią; ji bėgo nežinia kur, granatoms besprogstant, armotoms bedundant...

„Sužvėrėję kareiviai, lyg skernagių tigrų ruja, puola nakties tylumoj nuošaliai stovintį kaimelį, ir, bematant — viskas traška ugnyje, nes taip įsakyta; mirštančios moterys, bejėgiai seniai, lopšy gulį kūdikiai — be pasigailėjimo deginami... Žmogaus žvėries sadizmas iškyla čia visoj savo pilnumoj ir atstumiančioj nuogumoj.

„Ir pažymiu — tai ne fantazijos padaras, ne gražios graikų istorikų teorijos apie žmonijos skausmus ir kentėjimus: tai realiausia ir pasibjaurėtiniausia tikrenybė!...

„Tai skausmų skausmas!... Tai kainiško nusikaltimo vaizdas. Karas sužadina žemiausius instinktus, užtrina žmoguje šimtametės kultūros brangenybes, naikina didelės vertės liekanas... Jame viskas eina su „gaisrų dūmais"[1])!...

Man tai atrodo — kažkokia velniška naikinimo manija. Pav., stovi sau kur pakelėj dai-

---

[1]) *Ks. Leon Pellowski.* Problem zła. 1931, 8 str.

lus, savininko rūpestingai prižiūrimas rūmas. Nie⸗kam jis nekliudo, niekam neužkerta kelio. Bet pa⸗stebėjo jį vadas, ir tuojau pasigirsta komanda: „Ar⸗motos pirmyn! Taikinkit į šį priešų lizdą!... Ir po kelių minučių iš puikaus rūmo belieka vieni griu⸗vėsiai!... Pasirodo kur ant kalnelio daili aukšta bažnyčia — ir vėl ta pati barbariška komanda — ir rezultate — Dievo namų vietoj lieka beformė plytų krūva. Barbaras vadas patenkino savo sadistišką žingeidumą: jis pamatė, kaip svyra bažnyčios bokš⸗tai, kaip griūva jos sienos... Taip sunaikinta ne⸗maža gražiausių bažnyčių. Belgijoj, Prancūzijoj, Lietuvoj ir kitur.

Ivanovas. Įstatymai karo vadovybei duoda teisę strategijos reikalams sprogdinti bei kokiuos trobe⸗sius, neišskiriant nė bažnyčių. Bet tų įstatymų vyk⸗dytojai strategijos reikalus nevienokiai supranta. Dė⸗liai to vieni jų per karą turimąją sprogdynimo teise beveik nesinaudojo, kiti darė tai kur tik galėjo su didžiausiu malonumu. Ne be kaltės čia ir rusai. Bet daugiausia griovė ir naikino vokiečiai. Jie net ir tokius nekaltus kultūros dalykus, kaip knygos ir raštai, naikindavo be jokio reikalo. Pav., apsigy⸗venę Maironio namuose, Kaune, jie dalį bibliote⸗kos pečiuj sukūreno, nors malkų jiems čia niekuo⸗met nestigdavo, dalį Vokietijon išsivežė...

Keinis. Aš jiems irgi negaliu dovanoti sunaiki⸗nimo okupacijos metu Kauno Esperantininkų Drau⸗gijos knygyno, kuriame buvo nemaža gerų knygų tarptautine Esperanto kalba, o ypač daugybė bran⸗

gių iškarpų iš vietos laikraščių apie tos kalbos plitimą mūsų krašte.

Minčius. Bažnyčių bibliotekų, knygų, raštų naikinimas, be abejo — didelė piktenybė. Gerai susprasdami savos kultūros vertę ir naikindami svetimos kultūros brangenybes, vokiečiai yra nemaža nusidėję kultūrai apskritai. Bet dar daugiau jie nusikalto jų užimtuose kraštuose, nepaisydami gyventojų teisių ir nebrangindami jų gyvybės. Karo stovis negali pateisint visų jų žiaurumų. Nes kiek tai jie nekaltų lietuvių sušaudė savo karo teismuose, kiek išžudė savo koncentracijos stovyklose, kankindami juos sunkiais darbais ir dvasindami badu! O kiek per juos pirm laiko žuvo moterų ir vaikų nuo žiemos šalčių jų nešildomuose vėjo kiaurai perpučiamuose barakuose!... Nekalbu jau apie Vokietijon išvežtus Lietuvos turtus, apie išgabentus į Prūsus gražiausius mūsų girių ąžuolus. Tai buvo tikras organizuotas mūsų krašto plėšimas. O ką jau besakyti apie vokiečių povandeninius laivus, skandinusius ne tik priešų skraiduolius, bet ir visai neutralių šalių prekybinius laivus. O kas besuskaitys visus jų rekvizicijų žiaurumus!...

Ginčys. Sveiki kaltinate ir smerkiate vienus tik vokiečius. O ar jų priešai buvo geresni?!... Ak, jie apsupę Vokietiją, neleido jon įvežti jokių maisto produktų, norėjo visą vokiečių tautą tiesiog badu numarinti. To dėka vokiečiams per visą karo laiką teko gyventi pusbadžiu. Šimtai tūkstančių vaikų ir senių, reikalingų stipresnio valgio, turėjo pirm

laiko mirti dėliai maisto nepritekliaus (Unterernährung). Rusai šiais laikais iš bado ėda net žmogieną. Taigi badui įsigalėjus, sunku reikalauti, kad žmonės, gelbėdamies nuo mirties, nesigriebtų kartais net ir ne visai švelnių priemonių. O kiek gerbiamoji Antanta yra išplėšus iš Vokietijos milijardų aukso markių, norėdama ją padaryti savo amžina verge ir besiremdama vienu tik plėšišku posakiu: „Vokietija gali mokėti" (L'Allemagne peut payer)!..

T. Serafinas. Kaltinti dėl žiaurumo vieni vokiečiai, žinoma, būtų neteisinga. Žiaurumų būta ir priešingoj pusėj. Vokiečiai yr parodę bent tiek sveiko proto ir žmoniškumo, kad iš pašauktų armijon kunigų nereikalavo, kad jie su ginklu rankoj eitų lieti priešų kraujo. Vokiečių karo vadovybė skyrė kunigams kur kas tinkamesnį darbą — rinkti sužeistuosius mūšio lauke, būti sanitarais, tarnauti ligoninėse, guodžiant paliegėlius, rašant jų giminėms laiškus ir t.t. Prancūzų armijoj kunigai tų privilegijų neturėjo. Jie drauge su paprastais kareiviais buvo verčiami šaudyti į priešus, nors Bažnyčios kanonai (ž. k. 141) kunigams griežtai tai draudžia. Ir keistas dalykas tie kunigai prancūzai ne tik tuo nesibiaurėjo, bet anaiptol darė tai mielu noru. Didžiausis prancūzų katalikų dienraštis „La Croix" kėlė į padanges kunigus pasižymėjusius savo karingumu, vadindamas juos „belles figures des prêtres soldats". Man jie daugiau atrodo kunigų karikatūra. O kiek žiaurumų pridarė kareiviai nekunigai, sunku net apytikriai suskaityti.

Ivanovas. Tamsta, Tėvel, taip kalbi, kad būsi galvoj beturįs vien tik praeitąjį karą ir nesi galvojęs apie būsimojo karo baisenybes. Jų mes dar nė įsivaizduoti sau negalim. Mano geras pažįstamas ats. generolas A. Kurkauskas tikina, kad „būsimasis karas rengia beveik visišką žmonijos išnaikinimą"... Jo pasakymu, nė vienas kovojančių šalių pilietis niekur nesijaus esąs apsaugotas. Aviacija ir nuodingos dujos įneš šiurpą, mirtį ir sunaikinimą į pačius giliausius priešingos pusės užpakalius. Jos nepasigailės nė moterų, nė vaikų; valdovai prezidentai, ministeriai ir miestiečiai atsidurs nemažesniame pavojuj, kaip ir eiliniai kareiviai fronte"[1]). Priešų žudymas eis be jokio pasigailėjimo, į nieką neatsižvelgiant, juoba, kad ir nuodingų dujų bus galima pasirinkti pačios baisiausios. 1918 metais jų teturėta tik 30 rūšių ir temokėta jų pasigaminti vos po 30—40 tonų į mėnesį; o dabar jų turima apie 1000 rūšių ir prireikus įstengiama jų prisidirbinti po 100 tonų į dieną. Taigi žmonių žudymas galės eiti didžiausiu greitumu ir dideliausiu matu.

Štai, pav., vienas silpnutis tokių žudynių vaizdas: „Aeroplanų eskadrilės per keletą valandų apmėtys priešo sostinę bombomis, sunaikins parla-

---

[1]) Sk. jo rusų kalba išleistą knygelę: „Ješče ne pozdno". Kaunas, 1932, 6—7 psl. — Tą pat patvirtino ir ats. pulk. *J. Petruitis* savo naujam veikale „Didysis karas". Kaunas, Žaibas, 1935. „Būsimojo karo perspektyvos" (5—10 p.).

mentą, ministerijas, generalinį štabą, bankus, gelž=kelių stotis, fabrikus ir kitką... Lengva įsivaiz=duoti, kokia kils užpultoje šaly suirutė ir sumiši=mas visame valstybės gyvenime, kokie pasklis žū=vančių gyventojų nusiminimo klyksmai: žmonės mėčiosis užnuodytose miesto gatvėse arba žus už=troškinti savo butuose, iki visas miestas pavirs viena negyvėlių tyruma"[1])...

Ir nemanykit Tamstos, kad šis vaizdas yra iš piršto išlaužtas. Šiandieną jau visur prie to dujų karo rengiamasi. Tos dujos gaminamos vis kaskart didesniais kiekiais ir įvairiausių rūšių. Apsigynimo priemonės nieko čia nepadės, nes priešas negi skelb=sis, kurias dujas jis pavartos. Dujų gi rūšies iš anksto nežinant, negalima žinoti nė priemonių, ku=rios geriausiai tiktų nuo jų apsiginti.

Dujų produkcijai augant, didėja drauge ir karo aviacija. Milijoninės sumos išleidžiama naujiems aeroplanams bei cepelinams. Pastarais laikais imta gaminti net specialiniai milžiniški bombovežiai vi=sokioms bomboms ant miestų mėtyti. Taigi ir žmonių žudynės būsimame kare bus milžiniškos. Jei didžiajame kare per ketverius metus išmušta 10 milijonų žmonių, o sužeista bei sužalota apie 20 milijonų, tai kas suskaitys, kiek gyvybių prarys ateinąs chemijos bei aviacijos karas?! Taigi aukš=čiau minėtas generolo Kurkausko pasakymas, kad

---

[1]) Cfr. *Kurkauskas* op. c. 12.

„būsimasis karas rengia beveik visišką žmonijos iš=naikinimą“, neatrodo perdėtas[1]).

Dievaitienė. Bet jei taip yra ir jei tokios mil=žiniškos skerdynės netolimoj ateity numatomos, tai argi galima, rankas sudėjus, pasyviai laukti tos baisios katastrofos?!... Man rodos, visi geros va=lis žmonės turėtų sukrusti ir imti ieškoti priemo=nių tai nelaimei pašalinti. K a r u i, kaipo neapsa=komai didžiai ir baisiai pikto rūšiai, būtinai reiktų p a s k e l b t i k a r a s, kaip tai jau ne kartą paci=fistinėj spaudoj ir buvo apie tai rašyta.

Ginčys. K a r a s k a r u i — gražus šūkis, bet jis jokių rimtesnių rezultatų negali turėti. Čia reiktų Kristaus mokslo šviesoje giliau patyrinėti pati karo idėja, ar ji galima pateisint, ir jei galima, tai kuo ir kaip?

Kad pavienis nekaltas žmogus nevalia užmuši=nėti, visi tai žinom iš V=jo Dievo įsakymo. Kristus ne tik tą įsakymą pakartojo, bet jį dar labiau su=stiprino, drausdamas ne tik žmogaus užmušimą, bet ir pyktį bei kitokį jo garbę įžeidžiantį pravardžia=vimą (Mat. V, 21—22).

Senovės žydų paprotinė etika buvo ne per augš=ta: ji sankcionuodavo kerštą (akį už akį, dantį už dantį) ir neapykantą (mylėsi savo artimą ir nekęsi

---

[1]) Tai patvirtina ir naujesni veikalai apie tą patį da=lyką, k. š.: *prof. Šimkaus* Cheminis karas, 1934, *Plauši=naitis* Priešlėktuvinė karo apsauga. Liet. Aero klubo lei=dinys, 1934 m.

savo neprietelio)[1]. Kristus savo evangelijoj draudžia ir vieną ir antrą. Jo etikoje keršto ir neapykantos dėsniai pakeisti naujais — krikščioniško atlaidumo ir visuotinės artimo meilės įsakymais. Jis ir seną Hillelio patarimą: „Ko norite, kad kiti jums nedarytų, nedarykit ir jūs kitiems", pakeitė teigiamu paliepimu: „Visa, ko jūs norite, kad žmonės jums darytų, ir jūs jiems darykite" (Mat. VI, 12). O kadangi visi nori, kad niekas jų nepultų su ginklu rankoj ir neatimtų iš jų gyvybės nei turtų, tai ir visi turėtų nenorėti karo ir griežtai smerkti jį, kaip dalyką Kristaus dvasiai ir mokslui visai priešingą. Tuo remdamies krikščionys pacifistai ir laiko šiandienį karą absoliučia piktenybe, visai neleistina ir nepriimtina.

Dievaitienė. Man rodos, kad nevien pacifistai, bet ir visi krikščionys teologai turėtų absoliučiai pasmerkti karą.

T. Serafinas. Karas karui nelygu. Gali būti karas teisingas, gali būti ir neteisingas. Dalyvauti neteisingam kare neturėtumėm, o teisingam kare galim turėti net ir pareigos dalyvauti. Nes karas yra priemonė bendriems visų piliečių reikalams, bei tam, kas visiems brangu — sava valstybė bei tauta — nuo priešų ginti. Dėliai to katalikų teologai, nesmerkdami karo apskritai, stengias arčiau apibrėžti sąlygas, kurios karą padaro leistiną ir teisingą. Tokių sąlygų yra keturios:

---

[1] Mat. V, 28; V, 43.

1. Kad karas būtų teisingas ir leistinas, jis turi būti paskelbtas aukščiausios civilinės valdžios autoritetu, nes privatūs asmenys savo teisių apgynimo gali ieškoti aukštesniuose teismuose ir apsieiti be karo, o antra — privatiems asmenims nepriklauso teisė rūpintis bendrais visuomenės bei tautos gerovės (bonum commune) reikalais, šaukiant piliečius prie ginklų.

2. Karo priežastis turi būti proporcionaliai svarbi. Karas turi būti ne noro, bet būtinumo dalykas, kai jau nebėra jokių kitų susitaikinimo priemonių.

3. Karo motyvai turi būti vien teisybė ir bendra gerovė (bonum commune), taigi ne kerštas, ne tuščia garbė, ne viešpatavimo troškimas, ne pagiežos aistra ir t.t.

4. Kad karas būtų leistinas ir teisingas, reikia, kad jame būtų laikomasi gimtosios ir tautų teisės nuostatų, o taip pat ir tarptautinių sutarčių[1])...

Šiuo katalikų teologų mokslu, paremtu Šv. Tėvų žodžiais bei Popiežių raštais, Bažnyčia stengės amžių bėgyje karų skaičių sumažinti ir patį karų vedimą sušvelninti. Nenusileisdama neteisybei, ji visuomet buvo teisybės gynėja, dėl to niekiek neperdėjo šv. Ambroziejus pavadindamas ją „tam tikra teisingumo taisykle" *(Ecclesia quaedam forma iustitiae est)*. Jei tautos Bažnyčios balso klausytų,

[1]) *B. H. Merkelbach O. P.* Summa Theologiae Moralis. Paris, Desclée, 1931, vol. II, 272—279.

galėtų ne vieno kruvino karo išvengti. Tarptautinio teisingumo srity ji daug darbavos nuo pat pirmųjų krikščionybės amžių. Įdomi tų jos pastangų istorija vertėtų kiekvienam katalikui inteligentui arčiau pažinti. Ji galima rasti naujausiame prancūzų akademiko G. Goyau'o veikale „Bažnyčia ir karas"[1]).

---

[1]) *Georges Goyau.* L'Eglise et la Guerre. Paris, Flammarion, 1934. — Sk. taip gi veikalą: *Robert Regout S. J.* La doctrine da la guerre juste de S. Augustin à nos jours d'apres les théologiens et les canonistes catholiques. Paris, Pedone, 1935.

Čia tariamės būsią ne pro šalį nurodžius ir dabartinę pop. Pijaus XI neseniai (1.IV.35) tuo klausimu konsistorijos posėdy pasakytą kalbą. Joje tarp kitko Šv, Tėvas šiaip yra išsitaręs:

„Dar neatstatyti ką tik praūžusio karo griuvėsiai, o štai dangus jau vėl apsidengia tamsiais debesimis, o niūrią padangę raižo žaibai".

Dėl to tat Šv. Tėvas nesistebi, kad iš visų pusių baimės perimtų žmonių akys krypsta į visų bendrąjį Tėvą, maldaudamos šviesos, paguodos ir vilties. Į tai atsakydamas, *jis nori visus žmones paraginti pasitikėti Dievo pagalba.* Nes jeigu visais laikais žmonės yra krikščioniškos vilties reikalingi, tai juo didesnis ramstis turi būti ši dorybė dabartiniame audromety.

Dabar atėjo tokia pat valanda, kaip anoji, kada apaštalai, audros svaidomi ir siaučiančių bangų skandinami, glaudėsi prie Dieviškojo Išganytojo kojų prašydami nuraminti audrą: „Viešpatie, gelbėk mus, nes žūstame". Sklindant visur karo gandui, kuris kelia didį susijaudinimą ir gilią baimę, Šv. Tėvas, būdamas ištikimas savo apaštališkoms pareigoms, sako:

„Jeigu žmonės pradėtų naujas skerdynes, jeigu vėl būtų pralietas brolių kraujas, jeigu žemyne, jūrose ir ore

Ginčys. Katalikų teologų pastangos nustatyti karo teisingumo sąlygas, be abejo, gerbtinos. Tik ar šiandieniai mundieruoti ir nemundieruoti milita= ristai atsižvelgs į jas, labai abejotina. Tai viena.

O antra ir pačios tos sąlygos, išskyrus pirmąją, yra daugiau teorinės, grynai formalinės. Pav., teisin= gam karui reikia proporcionaliai svarbios priežas= ties. Bet kasgi spręs jos s v a r b u m ą? Gal patys besirengią į karą? Bet būdami suinteresuoti, jie var=

---

būtų paleistos į darbą visos griovimo ir žudymo priemo- nės, tai būtų toks baisus nusikaltimas ir beprotystė, jog ne- galima tikėti, kad tai tikrai galėtų įvykti".

„Mes negalim tikėti", sako popiežius, „kad tie, ku- riems yra patikėta jų tautos gerovė ir laimė, norėtų netik patys įkristi į bedugnę, bet dar kartu įtraukti ir savo tautą ir visą žmonių giminę. Jeigu gi, — ko neduok, Dieve, ir ko, mes tikime, nebus, — kas nors panorėtų suruošti pa- našią rykštę, tada mes su giliu liūdesiu būtume priversti pakartoti prašymą Visagaliui Dievui: Viešpatie, išnaikink karo geidžiančias tautas".

Tačiau Šv. Tėvas pareiškia, kad toks baisus eventu- alumas jam atrodo negalimas morališkai ir kad dabarti- nėmis aplinkybėmis jis atrodo esąs ir fiziškai neįmanomas.

Baigdamas savo kalbą, Šv. Tėvas pareiškia skaidraus tikėjimo didžiųjų Liurdo dienų našumu, kuriose, jo žo- džiais, ir jis pats asmeniškai nori dalyvauti. Geriau už- baigti Šventuosius Metus nebūtų galima.

Dievo Motina tenai stovės prie altoriaus, kaip Ji sto- vėjo prie kryžiaus; Šv. Tėvas tiki, kad Skaisčioji Mer- gelė, kuri visa gali pas savo Dangiškąjį Sūnų, išmels pa- sauliui taiką, kurios ženklas vėl skaisčiai sušvis niūrioje padangėje.

(Sk. „Ryto" 79 n=ry 1935)

giai begalės susišnekėti tuo reikalu. Kas gi daryti? Gal pavesti šis dalykas tarptautiniam teismui? Bet kas garantuos, kad to teismo sprendimui pasiduos abu priešininku? Tas pat pasakytina ir apie kitas sąlygas. Pav., karo teisingumui reikia teisingų motyvų. Bet kas gi tą karo motyvų teisingumą konstatuos ir įrodys? Vadinas, vėl reiks kreiptis į tarptautinį teismą, ar į šiandienės žmonijos sąžinę. Bet ši pastaroji yra gerokai atbukinta ir karo baisenybių nebeatjaučia, per lengvai jas pateisina tautiniais bei ekonominiais būtinumais. Tiegi pateisinimai, deja, neišlaiko elementariausios kritikos. Kai mes skaitom istorijoje, kad senovėj Molocho kulte buvo deginami gyvi kūdikiai, tai tuo piktinamės ir vadinam tai žiauria barbarybe. Bet kai šiandieną per karą badu marinama šimtai tūkstančių vaikų, tai šis faktas jau laikoma nebe barbarybe. Kai giriniai žmogėdros suėda vieną kitą biznierių anglą, tai keliamas didelis triukšmas prieš nekultūringus žmogėdras, o kai kare sušaudoma milijonai jaunų stiprių vyrų, tai dėliai to nė kiek nesijaudinama, nes tai laikoma „būvio kovos būtenybe". Aš tyčia gretinu tuos faktus, kad sveikiems geriau paaiškėtų visas šiandieninių militaristų ir logikos ir sąžinės iškrypimas. Sveika logika ir krikščioniška sąžinė turėtų visur kelti griežčiausią protestą prieš tas XX a. barbarybes. Tai yra nedovanotini nusikaltimai ir humanizmui ir dar labiau krikščionybei, juoba, kad šiandieniniai karai į nieką neatsižvelgia, gimtosios teisės, nežiūri, tautų teisę akiplėšiškai mindo, tarp-

tautines sutartis — beverčiais popiergaliais laiko. Dėliai to, karai nūn yra virtę jau ne tik daline, kaip seniau, bet pilna bei visiška piktenybe, nes gręsia, kaip matėm, išžudyti visą žmoniją. Tai tikras jau nebe žmoniškų, bet tiesiog šėtoniškų jėgų pasireiškimas[1]...

Dievaitienė. P. Ginčio pasakyta čia daug tie-sos. Bet aš vėl kartoju tą patį šiurpų klausimą: kas gi daryti? Juk negi galima rankas sudėjus pasyviai laukti, kol atėjęs naujas karas, vėl apsiaus visą pa-saulį?

T. Serafinas. Laukti pasyviai būtų neprotinga. Jau vienas krikščionis nemaža gali padaryti. O jų milijonai gali padaryti milijoną kartų daugiau. Pirma, nuo ko darbas reiktų pradėti, — tai žmonių krikščioninimas. Iki šiol, galima sakyti, jie tebėra dar tik puskrikščioniai. Jų gyvenime kur kas dau-giau dar senos pagonystės. Po dviejų ttūkstančių metų nuo Kristaus mirties, vis dar žmonės žmo-nėms tebėra vilkai *(homo homini lupus)* drąską vieni kitus. To nieku būdu neturėtų būt. Todėl visų religijų dvasiškiai turėtų nepaliaujamai skelbti: žmonės, būkite broliai, mylėkite vieni kitus. Žmogus yra ne gyvulys, ne niekis, jis yra didžiausia vertenybė ir retenybė, nes sykį pasauly pasirodęs, jis daugiau niekuomet

---

[1]) Plačiau apie tai sk. protestantiško teologo pacifisto *G. I. Heringo:* Dieu et César. La carence des Eglises de-vant le problème de la guerre.

nebepasikartoja. Todėl nuo pat jaunystės jis reiktų auklėt tikro žmogiškumo ir teisingumo dvasioj. Ypač tai reiktų turėti galvoj motinoms. Jos yra pirmutinės vaikų auklėtojos, taigi jų pareiga įdiegti vaikams nuo mažens religinę pažiūrą į žmogų, kaipo į gyvą Dievo paveikslą. Aiškindamos pagrindinę religijos tiesą, kad žmogus yra sutvertas į Dievo paveikslą ir panašumą, jos turėtų pakišti tuojau vaikams ir plaukiančią iš čia išvadą, kad žmogaus užmušimas ar net ir sužeidimas yra daug didesnė kaltė, negu bet kurio stebuklingo paveikslo sudraskymas bei išniekinimas. Pirkdamos vaikams žaislų, turėtų neimti nei kardų, nei šautuvų, nei pištalietų, nei kareivių, nei kitokių karą primenančių dalykų.

Labai naudinga patiekti vaikams literatūros apie pagarsėjusių žmonių gyvenimą. Bet ir čia geriausia būtų pasirinkus tuos didvyrius, kurie kuo daugiausia gero žmonijai yra padarę savo pasiaukojimu, mokslu, dorumu, o ne savo žygiais. Ypač rekomenduotina vaikams gerumo dorybė[1]).

Jiems paaugus ir karo klausimą užkliudžius, reiktų būtinai paaiškinti, kad karas, apskritai, imant, yra didžiausia piktenybė, jis teleistinas tiktai viename atvejuje, būtent, kai jis atsako visoms teisingo karo sąlygoms. Tokiam tikrai

---

[1]) *T. Faberis.* Gerumas. Lietuviškai vertė kun. *P. L.* Antras leidimas. Red. kun. *M. Vaitkus.* Kaunas, 1931, 50 psl. in-16.

teisingam kare piliečiai ne tik turi teisės, bet ir pareigos dalyvauti. Toksai karas yra pav. kai priešas užpuola nieko jam nenusikaltusią tėvynę. Čia leistina jis ginklais atremti. Bet ir teisingam kare reikia vengti nereikalingo priešų žudymo. Tėvynės gynėjas yra garbingas vardas, bet apie priešų skerdiką, pasidariusį sau iš to tam tikrą sportą, pasakyti to jau negalima.

Keinis. Man T. Serafino nurodytos teisingojo karo sąlygos atrodo gryna viduramžių scholastika. Anais laikais, kai popiežiai diktavo savo valią tautoms ir karaliams, nustatinėjimas karo teisingumo turėjo reikšmės, nes Bažnyčia galėjo žmonėms įsakyti: šiame kare nedalyvaukit, nes jis yra neteisingas. Šiandieną viskas pakitėjo. Karo teisingumo klausimas net visai nebekeliamas; jis yra laikomas visai bergždžiu ir beprasmiu, nes pirmiau reiktų išspręsti kitas klausimas, ar karas, apskritai, gali būti teisingas? Mat, yra mokslininkų, manančių, kad karas niekuomet nebūna teisingas. Dėliai to nūn politikoje ir viešpatauja visai kitoks įsitikinimas: ką valstybė daro, tai ir teisinga, Iš čia ir plaukia išvada, kad kiekvienas karas, kurį aukščiausia civilinė valdžia, pasitarus su savo krašto apsaugos ir užsienių reikalų ministeriais, paskelbia, ir esą teisingas. Dėliai to, pav., niekas, kiek žinau, nekėlė klausimo, ar didysis karas buvo teisingas ar ne. Ginčytasi tik apie tai, kas pirmas jį pradėjo, bei kas yra jo kaltininkas.

T. Serafinas. Bet tas didžiojo karo kaltininkų ieškojimas, kaip tik ir parodo, kad giliausiose tautų sąžinės gelmėse tebeglūdi įsitikinimas:

1) kad neteisingi karai yra absoliučiai smerktini;

2) kad teisingojo karo sąlygų nustatinėjimas nėra bergždžias darbas ir

3) kad dar nežinia, kas geriau: ar kad šias tei⸗singojo karo sąlygas nustatinėtų teologai moralistai, ar į jokius moralės dėsnius neatsižvelgią generali⸗niai štabai ir karo ministeriai...

Dievaitienė. Man rodos, kad žmonija kur kas daugiau laimėtų, pavesdama karo klausimus spręsti teologams, negu generolams bei ministeriams. O dar geriau būtų, jei karo teisingumo klausimai būtų pavedami stovinčiam aukščiau tautų ir valstybių, Šventajam Tėvui.

Ivanovas. Aš irgi manyčiau, kad Apaštališkam Sostui, kurio autoritetas po Didžiojo karo yra labai aukštai pasauly pakilęs, priderėtų energingiau rū⸗pintis karų neprileisti, jų nelaiminti ir net tiesiog jų neleistinumą skelbti...

T. Serafinas. Viskas tai labai gražu, bet tenu⸗rodo p. Ivanovas, kaip tai padaryti? Pigu būtų Ka⸗talikų Bažnyčiai išleisti įsakymų: „Broliai, vardan Kristaus paliaukit kariavę", jei ji žinotų, kad to jos įsakymo visi paklausys. Bet ar tuo galima tikėti? Man rodos, nieku gyvu. Ne tik Bažnyčios priešai, bet ir daugelis katalikų pasmerktų tokį įsakymą, šaukdami, kad Bažnyčia kišasi nė į savo dalykus, kad nori palaikyti neteisingai nustatytas tautų sie⸗

nas ir t. t. Tuo būdu Bažnyčios balso paklausytų nebent mažos silpnesnės tautos, didžiosios ir ga-lingesnės greičiausia tik pasityčiotų iš to „Romos papų antimilitarizmo". Bet pagal Bažnyčios moks-lą — jos įsakymo peržengimas yra nuodėmė. Tatai draudsdama kariavimą, Bažnyčia karų nepašalintų, tik nuodėmių skaičių pasauly padaugintų. Bet nuodė-mių dauginimas nėra Bažnyčios uždavinys.

Galop religijos srity popiežiai visai neturi auto-kratiškų teisių. Juos varžo Šv. Rašto ir Padavimo normos. Taigi ir savo tariamąjį draudimą kariauti jie turėtų išmotyvuoti, paremti Šv. Rašto tekstais ir visuotiniu Šv. Tėvų mokslu. Bet Šv. Rašte griež-to uždraudimo kariauti nėra[1]). Tas pat pasakytina ir apie Šv. Tėvų raštus. O nėsant kuo pamatuoti, ir visas įsakymas nekariauti liktų bekabąs ore, arba atrodytų iš piršto išlaužtas. Taigi ir prie geriausių norų apsaugoti žmoniją nuo karo baisenybių joks popiežius ano draudžiančio kariauti įsakymo negali išleisti.

Ginčys. Tai tiesa, bet vis dėlto tenka pripažinti, kad visų religijų vadai ir krikščioniškų bažnyčių galvos neišnaudojo viso savo aukščiausio religinio autoriteto didžiojo karo baisenybėms sumažinti, nors tai buvo jų didžiausia ir tiesioginė pareiga.

Minčius. Religiniai autoritetai žmonijos gyve-nime turi, be abejo, didelės reikšmės. Jų balsas daug

---

[1]) Platesnį to teigimo įrodymą sk. mano veikale: „Mokslas ir Tikėjimas". Kaunas, 1930, 324—326 psl.

sveria. Tačiau karui esant iš esmės **nereliginiam dalykui**, vieni religijų vadai net ir prie geriausių norų, neįstengs karo problemos tinkamai išspręsti. Karas yra daugiau tarptautinių santykių bei politikos padaras. Todėl ir karo bei jo žiaurumų pašalinimo priemonių reikia ieškoti ne kitur, kaip tik tų tarptautinių santykių **padorinime** ir politikos **sukrikščioninime**.

Keinis. Mano išmanymu, nei religija, nei dorovė karo pašalinti neįstengs, nes jos tiesioginio ryšio su karu neturi. Karas yra sveiko proto ir gerai suprastos ekonomikos dalykas. Karo ideologai apraizgė jį painių sofizmų tinklu ir padarė iš jo kažkokią **mistiškąją būtenybę**, kurios niekas iš pasaulio pašalinti negalįs. Tai visiška netiesa. Karas pašalinti galima, reikia tik kitaip pertvarkyti žmonija.

Ivanovas. Tamsta, turt būt, turi čia galvoje savo pamiltąjį bolševizmą?

Keinis. Kaip komunistas, aš nieko neturiu ir prieš bolševizmą, nes jam pasauly įsigalėjus, karai savaime pasiliautų. Bet bolševizmas nėra vienintėlė karui pašalinti priemonė. Esama ir kitų.

Dievaitienė. Būtumėm dėkingi tamstai, jei sveikas nurodytumei iš jų nors vieną. Įdomu būtų arčiau su ja susipažinti.

Keinis. Mielai tai padarysiu, bet pirma leiskit man sveikų paklausti, ar esat kur skaitę apie karus tarp Pensilvanijos ir Illinoiso valstybių Amerikoj?

Ivanovas. Kokios jos valstybės?! Tai tik terito-

riniai vienetai, panašūs į rusų gubernijas. Man ne=teko girdėti, kad Tula būtų kada kariavus su Ka=luga. Manau, kad panašiai ir Pensilvanija nėra vedus karų su Illinoisu ir ateity neves.

Keinis. Dėl Tulos ir Kalugos aš nesiginčysiu. Bet dėl Pensilvanijos ir Illinvoiso turiu pasakyti, kad jos yra ne kokie teritoriniai vienetai, bet tikros autonominės valstybės, sudarančios Jung=tinių Šiaurės Amerikos Valstybių Federaciją. Jų viso labo yra 48. Kiekviena jų turi savo atskirą konstituciją ir net suve=renumo teisę, tik ją yra perleidusios Centrali=nei Federalinei Valdžiai. Vadinas, jos ir krūvoj ir kiekviena skyrium nepaliauja buvę valstybės tikra to žodžio prasme, o betgi karas tarp jų yra tapęs nebegalimas.

Pietų Amerikos valstybės kol kas nėra tarpu=savy dar susijungę, ir dėlto tenai karai kol kas vis dar nesiliauja. Bet ir ten jau daroma pastangų su=daryti panašią Jungtinių Pietų Amerikos Valstybių Sąjungą[1]). Po kiek laiko abi tos Šiaurės ir Pietų Amerikos Sąjungos susilies į vieną didžiulę Jungtinių Pan=Amerikos Vals=tybių Federaciją, kuriai įvykus, karai Ame=rikoj pranyks.

---

[1]) Sk. „Ryto", 61 n=rį 1934 m., kur pranešama apie toli siekiantį sumanymą sudaryti Vidurinės Amerikos respublikų Gvatemalos, Salvadori, Honduro, Nikaraguos ir Kostarikos sąjungą.

Šiuo Jungtinių Valstybių kūrimosi keliu turėtų eiti ir Lietuva. Ji mielai turėtų palaikyti iškeltą šiandieną sveiką mintį apie Pabaltijos Valstybių glaudesnį politinį susijungimą. Jei tik Lenkija sutiktų išspręsti Vilniaus klausimą lietuviams priimtinu būdu, visos kliūtys Pabaltijos Valstybių Sąjungai susikurti būtų pašalintos ir Lietuvai nebebūtų jokios racijos ton Sąjungon nesidėti. Anaiptol, ji nemaža laimėtų joms prisidėjus. Mat, susibūrus krūvon Lenkijai, Latvijai, Estijai, Suomijai, Švedijai, Norvegijai ir Danijai susidarytų stiprokas politinis vienetas, kurs galėtų sėkmingai pridengti ir Lietuvą nuo gręsiančio jai karo pavojaus iš Vakarų...

T. Serafinas. Ir Rytų...

Keinis. Nežinodami ateities, mes nežinom nė iš kur didžiausias pavojus mums užeis. Man aišku tik viena, kad Pabaltijos Valstybių Sąjungos sudarymas, padarytų pasauliui didelio įspūdžio ir karo pašalinimo klausimui turėtų nemenkos svarbos. Ši jo svarba dar labiau padidėtų, jei jam pavyktų pirmyn pastūmėti kitą dar svarbesnį Pan-Europos bei Jungtinių Europos Valstybių sudarymo klausimą. Tik jį sėkmingai išsprendę, tegalėtumėm karui galutinai užgiedoti, requiescat in pace.

Gincys. Man atrodo, kad šis karo laidojimas per ankstyvas. Šalia p. Keinio tik ką paminėtų Jungtinių Pan-Amerikos ir Pan-Europos Valstybių gali atsirasti dar naujos Jungtinės Valstybės, pav.,

Pan-Azijos, Pan-Afrikos ir Pan-Australijos, kurių interesai gali nesutapti su Jungtinių Pan-Europos Valstybių reikalais. Iš čia galėtų kilti milžiniškas konfliktas, o iš jo ir karas, kuris, būdamas dar didesnis už buvusį Didįjį karą, galėtų sutriuškinti visą Europą...

Keinis. Nesiginčysiu. Dėl galėjimo toks karas galimas. Bet jei jau kalbame apie galimybes, tai reikia pridurti dar viena, šį kartą — tikrai paskutinė galimybė — tai Jungtinių Viso Pasaulio Valstybių susidarymą. Jį svarstė ir gana plačiai aprašė garsus anglų beletristas kun. Hugh Bensonas savo apysakoje „Pasaulio Valdovas" ir dar garsesnis rusų filosofas Vl. Solovjovas savo „Trumpam pasakojime apie Antikristą", Jungtinėms Pasaulio Valstybėms įsikūrus, materialiems karams žemėj jau nebebūtų vietos, beliktų vien tik idėjų karai. Bet čia mes paliečiam dar labai tolimą ateitį.

Tuo gi tarpu mes turėtumėm pasitenkinti, kad ir kuklesne, bet užtat mums artimesne Jungtinių Europos Valstybių Sąjunga. Jos įsikūrimo visi Europos politikai turėtų nuolat rimtai siekti. O kol šis kilnus tikslas tebėra dar nepasiektas, imtis reikalingų tam prirengiamų darbų.

Jie turėtų eiti šia tvarka:

1. Karo klausimams spręsti steigiama Augščiausias Tarptautinis Tribunolas.

2. Jis susidaro iš pripažįstančių to Tribunolo

statutą didžių ir mažų valstybių atstovų, gerų tarptautinės teisės žinovų.

3. Kilus tarp kai kurių Europos valstybių aštriems konfliktams, Tribunolas bando visomis teisėtomis priemonėmis paveikti susikivirčijusių valstybių vyresnybes ir jas sutaikinti.

4. Jei tos pastangos niekais nueitų ir viena iš susikivirčijusių valstybių, įsiveržus į kitos teritoriją, pradėtų karą, Tribunolas tuomet turėtų pavesti Tarptautiniam Hagos Teismui išspręsti klausimą, ar pradėtasis karas yra teisingas ar ne?

5. Teismui nurodžius, kuri pusė yra karo kaltininkė, Tribunolas, pranešdamas apie tai savo valstybėms-globėjoms, prašo jų paskelbti apie tai visam pasauliui ir pavartoti prieš valstybę kaltininkę visas Tribunolo Statute numatytas priemones, pradedant nuo visiško jos boikotavimo ir griežčiausios blokados ir baigiant nutraukimu visų su ja santykių...

Jei valstybės, Tribunolo protektorės, pažadintų ir kitas neutrales valstybes blokuotis ir boikotuoti valstybę, taikos ardytoją, be abejo, ši, atsidūrus nepavydėtinoj padėty, pasiskubintų kuo greičiausiai pradėtą karą likviduoti.

Iš čia matom, kad priemonių karui neprileisti ir, jam kilus, sustabdyti, — esama. Reikėtų tik jos geriau pažinti ir jų pritaikymo techniką detaliau išdirbti.

Minčius. Teorijoj visa tai labai gražu, bet ar viskas taip sklandžiai eis ir praktikoj, tai jau kitas

dalykas. Jei nuo manęs tai pareitų, aš mielai bal⸗suočiau ir už karo ginčams spręsti Tribunolą ir už Jungtines Europos Valstybes; nieko neturėčiau nė prieš Jungtines Pasau⸗lio Valstybes, jei tik jos savo karaliu pripa⸗žintų Kristų ir karam padarytų galą. Bet kol kas, deja, pasaulis atrodo einąs ne į taiką, tik į karą. Net ir pats Kristus, kalbėdamas apie pasku⸗tiniuosius žmonijos laikus, aiškiai pranašavo: „jūs išgirsite kalbant apie karus ir apie karų gan⸗dus... Nes tauta sukils prieš tautą ir karalystė prieš karalystę" (Mat. 24, 6—7). Ir tie pastarieji karai, reikia manyti, bus nemažiau žiaurūs, kaip ir praeitas „didysis".

Keinis. Bet jei karai buvo ir bus, ir jei jie dėl savo žiaurumų yra didžiausia ar netir absoliuti piktenybė, tai jie atrodo nesutaikomi su Dievo buvimu. Karai suprantami, jei Dievo nėra. Jei Die⸗vas yra, tai karų neturėtų būti: jų Dievo gerumas neturėtų leisti.

T. Serafinas. Karai yra ne Dievo, bet žmo⸗nių laisvo veikimo padarai, nelyginant kaip žmogžudystės, plėšimai ir kitoki blogi darbai. Jei žmonės kada tiek pakiltų dorovėj, kiek nūn yra pakilę technikoje, jei jie labiau sukrikščionėtų, gi⸗liau persiimdami Kristaus dvasia, pradėtų labiau branginti žmonių gyvybę, labiau pamiltų Dievą ir artimą, karų galėtų ir nebūti. Bet pakilti dorovėje ir Dievo meilėje žmonės tegalėtų vien Dievo padedami. Deja, tos pagalbos jie ne⸗

ješko ir neprašo, todėl ir pasilieka nupuolę, aptemusiais protais, nesuvaldomomis aistromis. Iš čia ir kila nuolat ne tik naminiai bei šeimyniniai vaidai, bet ir tarptautiniai kivirčai, konfliktai ir galop karai. Jei Dievas jų neleistų, žmonės jaustųs suvaržyti, negalį pilnai pareikšti savo valios, įvykdyti visų savo pasiryžimų. Leidęs žmogų laisvą, Dievas palieka jam tą laisvę net ir karo atžvilgiu panašiai, kaip ją palieka ir kitų blogų darbų atžvilgiu. Nori tautos karo, jos jo ir susilaukia. Būna atsitikimų, kad karo susilaukia net ir jo nenorėdamos. Tai įvyksta dažniausiai tuomet, kai Dievas turi ne vieną priežastį leisti karą. Mat, karas ne be reikalo vadinamas Dievo botagu tautoms plakti. Ir kas nuostabiausia, tą botagą nuveja ne Dievas, bet tautos pačios ir pačios save juo nuplaka. Tai bausmė už tautų nuodėmes. Daug jų yra kitur, bet ir mūsų tauta argi jų neturi? Deja, tinka nemažiau ir jai poeto žodžiai:

Liejas nuodėmės, liejas —
Juodos, dvokiančios, šlykščios ir bjaurios;
Renka jąsias Augščiausias Teisėjas...
Jų jau pilnos rūstybės Jo taurės...

Ir iš tikrųjų, kiek vienoj tik mūsų laikinoj sostinėj įvyksta per metus vagysčių, plėšimų, apgavimų, suktybių, užmušimų, nusižudymų ir kitokių į dangų šaukiančių atmonijimo dalykų?!.. Arba kas apskaitys kiek pikto pridaro, kad ir tam pačiam Kau=

ne visokie komunistai, bolševikai, bedieviai, laisvamaniai, pornografai, paleistuviai-venerikai ir kitokie silpnabūdžių žmonių suvedžiotojai!.. Pajieškoję, rastumėm ir aukščiau iškilusių veikėjų tarpe daug žemo egoizmo, tinginiavimo, sauvaliavimo, pavaldinių skriaudimo, neteisybės ir kitokių nepakęstinų ydų. Galop paaiškėtų, kad ir mes patys tikį ir praktikuoją katalikai ir kunigai nesam krikščioniško tobulumo pavyzdžiai kitiems, nes savo religines pareigas dažnai atliekam rūtiniškai, savo santykiuose su artimais neturim tikros Kristaus dvasios, esam jiems pikti, šiurkštoki, linkę kitus kaltinti, save teisinti ir t. t.

Todėl, jei aukščiau minėtoji gen. Kurkausko priešų eskadrilė, apmėčius karo pradžioje nuodingų dujų bombomis Kauną, visus jo gyventojus išžudytų, tai nė vienas iš jų, mirties valandoje, negalėtų pasisakyti, esąs neužsipelnęs tos bausmės savo neištikimybėmis, apsileidimais, blogais darbais ir atgailos nepaisymu...

Keinis. Tai vėl viduramžinė pažiūra į karą.

T. Serafinas. Nesiginčysiu, nes giliau tikinčių žmonių visuomet į karą maž daug taip žiūrėta.

*

* *

Apleidę laivą, pašnekesio dalyviai išlėto slinko „Grožio" vilos link. Ėjo jie tylėdami, susimąstę. Pastebėjęs tai, T. Serafinas tarė:

— Kaip matau, karas, jo žiaurumai ir pavojai gerokai sveikus yra prislėgę. Tokiais atvejais ne

pro šalį šyptelt pro ašaras, žvilgtert į ginčą sub specie hilaritatis. Ar aš galiu šia teise pasinaudoti?

Visi. Prašom, prašom.

T. Serafinas. Na, tai paklausykit štai, kad ir šio senojo, eilėraščio. Jis vadinas —

Karas

Vytuko pašnekesys su mama.

Deklamuoja:

— Net nubodo jau klausyt:
Vien tik „karas, karo!..."
Pasakyk gi man, mamyt,
Kas ir kaip jį daro.
— Na, atstok, užauk pirma!...
Kas taip žingeidauja?...
— Ne, dabar sakyk, mama,
Kaip gi ten kariauja?...
— Tai nuobradas! Gi, vaike,
Eilėmis sustoja,
Mušas, šaudosi lauke,
Kardais priešą tvoja[1])...
Kulkos dūzgia... Už kalvos
Patrankos tik griauja.
Bum!.. Va, vienas be galvos,
Kit's pašautas bliauja!...
Negyvų kūnų šimtai,
Sužeistų daugybė!..

[1]) Karo vaizdas čia imtas iš Krymo karo laikų pirmosios XIX a. pusės.

Na, dabar jau supratai
Karo baisenybę?!..
 — Kad baisu, ką besakyt...
 Bet kam tas jų mūšis?..
 Va, andai mane, mamyt,
 Nubaudė tėtušis.
Mudu, mat, su Joneliu
Susipešę buvom
Dėl žaislelių, dėl kelių...
Ir tėvui įkliuvom.
 — Gėda, šaukė jis abiem,
 Mušas vien peštukai!..
 — Negražu, va, ir mažiem,
 O juk ten vyrukai?!..
Ir kam mušasi aklai
Tam kare pulkeliai?
Ar kad rūpi jiem žaislai
Kaip man ir seselei?...

Minčius. Tikrai gėda tautoms, kad „dėl žaislelių, dėl kelių" žudo milijonus savo brolių. Ak, filosofiškai imant, visos karo priežastys nė kiek nevertingesnės už vaikų žaislelius...

Ivanovas. „Negražu, va, ir mažiems, o juk ten vyrukai..." Cha cha cha... Tikrai neišgriaunamas argumentas. Nes jei vaikai nesusitaria ir susipeša, tai nenuostabu, nes jų protelis dar nesubrendęs. Bet dėl ko nesusitaria suaugę vyrai ir griebias už ginklų, tai tikrai neišaiškinamas dalykas?!..

19.III.34

PENKTAS PAŠNEKESYS

Kentėjimų prasmė

Dabar gi mano skausmas
visai prislėgė mane.
Job. 16,8.

Orui atšalus, ponia Dievaitienė buvo susirgus gripu. Pašnekesiai teko pertraukti. Bet gerb. artistė, kaipo buv. gailestingoji sesuo, neblogai nusimanė medicinoj, todėl greit pati išsigydė. Ši aplinkybė davė progos artimiausiam eiliniam pašnekesy jūros pavilijone plačiau pagvildenti skausmų ir kentėjimų klausimą.

Minčius (atidarydamas posėdį). Viso mūsų būrio vardu reiškiu nuoširdaus džiaugsmo dėl brangios mūsų pašnekesių iniciatorės ponios Dievaitienės greito ir sėkmingo ligos nugalėjimo.

Dievaitienė. Ačiū Tamstoms už pareikštą man užuojautą. Mano liga nebuvo nei sunki, nei skaudi. Iš keturių tūkstančių medicinoj žinomų ligų rūšių, yra labai daug kur kas pavojingesnių ir skaudesnių. Jos tai ir be karų padaro mūsų žemę a š a-

rų pakalne. Jei karus mes pavadinom Dievo botagais, tai ligoms su jų skausmais ir kentėjimais tiktų Dievo rykščių vardas. Tik ir čia vėl reikia pažymėti, kad tas rykštes daugiausia gamina ne Dievas, bet patys žmonės. Nes iš tikrųjų kiek tai kasdieniame gyvenime užsitraukiame ligų savo persivalgymais, nusigėrimais, paleistuvavimais ir kitokiais aistrų nevaldymais! Daugelis tų ligų, pasiekę tam tikrą evoliucijos laipsnį, daros nebeišgydomos ir baigiasi mirtimi. Dėliai to, vieno žymaus gydytojo pasakymu, esą galima tikinti, kad žmonės ne miršta, bet patys save žudą.

Ginčys. Šiuose žodžiuose yra nemaža tiesos, tačiau visos kentėjimų problemos jie vis dėlto nenušviečia. Kentėjimai užgriebia kur kas platesnes pikto sritis negu didžiausi kentėjimų gamintojai — bolševizmas ir karas, nes, kad šiuodu ir pranyktų, kentėjimai, deja, vis dar pasiliks žemėje. Be to, ponia Dievaitienė tepaminėjo tiktai pačią žemiausią, mums su gyvuliais bendrą, kentėjimų rūšį; būtent vien fizinius kentėjimus. Jų pagrindu yra mūsų kūnas. Šiam turint daugybę organų bei narių, kartais, net ir be kaltės, pasitaiko vieną ar kitą jų sužaloti ar net ir visiškai jų netekti. Žmogus pajunta iš čia kentėjimą. Tačiau tie kūniški kentėjimai toli gražu nėra patys didieji. Kur kas didesni už juos yra dvasios kentėjimai. Jų skaičiaus jokie mokslininkai nėra dar susekę. Daugiausia jie kyla iš to, kad žmogus netenka tų

ar kitų jam labai brangių dvasinių vertenybių, pav., garbės, meilės, laimės, pasisekimo darbuos' ir kūryboj, sąžinės ramumo, Dievo malonės ir t. t. Bet netekę gero, mes tuojau pajuntame, kad tikruma nebeatsako mūsų norams, kad prie jos yr prisiplakus tam tikra negerovė; iš čia mumyse kyla nepasitenkinimo jausmas, kurį mes ir vadinam skausmu bei kentėjimu[1]).

Ivanovas. Jau šis pats kentėjimo apibrėžimas parodo, kad kentėjimo tema yra labai plati. Ji atrodo artima ir kiekvienam iš mūsų. Dar Dostojevskis yra pasakęs, kad, „žemė nuo savo žievės lig centro yra permirkusi krauju ir ašaromis". Tai patvirtina ir apaštalo žodžiai: „visas sutvėrimas vaitoja ir kenčia skausmus ligšioliai" (Rym. 8. 12). O pastarais laikais, kai per visą žemę perėjo kardas, ugnis, badas ir nerimas, kentėjimai dar sunkiau prislėgė žmogų. Mat, mes gyvenam tokiais laikais, kuriais, kad ir šviečia saulė, bet žmonių veidai užgęsę. Dingo juose šypsena, jos vietą užėmė kentėjimai, lydimi perankstyvų raukšlių ir pražilusių plaukų. *Nes kenčia visi:* ir tie, kur daug pikto padarę, ir visai nekalti vaikai ir jaunuoliai, dar nesuskubę gyvenimo paragauti.

Kenčia ir geri žmonės — ir juo kuris geresnis, ir jautresnę turi širdį, juo gausesni jo kentėjimai,

---

[1]) Ad dolorem requiruntur duo, sc. conjunctio mali et perceptio eius. *S. Thomas* 1, 2. q. 35. 1. 7. et al. ps.

nes jis be savų dar ir svetimus vargus atjaučia. Dėliai to Mickevičius yr pasakęs, kad didieji žmonės „kenčia už milijonus", o Dostojevskis tikino, kad jie turi „didelių kentėjimų".

Gauna patirti fizinių kentėjimų ir paprasti žmonės, „vargo pelės" — nuo bado, šalčio, ligų, nepakeliamo darbo; kiti kenčia dvasia nuo pasaulio, nuo kitų ir savo paties netobulumų.

Kenčiama ir nuo nebuvimo kentėjimų, nes tuomet gyvenimas atrodo tuščias, nuobodus; mes patys atrodom, lyg būtumėm iš gyvenimo išbraukti, niekam nereikalingi. Be kentėjimų mes jaučiamės ne gyveną, bet tik vegetuoją, lyg koks medis bevaisis, ar akmuo bejausmis.

Kenčia net ir viso ko pertekę, viso ko ragavę, viską išbandę, nes jie yra praradę savo gyvenimo tikslą, nebeturi ko ješkoti, ko daugiau besiekti. Ši kentėjimų rūšis neretai daros žmogui kuo skaudžiausia, tiesiog nebepakeliama; jis įpuola į kraštutinį pesimizmą, laiko gyvenimą beverčiu daiktu, nuobodžiausiu dalyku, lobynu, iš kurio viskas jau išsemta (taedium vitae), ir baigia nusižudymu.

Dievaitienė. Tai gana reta išmintis. Šiaip jau žmonės gyvenimą brangina, tik yra nepatenkinti, kam Dievas primaišė į jį tiek daug kentėjimų. Kad šių nebūtų, jie laikytų gyvenimą žemėje priimtinu, net ir jo tikslo nežinodami. Bet pasauliui esant ašarų pakalne, neretai imama grau-

doti, kam čia Dievui reikėjo leisti tie kentėjimai — ir abejoti, ar jie sutaikomi su Dievo gerumu?

T. Serafinas. Pirmykščiame pasaulio kūrimo plane jų ir nebuvo. Apie naujai sukurtas gyvas būtybes Biblijoj pasakyta: „Ir Dievas matė, kad tai buvo gera" (sk. Prad. 1, 22 ir k.). Vadinas, ir pirmųjų žmonių prigimtis buvo gera. Ne tik kentėjimo jie nejautė, bet ir supratimo apie jį neturėjo, nes ir kentėjimo priežasčių dar nebuvo. Jų kūno organai buvo sveiki ir gerai funkcijonavo. Jų kūnas klausė sielos, jų siela klausė Dievo balso, kiek jis joje reiškės per sveiką sąžinę bei tiesioginį bendravimą su savo Kūrėju.

Bet mes jau žinom[1]), kokią suirutę jų gyveniman yr įnešus piktoji dvasia, pastūmėjusi juos į tikrojo gyvenimo dėsnių peržengimą, suardžiusi jų antgamtinius santykius su Dievu, žmonėmis ir gamta.

Tuo keliu įėjo žemėn nuodėmė, o su ja drauge visokia netvarka, ligos, kentėjimai ir mirtis. Šv. Jonas Ap. teisingai nurodė, kad „nuodėmė — tai pasipriešinimas įstatymui" (Jon. 3, 4), t. y. sąmoningas jo nepaisymas, o neretai ir akiplėšiškas po kojų mynimas. Bet gyvenimas be įstatymų yra ne gyvenimas, tik anarchija, chaosas. Dėliai to, be įstatymų neapsieina ne tik gyvenimas, apskritai, bet ir kiekviena atskira jo rūšis. Šių tarpe nerasim irgi nė vienos, kuri, be bendrų, neturėtų dar ir savo specialių įstatymų bei dėsnių...

---

[1]) Žiūr. I-am pašnekesy 34—36 psl.

Dievaitienė. Kas tai per dėsniai?

Ivanovas. Biologijos srity — tai gyvybės, veislės ir rūšies išlaikymo dėsniai. Etikos srityj — tai meilės, nekaltybės, teisingumo dėsniai. Religijos srity — tai tiesioginiai Dievo įsakymai.

Kai bet kuris iš šių dėsnių, įstatymų bei įsakymų yra nevykdomas, anksčiau ar vėliau ima tai reikštis, kaip netvarka, kuri ir gamina mums didesnio ar mažesnio kentėjimo.

Tuo būdu kentėjimo klausimas iš vienos šalies rišas su bendra pikto problema, iš kitos su gyvenimo prasmės bei žmogaus tikslo klausimu.

Pagrindinis žmogaus gyvenimo dėsnis yra jo „sudievinimas". Tai reiškia, kad pagrindinė jo pareiga bus stengimasis tapti kas kart panašesniu į Dievą, skleisti aplink save daugiau meilės, išminties, dorovinės kūrybos bei kultūros, nušviečiant ir sušildant save ir pasaulį dieviškos liepsnos ugnimi, aukštesnio dvasios gyvenimo spinduliais, galop be paliovos rūpinantis, kad Dievas būtų „viskas visame".

Kur to nėra, kur nuo šio augščiausio dėsnio nukrypstama, ten ir atsiranda kentėjimas. Apie tai sužinome iš Šventraščio pasakojimo apie pirmųjų žmonių pavarymą iš rojaus. Nuo to laiko visos žmonijos pastangos ir yra nukreiptos į „sugrįžimą rojun", t. y. į prarastos laimės atgavimą ir atsipalaidavimą nuo kentėjimų. Atsiekti tai žemėje, deja, negalima. Čia kito kelio į laimę nėra,

kaip tik per kryžių ir kentėjimą. Parodė tai mums Golgotos drama. Bet jei kentėjimų išvengti nega*lima, už tai svarbu mokėti atvirkščia kentėjimų puse pasinaudoti. Kentėjimai juk ne veltui leisti pasaulin. Jie ne vien mus kamuoja, bet ir teikia mums daug gero.

Keinis. Būtų įdomu išgirsti, ką gero yra pa*darę žmogui ir visai gyvijai, kad ir vieni tiktai fi*ziniai kentėjimai?

Minčius. Neseniai man teko tuo klausimu šne*kėtis su labai talentingu draugu. Jis turi retą do*vaną — mokėjimą kiekvieną naują mintį kritiškai apsvarstyti iš visų pusių ir ištirti, ar ji kuriuo nors atžvilgiu neprieštarauja tiesai. Taigi sykį, nugirdęs draugystėj griežtą ir visišką fizinių ken*tėjimų pasmerkimą, jis tarė: „Negi galite, sveiki, tuos kentėjimus palaikyti absolūtine blogybe, nes jie ne vien gyvūnus kamuoja, bet ir daro jiems nemaža gero. Sakysim, suskaudo man dantis. Šis fizinis skausmas, lyg koks vidaus signalas, ra*gina mane susirūpinti jo gydymu, nes negydomas dantis gali išpūti ir subirėti. Taigi, tas fizinis skaus*mas man lyg sakyte sako: jei nenori netekti dan*ties, eik pas dantų gydytoją. Tuo jis geriau už geriausią prietelį patarnauja man ir apsaugoja nuo danties netekimo. Imkim kitą pavyzdį. Štai nu*sigėrusiam girtuokliui daros negera, galva sukas, vemti verčia, žali kipšiukai ima rodytis. Svaigalų vergas tikrai kenčia. Bet ar galima ši jo kančia absoliučiai smerkti? Anaiptol, tos kančios, lyg

koks stimulas, kužda žmogaus prablaivėjusioj sąžinėj: Brolau, mesk gėręs; pats patyrei, kad al⸗koholis — nuodai.

Kaip su žmonėmis, taip daros ir su gyvuliais. Iš⸗girdę pav., liuto balsą, jie ima nerimti, drebėti, kankintis, ir sprunka kur tik gali. Šis fiziškas su⸗krėtimas, be abejo, jiems nemalonus, bet jis jiems naudingas, nes apsaugo juos nuo žuvi⸗mo pavojaus. Taigi nenusidedant tiesai, galima apskritai pasakyti, kad fiziniai kentėjimai, dažnai atlikdami signalų bei stimulų vaidmenį, yra ne blogo, bet gero nešėjai, kaip žmonėms taip ir gy⸗vūnams, versdami juos kovoti dėl gyvybės ir svei⸗katos, vengti įvairių blogybių, spirtis prieš pra⸗žūtingas aistras ir t.t. Iš dalies tai galima pasa⸗kyti ir apie dvasinius kentėjimus (nerimą, baimę, liūdesį etc.), nes jie irgi yra geri mūsų perspėjėjai ne tik mums, bet ir kitiems.

Dievaitienė. Kentėjimų, kaip signalų ir sti⸗mulų vaidmuo paneigti negalima. Bet kad jų reikš⸗mė tuo ir baigtųs, aš nenorėčiau tikėti. Man rodos, kad jie turi ir kitą daug aukštesnį vaidmenį.

Ivanovas. Tamstos pastaba visai teisinga: ken⸗tėjimai daug gero mums padaro dar ir kaip mūsų mokytojai. Jų prityręs žmogus nusikrato ne vieno savo storžieviškumo, pasidaro moraliai iš⸗blizgintas, daug ko išmokęs.

Sakysime įžeidė kas artimą ir nesijaučia blogai pasielgęs. Bet po kiek laiko pats lieka kito įžeis⸗

tas ir iš to nemalonumo gauna sau naudingą pamoką.

Gyvenime nuolat kartojas dėsnis: „kas kuo nusikalsta, tuo ir baudžiamas“.

Patirti kentėjimai praktiškai pamoko mus, kad mes nedarytumėm kitiems to, ko nenorim patys sau.

Jie liudija mums, kad gyvenime viešpatauja ne dorinis chaosas, bet nuostabiai griežta tvarka, pagrįsta teisybe, kuri anksčiau ar vėliau savaime išeina aikštėn.

Neveltui žmonių sakoma: Dievas kantrus, bet nemaršus.

Kartais pasitaiko gyvenime lyg ir tūlo prieštaravimo tam dėsniui. Pav., 73⸗os psalmės autorius piktinosi tuo, kad nedoriems kartais gerai sekasi, kad jie ir betinginiaudami susikrauna turtų. „Aš galvojau, sako jis, kaip tai suprast, bet man buvo vargo, koliai neįėjau į Dievo šventenybę ir nepatėmijau, koks buvo jų galas“ (Ps. 73, 16—17).

To g a l o nežinojimas kaip tik ir klaidina žmones, versdamas laimingais laikyti tuos, kurie paskiau gauna lig dugno išgerti skaudžiausių kentėjimų taurę. Šiai minčiai nušviesti užteks čia priminus, kad ir daug kam žinomą Lidijos karaliaus Krezo istoriją. Mat, jis pats laikė save turtingiausiu ir laimingiausiu žmogum, o netrukus persų karaliaus Kiro nugalėtas ir nelaisvėn paimtas, neteko visų savo turtų ir atsidūrė ugnies lauže, iš kurio vos⸗ne⸗vos beišsigelbėjo.

Iš kitos šalies skausmai dorą žmogų padaro dar doresnį ir Dievo palaimos vertesnį. Tipiškiausiu pavyzdžiu čia gali būti biblinis kentėtojas Jobas.

Visos žmonijos instinktas, kiek jis yra pasireiškęs senovės graikų, aigiptiečių, babiloniečių ir net užgesusių Amerikos civilizacijų kultuose bei aukose, laikė kentėjimą tinkamiausia priemone nusikaltusiųjų dvasiai nuplauti.

Aukštųjų Teismų kronikose taip pat, netrūksta faktų, kur jokių seklių nesusekti galvažudžiai, patys gera valia, pasisako teisėjams savo piktus darbus ir mielai prisiima uždėtas jiems už tai skaudžias pabaudas, kad tuo bent dalimi galėtų nutildyti savo sąžinės griaužimus.

Panašūs faktai iš gyvenimo yr patekę ir grožinėn literatūron. Jie galima rasti pav., žinomame Dostojevskio romane „Nusikaltimas ir bausmė", jėzuito Špillmanno apysakoje „Išpažinties paslaptis", Fr. Coppées veikale „Gerasis kentėjimas"[1]) ir kitur.

Dievaitienė. Mano išmanymu, kentėjimų vaidmuo žmonijoj tebėra ligšiol kol kas vis dar tinkamai neįvertintas ir beveik nesuprastas. Kentėjimai ne vien žmogų nuvalo ir pataurina, bet ir glūdintį jame Dievo paveikslą ir panašumą aikštėn išveda.

---

[1]) Pirmuoju du veikalu išversta ir lietuviškai. Ketinama sulietuvinti ir trečiasis.

Kentėjimų dėka, žmogus pasidaro alter Christus, *antrasis Kristus*, Golgotos aukos dalyvis...

Ivanovas. Tai tikra tiesa. Bet nemažesnės svarbos yra ir pedagoginė kentėjimų rolė. Jie *švelnina žmogaus būdą*, daro jį jautresnį, gyviau kitų vargus atjaučiantį, meilingesnį santykiuose su žmonėmis.

Žinomoj Gorkio dramoj „Dugne" vienas iš veikiančiųjų asmenų, paklaustas:

— Kodėl tu, Lukai, toks minkštas? — atsako:

— Dėl to aš ir *minkštas*, kad mane daug kas *minkė*...

Todėl kas buvo kentėjimų daug *minkytas*, tas yra išėjęs *gerą gyvenimo mokyklą*. Ir priešingai, kas pats kentėjimų nėra pergyvenęs, laikytinas grynu vaiku, kad ir būtų pražilęs išminčius.

Daug kas laiko kentėjimus beverčiais dalykais. Tai klaida. Kentėjimai yra brangintini, kaip didžių *dvasiškų vertenybių gamintojai*.

Mūsų žemė — tai lyg didžiulė dirbtuvė, kur mes turime ne juokais pasidarbuoti, kad padarytumėm savo sielą *tinkamai papuoštą* naujam dangui ir naujai žemei. Tam darbe daug mums padeda kentėjimai.

Taigi nebijokim jų. Jie gal, kaip tik įbrėš mūsų sielon naujų grožio brūkšnių ir padarys mus panašesnius į Dievo paveikslą.

Nesiskųskim nė dėl likimo smūgių, kaip nesiskundžia marmuro atplaiša, kai vaizdakalys vi-

saip ją daužo, kol iš tos beformės medžiagos išeina galop žavi statula.

Ne pro šalį čia bus pakartojus iš mūsų garbaus Maironio panašius žodžius:

> Lyg kad iš marmuro uolos
> Artista skausmas iš sielos
> Iškals paveikslą nekalčiausį.
> Už ką? Kodėl? Ir kiek naudos
> Iš tavo sopančios skriaudos,
> Tada Apveizdos nebeklausi[1])...

Iš kitos šalies kentėjimai ne tik mus pačius geresnius padaro, bet teikia sugebėjimo ir kitus g e r e s n i u s p a d a r y t i, atlikti aukštesnę gyvenimo misiją. Tik didelę skausmo mokyklą išėjęs tetiko kilniam savo uždaviniui brolių nelaisvėn parduotas biblinis Juozapas ir iš Jeruzalės išvytas karalius Dovidas ir k.. Toj vargo, neturto ir pažeminimo mokykloj žmonės įgauna naują širdį ir daros tinkami didiems žygiams, aukštai vadovybei.

Tai yra kryžiaus kelias visų Dievo pranašų, naujų idealų skelbėjų, naujų takų mynėjų, kurie dėl Dievo garbės turėjo drąsos neiti su dauguma, išsižadėti jos rūtinos, stoti prieš savo tautą, kaip „vario siena", „laikyti savo veidą, kaip titnagą". Skaudu, nemalonu, bet kentėjimas priduoda stiprybės ir išminties. Jis daro žmogaus regėjimą subtilesnį, pagilina sugebėjimą išgirsti augštesnio

---

[1]) Žiūr. *Maironio Raštai*, II t., 183 psl.

pasaulio apreiškimus, išmoksta lengviau pagauti žmonių širdis ir patraukti jas prie Dievo.

Čia tai ar tik nebus beglūdinti amžino ir ne= nugalimo Kristaus žavingumo paslaptis. Prieš ge= rą ir galingą būtybę dar galima spyriuotis, bet kaip besispirsi prieš mylinčią ir dar už mus ken= čiančią, kaip Kristus?!...

Dievaitienė. Kristaus kentėjimai man supran= tami, nes Jis yra prisiėmęs visos žmonijos nuodė= mes; suprantami ir šiaip jau Dievo leidžiami kentė= jimai už pavienių žmonių kaltes. Bet yra kentėjimų, (jų ir aš pati dar būdama vaikas, nemaž esu pri= tyrus), kur jokios kaltės įspytrėti negalima. O Die= vo leistų kentėjimų vis dėlto būta ir dargi nemažų. Žmogaus šaltam protui tai didelė mįslė, kurios jis nei suprasti, nei įmanomai pateisinti neįstengia...

T. Serafinas. Taip, tokių kentėjimų esama. Tie= sa ir tai, kad jie sunku suprasti ir pateisinti. Tokie kentėjimai vadinas n e u ž p e l n y t i. Jų priežastis glūdi giliau, kitoj būties plotmėj. Jie siunčiami n e ž m o n ė m s b a u s t i, t i k i š b a n d y t i. Kil= niausį tų bandymų pavyzdį turime Jobo knygoj, patiekusioj žmonijai tiek paguodos, tvirtybės, nu= galėjimo ir dvasinės naudos.

Kaip žinom, ten piktoji dvasia užsimano šį gar= bingą vyrą suklaidinti ir paversti jį Dievo gerumo neigėju. Tam tikslui ji, Dievui leidus, panaikina Jobo turtus ir išžudo net jo vaikus. Bet prakiša kovą, nes Jobas nesiduoda nuo Dievo atitraukia= mas ir Jo priešininku padaromas. Net ir didžiausių

skausmų užlietas, jis nepaliauja jungęs savo valią su Dievo valia, tardamas: „Dievas davė, Dievas atėmė, teesie pagarbintas Viešpaties vardas".

Jobo ištikimybė Dievui nušvinta skaisčia sviesa. Bet piktoji dvasia tuo nesitenkina. Ji, Dievui sutinkant, griebias prieš Jobą dar skaudesnių priemonių. Ji paliečia jį patį, atima jam sveikatą, nuberdama visą jo kūną biauriais raupsais. Bet ir iš šio bandymo Jobas išeina laimėtoju, tardamas: „Argi mes tik gera (iš Dievo) bepriimsime, o pikto — ne?!"

Taigi Jobo kaltės čia nėra, bet skausmų tenka jam išgerti didelė taurė. Jei ji nėra bausmė už kaltes, tai ką gi ji reiškia? Į tai tėra vienas tiktai atsakymas: ji reiškia didelius slapčiausius Dievo dalykus, kurie pateisina ir kenčiantį be kaltės žmogų ir jam kentėti leidusį jo kūrėją Dievą[1]).

Mat, gero nugalėjimas mūsų sieloj, bei mūsų *pateisinimas* reikalauja, kad mes laisvai ir nelaukdami atlyginimo, bevelytum pasirinkti tiesą, t. y. pasidavimą Dievo valiai, net ir tada, kai mums tektų nekaltai nukentėti. Jei tie neužpelnyti kentėjimai mums atrodo prieštaraują Dievo teisingumui, tai tik dėl to, kad mes į kentėjimus žiūrim subjektyviai, nemokėdami atskirti kentėjimo nuo bausmės ir negalėdami suprasti, kad tarp kentėjimo ir bausmės nėra jokio būtino sąryšio. Tikrumoje kas kita yra kentėjimas, kas kita baus-

---

[1]) Čia prisimintina Kristaus kančia ir mirtis.

mė. Dėliai to ir Dievas, nė kiek neprieštaraudamas savo teisingumui, turi teisės ir gali pavartoti kentėjimą, kaipo priemonę, kai Jis randa reikalinga tą ar kitą žmogų iškelti į aukštą tobulybės laipsnį. Jei nebūtų buvę tų neužpelnytų kentėjimų, neturėtumėm nė tų kilniausių viršžmogiško heroizmo pavyzdžių. Dėliai to ir galima Dievas pavadinti didžiausiu alchemiku, nes Jis, pasinaudodamas tuo, ką žmonės laiko didžiausiu nelabumu, gauna didžiausių moralių vertenybių.

Ginčys. Pasižvalgius aplink, šiandieną lengvai pastebima, kad tų nelabumų skaičius vis didėja. Žmoniją ištinka kaskart daugiau krizių ir kentėjimų; ji atrodo tikrai beartėjanti į Jobo kentėtojo būklę, bet nei moralių vertenybių padaugėjimo, nei žmonijos pagerėjimo nesimato. Dėl ko taip yra?

T. Serafinas. Tai dėl to, kad mes žmonės nemokam tinkamai priimti kentėjimų ir jais pasinaudoti. Kentėjimų priežastis yra dvejopa: viena daromoji (causa efficiens) — tai nukrypimas nuo gyvenimo normos ir prasmės; antra — tikslinė (causa finalis) — tai grąžinimas žmogaus prie normos, prie jo tikro pašaukimo, jo išmokymas benaudiškai mylėti gera.

Jei kentėjimų priežastis yra atsitraukimas nuo Dievo, tai jų tikslas — grąžinimas žmogaus prie Dievo, o per Jį — ir prie gamtos ir žmonių, ir net daugiau — viso ko „sudievinimas" taip, kad Dievas būtų „visu kuo visame" (1 Kor. 15, 28). Bet tai yra ir būties tikslas.

Tuo būdu kentėjimai įgauna prasmės tuo, kad jie apskritai tarnauja būties prasmei. Šv. Pranciškus Asyžietis tvirtino net, angelus pavydint mums, nes jie negali kentėti dėl Dievo, kaip mes.

Todėl ir esama tokių žmonių, kurie net laimina kentėjimus ir randa juose tam tikro grožio.

Jiems daros suprantama paslaptis šių Apokalipsės žodžių: „kuriuos aš myliu, tuos aš baudžiu ir plaku“ (Apr. 3, 19)[1].

Jie tai ir dėkoja net Dievui už kentėjimus, šaukdami: „Ačiū Tau, Dieve, kad siunti mums ne vien saulės spindulius, nuo kurių mes galėtumėm virsti tyruma, bet teiki debesų ir lietaus, kad galėtumėm gaminti vaisių“.

Esama ir tokių žmonių, kurie ne tik nebėga nuo kentėjimų, bet dargi bijo gyventi be jų. Jie bevelija kentėti, negu buržuiškai be rūpesčio gyventi. Jie sako sau: velyk tekelia mus iš miego kentėjimas, negu kad virstumėm suakmenėjusiais, bejausmiais egoistais. Mat, beskausmių gyvenimas yra labai pavojingas, nes vieno rašytojo pasakymu „Dievas, kuris mūsų nebaudžia, yra Dievas, kuris mumis nesirūpina“.

Gal dėl to ir yra žmonių, *kurie patys ješko kentėjimų*. Vienas poetų, aiškina šį faktą, šiuo palyginimu: „Kad ir gražesni už žmones angelai, bet jų akyse ašara neblizga“... Tai reiškia,

---

[1]) Vietoj „plaku“ graikiškam tekste stovi žodis παιδαγογῶ, kurs reiškia „auklėju, vedu“.

kad ašaromis ir kentėjimais žmogus gali pakilti augščiau už angelus.

Tačiau toli gražu nevisi žmonės nugali kentėjimus. Daug ką kentėjimai sugniuždo, padarydami juos iš Dievo garbintojų — Jo niekintojus, sužadindami juose vietoj *liaupsės* — tik murmesį ir burnojimą.

Dievaitienė. Čia ir iškyla praktiškas klausimas, kaip nugalėti kentėjimus?

Ivanovas. Praktikoje mūsų santykiavimas su kentėjimais yra dvejopas; arba mes nuo jų bėgam, arba juos priimam.

Pirmąjį santykiavimą randam Budos moksle. Buda buvo įsitikinęs, kad tikruma yra negera, kad žmonių geismai taip pat blogi, kad perkeisti viena ir kita nėra galima, taigi ir padarė išvadą, kad reikią bėgti nuo geismų, asmenybės ir sąmonės — į užgesimą, nebuvimą, nirvaną.

Buda pasakė tai prieš šešis šimtmečius — pirm Kristui pasaulin atėjus. Jis neturėjo iš kur pasisemti tikresnės tiesos. Jam rodės, kad gyvenimas yra kiaurai sugedęs, iškreiptas, kad šitoks gyvenimas nevertas gyventi, geriau visai negyventi, ir todėl skelbė dvasios sunaikintinumą. Kai kas net ir šiandieną šį smukdinantį mokslą giria ir perša.

Esama ir dar lengvapėdiškesnio bėgimo nuo kentėjimų, besiekiant malonumų, pomėgių, pramogų bandant gyvenimo kartumus nuslopinti „puotomis

maro metu", „šokiais mirties krante". Tai senovinis epikurizmas bei hedonizmas.

Visai kitoks santykis su kentėjimais, tai jų p r i-ė m i m a s. „Aš noriu gyventi, kad galėčiau galvoti ir kentėti". Šitie Puškino žodžiai verti gilesnio susidomėjimo.

Bet ir kentėjimų priėmimas dar neišsprendžia kentėjimo problemos. Galima, dantis sukandus, kentėti be minties, ir galima kentėjimai bandyti nugalėti, perkeisti. Kentėjimas gali būti akmeniu spaudžiančiu mūs' sielą ir gali tapti uola, ant kurios mes atsistosim, kaip ant tvirčiausios atramos. O gal būt ilgainiui mes suseksim ir paslaptį perdirbti tą akmenį į sparnus, kurie įstengs pakelti mus augštyn.

Bene tame ir glūdi augštesnioji išmintis, dieviškoji gyvenimo kūryba?!.... Bene ji tik yra toji jėga, kuri iš molio padaro smaragdą ir iš anglies — deimantą?!...

Tačiau tenka čia pažymėti, kad tie ir kiti nuostabūs daiktai tesukuriami vien d i d e l i u d i d e l ė s j ė g o s į t e m p i m u.

Bet toks įtempimas yra skaudus, skausmui labai giminingas dalykas.

Dėl to ne be reikalo pasakyta: „visa kas didu, įeina pasaulin vien kentėjimų vartais".

Ginčys. Aš bijau, kad iš šių per plačių kentėjimo apibendrinimų neiškiltų kartais klaida. Nes esama juk kentėjimų, kurie jokių nuostabių dalykų nepadaro....

T. Serafinas. Na, žinoma, kaip skausmas skaus⸗ mui, taip ir kentėjimas kentėjimui nelygu. Esama kentėjimų dėl tiesos nepaisymo. Kad tai įvyksta, mūsų sąžinė perspėja, kad tikrumoje taip neturėtų būti. Šiuo atveju tikruma yra gera, bet mūsų troškimai yra nuodėmingi. Sakysime, šykštuolis džiūna nuo gobšumo, alkoholikas nerims⸗ ta negaudamas svaiginamo gėralo, žiauruolis naktų nemiega, kad nesiseka kerštas, paleistuvį kankina nešvarios aistros. Visa tai yra irgi kentėjimai, tik jie neturi nei prasmės, nei vertės, nes jie kyla iš kovos prieš Kristų dėl nuodėmės, prieš aukščiausiąją prasmę (Logą) dėl nesąmonės. Jų neigiamoji, reliatyvi, prasmė tėra tik ta, kad jie vien liudija apie nukrypimą nuo tikros, amžinos gyve⸗ nimo prasmės ir parodo, kaip nereiktų gy⸗ venti.

Tąja prasme Kristus kadaise yr perspėjęs Pau⸗ lių, tardamas: „sunku tau spardyti prieš akstiną" (Ap. D. 9, 5). Tai reiškė: „Tavo širdy laikoma krikščionių neapykanta duria tave lyg koks aksti⸗ nas ir gamina tau kentėjimo. Bet veltui tu prieši⸗ niesi Dievo galybei".

Ir apskritai visi kūno ir dvasios kentėjimai yra lyg kokie perrspėjamieji ženklai, kuriais gamta ap⸗ statė mūsų kelią, kur jis eina tarp pragarmių ir pelkių, kad apsaugotų mus. Ir pats įkyriausis, nes nenusikratomas, kentėjimas — nuobodis liudija apie augštesnį žmogaus paskyrimą ir apie tai, kad sielos prigimtis nekenčia tuštumos, ir kad jos neuž⸗

pildys jokios žemės svajonės, nes nemiriąją sielą tik Dievas tegali pasotinti.

Taigi nuodėmingų kentėjimų turėtumėm griežtai neapkęsti ir šalinti jų priežastį — nuodėmę, ypač puikybę, žiaurumą, pasileidimą, nes jos žadėdamos žmogui atpalaidavimą nuo kentėjimų, bruka jam mirtingiausių nuodų taurę. Tik toje dvasios revo= liucijoje, toje nesiliaujamoje kovoje su nuodėmėmis ir glūdi mūsų išganymas.

Dievaitienė. Kentėjimai, kylantieji iš nuodėmių, pavadinta čia nuodėmingais kentėjimais. Jei taip, tai einant analogijos keliu, kentėjimai, dėl tiesos bei už tiesą, tektų pavadinti teisin= gais kentėjimais. Bet tai nevisai teatitiktų tiesą ir galėtų kai ką net suklaidinti, ar bent su= painioti....

T. Serafinas. Ačiū poniai už pastabą. Toles= niuose išvadžiojimuose aš to nevisai vykusio ter= mino vengsiu. Juo labiau, jei dėl paties termino galima ginčytis, dėl kentėjimų už tiesą, už skaisty= bę, už Dievo ir Kristaus teises — negali būti jokių ginčų. Tokių kentėjimų tikrai yra, buvo ir bus. Jie kyla iš kovos su nuodėme Kristaus vardu. Norinčiam gyventi augštesniu dvasios gy= venimu, nugalėti savo egoizmą, kūno geidulingumą, ši kova yra neišvengtina. Ji gali būti ir labai skau= di, juo augštesnis norima pasiekti žmogaus sudie= vinimo laipsnis.

Iš čia ir kyla kentėjimas dėl tiesos, dėl Kristaus.

Žmonės, nepripažįstą Kristaus, negali nepašiepti, praeiti neužgavę krikščionies idealisto. Kristus dar gyvas būdamas, buvo prikaltas prie kryžiaus; Jis ir dabar persekiojamas savo sekėjuose. Mat, šie kovoja su nuodėme Kristaus vardu, tad ir pasaulis kovoja su Kristum *nuodėmės vardu*. Jie ir pasaulis nesutampa, jie skrieja visai apie kitą centrą.

Norėdami nuo jų atsiskirti, mes turime įnešti į mūsų gyvenimą augštesnį gero ir pikto kriterijų, priimti sąmoningai Tą, kuris yra *gyvenimo prasmė — tikrasis Logas*, kuris yra taręs: „Aš esu pasaulio šviesa; kas eina paskui mane, tas nevaikščios tamsoje, bet turės gyvenimo šviesą".

Ir iš tikrųjų ne kam kitam yra atėjęs Kristus į šį pasaulį, tik tam, kad atpalaiduotų žmogų nuo kentėjimų sunkumo. Visa Jo „geroji naujiena", visa jo evangelija apie tai tik ir kalba. Be Kristaus — kentėjimo problema neišsprendžiama.

Buda buvo bandęs panaikinti kentėjimus, panaikindamas žmogaus geismus; bet tuo jis padarė žmogų *beaistrį*, *bejausmį*, *beasmenį*, t. y. draug su kentėjimais pašalino sąmonę ir patį gyvenimą.

O Kristus elgias kitaip: Jis blogus geismus paverčia gerais, (nes tik blogi geismai sukelia žmoguje žalingų kentėjimų), Jis pašalina *ne geismus*, bet tik jų mirtingą geluonį — *nuodėmę*, o paties *žmogaus asmens*, jo sąmoningo dvasios gyvenimo Jis nė kiek neneigia.

Tik labai paviršutiniškas žinojimas tegali Budą gretinti su Kristum. Užteks čia priminti, kad ir vieną šį faktą, jog Budai mirtis šiurpą įvarydavo, o nuo Kristaus mirtis pati bėgdavo. Kristus nėr pasakęs nė vieno laidojamojo pamokslo. Kai Jis sutikdavo laidotuves, Jis joms čia pat padarydavo galą, prikeldamas numirėlį....

Tad Kristus ir yra mirties nugalėtojas. Šį nugalėjimą Jis laimėjo savo kentėjimais ir mirtimi ant kryžiaus. Taigi į pagrindinį žmogaus klausimą, nukreiptą į Dievą: kam Tu, Viešpatie, leidai žmonijai kentėti, Dievui užtektų nurodyti Kristų ir tarti: „Apie tai pasiklauskit Jo"...

Ir šis patarimas reiškia tikriausią tiesą, nes nebuvo, nėra ir nebus kito žmogaus, kurs būtų taip gerai supratęs kentėjimų prigimtį ir tiek kentėjimų pats prityręs, kaip Kristus, Jis vienas tik ir galima tikrai pavadinti Žmogus-Kentėtojas *(vir dolorum)*. Nes jis visame savo gyvenime — ir gimdamas Betliejuj, ir dangindamasis į Egiptą, ir apaštalaudamas Galiliejoj, ir mirdamas Jeruzalėj — yra perėjęs per nesuskaitomus, baisiausius kentėjimus ir tapęs, galima sakyti, tikru kentėjimo dalykuose specialistu. Todėl ir paklaustas mūsų, kam prisiėmęs tiek kentėjimų, Jis galėtų atsakyti: „Prisiėmiau kentėti — jus mylėdamas, nes norėjau, kad suprastumėt, nuodėmę esant ne niekį. ją reikiant atlyginti kentėjimais. Nenorit kentėti — venkit nuodėmių. Savo kentėjimais aš atlyginau Dievo teisybei už visas

jūsų kaltes, todėl gailėkitės už jas, ir jos jums bus atleistos. Aš gi iš savo šalies, mielai lengvinsiu Dievo jums už kaltes ar dėl jūsų išbandymo siųstus kentėjimus....

Keinis. Čia kažkokia man visai nesuprantama mistika. Aš nesiginčysiu, kad Kristus yra kentėjimų žinovas, bet norėčiau išgirsti bent trumpą paaiškinimą, kaip Kristus lengvina žmonėms kentėjimus ir net atpalaiduoja nuo jų?

T. Serafinas. Kentėjimų palengvinimo bei jų pašalinimo procesas yra d v a s i n i s. Jis vyksta nepastebimu būdu. Prasideda nuo dvasios praregėjimo. Jei kentėjimų priežastis — nuodėmė, Kristus atsargiai paliečia žmogaus sąžinę savo malonės spinduliu, parodo visą nuodėmės biaurumą. Tai yra d v a s i o s a k i ų a t v ė r i m a s. Praregėjęs, žmogus pabunda iš dvasios miego, pamato savo apverktiną sielos būklę, nusikrato savo smerktino pasyvumo ir taria sau: kam čia man kankintis nuolatiniais sąžinės griaužimais?! Eisiu ir išpažinsiu Dievui savo kaltes. Jis geras; Jis man atleis ir dovanos jas. Taip galėsiu vėl tapti ne tik Dievo t a r n u, bet ir Jo d r a u g u ir net Jo v a i k u. Ir kiek yra žmonių tai padariusių, tiek yra atsipalaidavusių nuo skausmingų sąžinės kančių...

Atleisdamas kaltę, Kristus tuomi pat atpalaiduoja mus ir nuo a m ž i n o s p a b a u d o s, kurią nepaisydami Jo valios, peržengdami lengvabūdiškai Jo įsakymus, buvom užsipelnę, — ir vėl Jis jungia mus su gyvybės šaltiniu Dievu. Dievui gi sielon

įėjus, traukias iš jos savaime ir nusiminimas ir bai=
mė ir kitos dvasios kentėjimų priežastys.

Galop mūsų kentėjimuose mes niekuomet ne=
būname patys vieni: visados su mumis yra ir Kris=
tus. Kas Kristų tik myli, tas anksčiau ar vėliau
išgirs iš Jo paguodos ir suraminimo žodžius: „Žmo=
gel, nurimk! Ne tu vienas, ir aš kentėjau, dargi
skaudžiau ir daugiau, kaip tu. Taigi junk savo ken=
tėjimus su manaisiais — ir jie tau žymiai palengvės.
Tie tavo kentėjimai ne aklo likimo tau primesti,
bet geriausio Dievo tavo naudai leisti. Galop jie
negi amžini, tik *laikini*, taigi ateis lai=
kas, ir jie praeis. Ak, neveltui parašyta Šventraš=
ty: „Ir Dievas nušluostys visokią ašarą nuo jų
akių". Ir juo sunkesnis bandymas, juo skaistesnis
bus ateinąs paskui netikėtas džiaugsmas.

Juo tamsesnė naktis, juo skaistesnės žvaigždės.
„Nebijok — aš su tavim".

Panašios mintys, kaip parodo Šventųjų gyveni=
mai, nuostabiai saldino paskutines jų valandas ir
davė jiems jėgų sutikti kentėjimus ir mirtį su gra=
žia malonia šypsena[1]).

Keinis. Dėl šių faktų, aš čia irgi nesiginčysiu.
Bet norėčiau atkreipti Tamstų dėmesį į vieną da=
lyką; visi kalbėtojų išvadžiojimai sukėsi vien apie
suaugusiųjų kentėjimus. Jie bandyta pa=
teisinti dvejopu Dievo noru: arba žmones už kal=

---

[1]) Kentėjimų problemą aiškinant nemažai naudotasi
J. Marcinkovskio knygele „Smysl stradanija", Praha, 1928.

tes nubausti, arba — kentėjimais pakelti juos į aukštesnį tobulybės laipsnį ir tuo padauginti jų nuopelnus. Tačiau neužmirškim, kad kentėjimų pritirti gauna ne vien suaugusieji, bet ir maži dar gero nuo blogo atskirti nemokantieji vaikai. Bet bausmė tegalima vien ten, kur yra nusikaltėlis, ir bandymas — tik ten, kur yra būtybė galinti tobulėti. Tuo tarpu ar galima vaikai laikyti nusikaltėliais? Ar jie gali kilti dorybėse? Tikrumoje jų vos užsimezgęs protelis teleidžia jiems būti vien nekaltiems. Ir štai gaunam — nekaltą būtybę, kuri kenčia ir kenčia be naudos ir be tikslo. Argi tai ne žiaurumas?! Ar tai nebarbarybė?! Dėliai to aš ir nesistebiu, kad randas žmonių, kurie, matydami tai, nesusilaiko nepaburnoję už tai prieš Dievą....

Minčius. Priekaištas, atrodo rimtas ir vertas pagvildenti.

T. Serafinas. Sutinku. Tik, prieš pradėdamas jį gvildenti, aš padalinčiau visus vaikus į dvi dalis: pirmon teįeina vaikai, kuriems skirta protu ir kūnu subręsti, antron — tie, kuriuos dėl ligų ar kitokių gyvenimo sunkenybių mirtis nusiskins sau dar pačioje jų kūdikystėje.

Pirmosios kategorijos vaikams kentėjimai ne tik nėra jokia nelaimė, bet anaiptol yra būtinai reikalinga jų tolesniojo gyvenimo prirengiamoji sąlyga. Kad tai geriau suprastumėm, prileiskim, kad Dievas yra prisitaikęs prie p. Keinio norų ir mūsų mažyčiai dabar jau nebekenčia ir negali kentėti: ken-

tėjimai beprasidėsią tik jiems į protą atėjus. Pa= sižiūrėkim arčiau, kas iš to išeitų. Vaikų būklė, kad ir nebūtų absoliučiai laiminga, tačiau ji daug kieno būtų laikoma maloni; daugelis bevelytų ją, negu dabartinę, susidedančią iš malonumų ir kentėji= mų. Dauguma tėvų, bežiūrėdami vien vaikų gero= vės, tenkintųsi tąja padėtimi ir stengtųsi ją kuo ilgiausiai palaikyti. Bet kas iš to išeitų? Gi tai, kad vaikų auklėjimas taptų baubu, nes su juo pra= sidėtų vaikų kentėjimai. Dėliai to vaikų mokymas būtų atidėliojamas kuo toliausiai. Mokslas taptų neapkenčiamiausiu dalyku. Visuomenėje susidary= tų patarlė: Laimingi nemokšos! Ir galutinai visi piliečiai virstų idiotais.

Bet ne vien vaiko išauklėjimas negalimas be ken= tėjimų; negalimas be jų nė jo išauginimas. Vaikas neauga savaime kaip augalas ar jaunas gy= vuliukas. Ir tėvai ir nemaža kitų asmenų turi juo rūpintis, kad jis galėtų gyvuoti ir augti. Bet kad šis rūpesnis taptų tikslesnis, reikia, kad jis būtų ly= dimas tam tikro signalo bei stimulo, kaip tai anks= čiau buvo minėta. Tą tai signalą bei stimulą Ap= veizda ir davė vaikui kentėjimuose. Paprastai jie sužadina vaikui karštos užuojautos. Mat, mažytis silpnas, jam gręsia daug pavojų. Bet jis klykia ir verkia dėl menkiausio skausmo, dėl mažiausio iš= gąsčio, dėl niekniekių — ir nėra bent kiek jautres= nio žmogaus, kuris tais vaiko skundais nesusido= mėtų, jo nepaguostų, jam šiuo ar tuo nepadėtų. Tai= gi, pašalindamas kentėjimus iš vaikų gyvenimo, Die=

vas užtvenktų šaltinį, iš kurio plaukia vaikams tiek simpatijos ir užuojautos.

Be to, kentėjimai žymiai praplečia vaiko prityrimo ribas, daug ko jį išmokina. Sakysim, pamatė vaikas žariją. Ji jam atrodo skaisti ir graži, ir jis tiesia rankutę į ją. Bet ją palietęs, nusisvilina sau pirštuką. Atsiminęs patirtą skausmą, jis jau žino, kad plikomis rankutėmis nereikia žarijos imti. Panašiai esti ir su kitais vaiką ištinkančiais kentėjimais. Dėliai to ir pats Rousseau teisingai yr pasakęs: „Kentėjimas yra pirmutinis dalykas, kuris už vis naudinga vaikui pažinti". Taigi ir nėra racijos kaltinti Kūrėjas dėl palikimo to, kas vaikams yra naudinga.

Dievaitienė. Bet lieka dar antroji, Tamstos paties nurodytoji, vaikų kategorija. Jie nenusikaltę miršta, o betgi savo trumpam gyvenime nemaž prisikenčia. Kuo tai galima pateisinti? Ką jautriaširdžiams, tokių vaikelių užtarėjams, galėtumėm atsakyti?

T. Serafinas. Jiems galėtumėm atsakyti maž daug šiais žodžiais:

— Sveiki norėtumėt, kad jūsų trumpaamžiai mažyčiai apleistų šį pasaulį be jokių kentėjimų. Bet pagalvokit, ar šis jūsų pageidavimas nepriештarauja pačiam protui? Prileiskim, kad Dievas išpildo jūsų norą ir atima jūsų vaikeliui jautrumą. Štai, sakysim, guli prieš jus toks bejausmis mažytis. Niekas jo nejaudina, niekas nesukelia jame skausmo. Jis nejaučia nei alkio, nei troškulio; jam vis

tiek, ar šilta, ar šalta? Nei smūgiai, nei žaizdos neišveržia iš jo akučių nė vienos ašarėlės. Jis niekuomet nepasiskundžia, niekuomet neklykia, nei verkia. Bet kaip tuomet sveiki sužinosit, ko jam trūksta, ko reikia? Iš ko suprasit, kuo, kada ir kaip turit jį aprūpinti, jam padėti? .... Taigi, norėdami pašalinti kentėjimus iš jo gyvenimo, jūs pastatytumėt jį į šimtą pavojų, nuo kurių niekas jo negalėtų išgelbėti. Vadinas, paliktumėt, tegelbi jį Dievas savo stebūklais kiekvienam žingsny... Bet, ar tai nebūtų nuodėmingas Dievo gundymas? O antra, neardant Dievo nustatytos tvarkos gamtoje, ar tai galima? Ne, meilučiai!... Ką Dievas padarė, gerai padarė. Ir mažyčių kentėjimai turi savo prasmę ir tikslą, kaip tam tikri signalai bei stimulai.

Keinys. Kad ir daug šiame pašnekesy kalbėta apie kentėjimus, tačiau liko nepaliesta dar viena, bene pati didžioji kentėjimų rūšis, būtent gyvūnijos kentėjimai. Visas jos gyvenimas remias vienu žiauriu gamtos dėsniu, — kad gyvūnai savo gyvybės palaikyti negali, kaip tik naikindami gyvybę kitų gyvūnų. Taip skernagiai žvėrys gaudo ir ėda kitus silpnesnius girių atstovus, plėšrieji paukščiai drasko mažesnius paukštelius, šie pastarieji maitinas jų pasigautais gyvais vabzdžiais; didesnės žuvys ryja mažesniąsias, taip kad visas pasaulis atrodo lyg būtų kokia didžiulė skerdykla, kur niekuomet nesiliauja gyvūnų skerdimas. O kadangi jie skerdžiami tai atjaučia

ir k e n č i a, tai iš čia ir susidaro milžiniško kentėjimo jūra. Tariuos sveiki sutiksit, kad tie gyvūnijos kentėjimai toli gražu nerodo esamosios gamtoj tvarkos idealumo. Daug kas ją laiko tiesiog žiauria ir prieštaraujančia Dievo gerumui.

T. Serafinas. Estetikos atžvilgiu — sutinku — gal ir būtų gražiau, kad gyvūnai vieni kitų neėstų ir nedraskytų, kad jie sau ramiai stovėdami leistų mums savo grožiu gėrėtis... Bet tai būtų jau nebe tikra gyva gamta, tik dirbtinė, panaši į tą, kurią matom zoologijos muziejuose. Gyvoj gamtoj viešpatauja kitas, grynai biologinis — m a i t i n i m o s dėsnis: k a s g y v u o j a, t u r i k u o n o r s m i s t i, nes tik maistas tepalaiko gyvybę. Todėliai pasaulis taip yra sutvarkytas, kad atrodo milžiniška v a l g o m ų j ų d a i k t ų k r a u t u v ė. Kiekvienas gyvūnas randa čia visuomet sau tinkamo, šviežio maisto ir gali jo dovanai imtis, kiek įstengia ir kiek reikia.

To maisto savo kūnui gauna ješkotis ir žmogus ir juo maitindamasis, jis jų kūną ir kraują paverčia į savo kūną ir kraują, įeidamas tuo su gyvūnais lyg į tam tikrą giminystę.

Tik augštesnio savo dvasiai peno jis čia neranda. Šio jam tenka ješkotis kitoj universalinėj įstaigoj — K a t a l i k ų B a ž n y č i o j, kuri ir papeni jį tikru amžinu penu, K r i s t a u s k ū n u i r k r a u j u, per kurį jis ir iškyla į nepasiekiamas augštybes, susigiminiuoja su pačiu gyvybės Kū-

rėju, tapdamas augščiausiu gyvūnijos atstovu, tarpininku tarp Dievo ir jos.

Tačiau šis viršgamtinis žmogaus iškėlimas nenaikina jame kito žemesnio jo būtybės elemento, kūno. Šio gyvybei palaikyti reikia maisto. Maistui gi pasigaminti, žmogui, kaip ir kitiems gyvūnams, tenka dažnai atimti gyvybė iš kitų gyvūnų, verčiant juos kentėti ir mirti. Tai yra nemaloni ir liūdna būtenybė, kurios paneigti negalima[1]). Bet iš kitos šalies nereiktų perdėti tų gyvūnijos kentėjimų, per daug juos išpučiant, kaip tai daro kaikurie gyvūnų prieteliai filozojai. Nes reikia žinoti, kad gyvuliai ir žvėrys mažiau kenčia, kaip mes žmonės. Jų fiziniai kentėjimai yra kurtesni, kadangi jų nervų sistema yra mažiau išsirutulojusi ir ne taip gležna, kaip mūsų. Žemesnės gyvūnų rūšys taip mažai sugeba kentėti, kad neretai galima matyti pusiau sugriaužtą savo priešininko nasruose arba spilga persmeiktą vabalą su apetitu ėdantį maistą, kuris jam pakliūna. O moralinių kančių, kurios yra sunkiausios ir kurios mumyse padidina kiekvieną fizinę kančią gyvūnai visai nepažįsta; nemato mirties nei bijo jos pasėkų; nepažįsta ilgų ligų nei suglebusios senatvės ...

Keinis. Bet vis dėlto — kad gyvūnai ėda gyvūnus ir kad tai kartoja kas minutę nuo amžių visame pasauly — negi galima laikyti šitokia tvar-

---

[1]) Plačiau apie tai sk. *A. Morawskio* S. J. veikale Celowość w naturze". Kraków, 1891, 24—47 str.

ka idealine.... Argi negražesnis būtų pasaulis be gyvūnų skernagių?

T. Serafinas. Čia, deja, aš negaliu Tamstai pri-tarti. Jei pasauly tebūtų vieni tik gyvūnai žolėdros, jis netektų pačių žymiausių gyvūnijos atstovų — liūtų, tigrų, erelių, kurie ne be pamato vadinami faunos karaliais. O antra, jei jau gailimasi gyvū-nų, kad jie nekentėtų, tai dėl ko nepasigailėti ir au-galų, kurie, kaip organiškos būtybės, turi irgi tam tikrą jutimą, taigi gyvūnų, ėdamos ir kramtomos, gali taip pat savotiškai kentėti. Vadinas, pasigai-lėjus augalų, tektų panaikinti ir gyvūnus žolė-dras. Bet ir paukščiai maitinas gyvais daiktais — vabzdžiais. Šių pasigailėjus, tektų iš gyvūnų są-rašo išbraukti ir paukščiai. Todėl iš per didelės geraširdystės gautumėm visą gyvūniją nustumti nebuviman. Tuo remdamasis aš ir manau, kad ge-riau bus palikus gamtoje tokią tvarką, kurią Dievas nustatė, negu ieškoti naujos, kuri kai kam gal ir atrodytų geresnė, tikrumoje visai nebūdama tokia.

Keinis. Kad gyvūnai reikalingi maisto, čia dar nėra blogybės. Bloga yra, kad gyvūnai drasko žū-do viens kitą, norėdami pramisti. Tokia tvarka at-rodo maž Dievui tepritinkama. Jis juk galėjo su-teikti jiems nekruvino maisto, pav., tam tikros manos pavidale, kaip kad maitino žydus, jiems bekeliaujant į pažadėtąją žemę, kaip tai pa-sakoja jūsų Šventraštis.

T. Serafinas. Ne mano dalykas ginčyti, kad Dievas nebūtų galėjęs gyvūnus šitaip išmaitinti.

Aš neturėčiau nieko prieš tai, kad ilgainiui liūtas, tigras, leopardas ir jaunas veršelis krūvoje taikiai sugyventų ir duotųs mažo vaikelio ganomi. Tai bū⸗tų labai graži idilija. Aš būčiau net linkęs tikėti, kad ji galima ir tikrai įvyksianti. Taja radikaline gyvūnijos permaina tektų žmonėms giliai susiža⸗vėti, nes būtų tai visai nauja flora ir fauna — daug tobulesnė ir gražesnė už dabartinę. Bet tobulumas paprastai pasiekiamas neūmai. Jam reikia laiko ir nemažo, gal milijonų, gal milijardų metų. Taigi p. Keinio pageidavimui principinių kliūčių nenu⸗matoma. Kas yra galima, Dievas rasit ir padarys, tik ne dabar kaip mes norėtumėm, bet Jo paties nustatytu laiku. Tad nebūkim nekantrūs, mokėkim laukti...

Minčius (pažvelgęs į laikrodėlį). Šis mūsų pa⸗šnekesys, kaip matau, užsitęsė ilgiau kaip kiti. O tai dėl to, kad mūsų svarstomas kentėjimų klausi⸗mas yra taip platus, jog mes niekuomet negalėsim pasisakyti, jį jau išsėmę ir baigę. Nes pav., kiek tai prisikenčia jaunos žmonos, netekusios vyrų, vy⸗rai — žmonų, tėvai vienatinės savo paguodos vai⸗kelių, draugai mylimų draugų ir t.t. O kur gi dar mirti pasmerktųjų, neišgydomų ligonių bei šiaip⸗jau mirštančiųjų kančios?!.... Norint visas ken⸗tėjimų rūšis tinkamai nušviesti, reiktų kalbėti ne porą valandų, o porą dienų, o gal net ir pora sa⸗vaičių. Bet įsileisti į taip ilgas kalbas nėra reikalo.

To, kas anksčiau buvo pasakyta apie skausmų vaidmenį pasauly, visai užtenka įrodymui, kad ken⸗

tėjimai nėra kaž kokios absoliutinės blogybės, visai nesutinkamos su Dievo gerumu.

T. Serafinas. Anaiptol, jie yra mums ypatingos Dievo malonės ženklai. Patvirtina tai ir Šventraštis (Apok. 3, 19). Dėliai to kiekvienam iš mūsų Dievas visada gali tarti:

Tu šiame amžiuj nuolatos keliauni
Į aną laimės begalinės šalį,
Taigi pakęski, jei kartais ir gauni
Rykštę iš Dievo, iš žmonių kryželį!

Minčius. Visai pritardamas šiems poeto žodžiams, aš siūlau šį pašnekesį tuo ir baigti, nes perdaug jį beilgindami, galim patys pasidaryti sau be reikalo tikrai skaudžių kentėjimų.

Niekam neprieštaraujant, posėdis baigta. Jo dalyviai ėmė palengvėl slinkti „Grožio" vilon.

8. IV. 34.

ŠEŠTAS PAŠNEKESYS

Neišvengiamoji piktenybė — mirtis ir pomirtinė vėlių būklė

Žemėj aplanko žmogų be išimties kiekvieną:
Ir paskutinė laimė, ir paskutinė diena.

Goethe

Maudynių sezonui įpusėjus, atvyko į Girulius dar vienas svečias. Tai buvo jaunas, bet jau pa⸗sižymėjęs, kalbininkas, kandidatas į V. D. Univer⸗siteto docentus, p. M. Jis buvo geras plaukėjas. Bet į antrą dieną, besimaudydamas, nuplaukė per toli nuo kranto ir ten, didesnių vilnių pagautas, tragingai nuskendo. Jo draugai, suradę jo kūną, gailiai apraudojo ir iškilmingai nulydėjo į amžino atilsio vietą.

T. Serafinas šia proga pasakė labai jausmingą pamokslą, sugraudindamas juo nevien moteris, bet ir vyrus. Tai pažadino nevieną iš jų daugiau su⸗sidomėti niekuomet savo aktualumo nepraranda⸗čiu „mirties klausimu".

Prof. Minčius, kad ir pripažino šį pamokslą buvus dideliai vertingą, tačiau rado nemaža mirties

aspektų visai jame nė nepaliestų. To dėliai grįžda=mas iš kapų, jis pasiryžo mirties temai paskirti at=skirą pašnekesį. Taigi dalyviams pavakary susi=rinkus, jis prabilo šiaip:

Minčius. T. Serafinas savo pamoksle pavadino mirtį „gera pamokslininke". Man atrodo, ji mus daugiau baugina, negu mokina.

Ginčys. Jei ji ir baugina, tai veltui, nes maž kas ją teprisimena, o dar mažiau rimtai apie ją te=galvoja. Daugumas žmonių juk gyvena taip, tarsi jos nė būte nebūtų. Taigi mirties baimės pasauly nesimato: nesisieloja dėl jos jaunuoliai, nejaučia to sielvarto nė seniai.

Minčius. Kad mirties baimės pasauly nesimato, tai gal ir tiesa, bet kad tos baimės visai nebūtų, ne=galima pasakyti. Jos esama, ir daug.

Pirmiausia baugina mus jau pats m i r t i e s n e=i š v e n g i a m u m a s. Visi žinom, kad anksčiau ar vėliau turėsime mirti, kad tai būtinai įvyks, ir kad tos b ū t e n y b ė s niekuomet neišvengsim. Nuo kitų piktenybių, pav., nuo bolševizmo, daug kas išsigel=bėjo, pabėgdami į užsienius. Didžiuose mūšiuose daug kareivių paguldo galvas, tačiau pasitaiko lai=mingų, kurie grįžta iš karo sveiki ir nesužeisti. Tik nuo vienos mirties išsigelbėjimo nėra. Net ir mir=ties Nugalėtojas Kristus, yra ne tik kentėjęs, bet ir miręs ant kryžiaus, pats bendram mirties dėsniui tam kartui pasidavęs.

Keinis. Tai jau ir senovėj žinota, kaip matyt iš

šios lotyniškos patarlės: A morbo mortis, non est medicamen in hortis, ką ukrainiečiai daug trumpiau išreiškia: Verty, neverty, a treba umerty...

Ivanovas. Žiūrint paviršutiniškai, atrodo, kad su mirtim visi mes turėtumėm būti gerai apsipratę ir jos nebijoti, nes juk kas dieną turime progų jai iš arti prisižiūrėti. Ji nėra jokia retenybė: per vieną parą miršta žemėj apie 100.000 žmonių. Dėliai to, šalia kiekvieno didesnio kaimo regim paprastai kapines, šalia gyvųjų miesto — negyvėlių miestelį... Ir takai iš vieno į antrą yra gerai išminti, nes beveik kasdieną šimtai gyvųjų lavonų tais takais žengia, nešdami savo negyvuosius lavonus. O betgi to apsipratimo su mirtimi nėra. Visi jos bijo, net ir duobkasiai, tūkstančius numirėlių žemėj užkasę. Dėl ko taip yra? Man rodos dėl to, kad mirtis yra neatspėjama mįslė. Ji glūdi neišsklaistomoje tamsumoje.

Fizikos mokslas žino, kad šalia šviesių spindulių esama dar ir neregimų, tamsių (ultraraudonų ir ultrafioletinių). Iš po mirties netrykšta mums jokie aiškesni spinduliavimai. Į pomirtinį žmogaus būvį Dievas nedavė mums galimumo žvilgterėt. Evangelijoj tik bendrais žodžiais tenurodyta, kad šį gyvenimą nuo anapus mirties skiria „didelė", neperginamoji „gelmė" (Luk. 16, 26) ir kad dorai gyvenusieji turės laimės Dievą regėdami, o nedorieji gaus sunkiai kentėti pragare. Taigi tūkstančiai yra kelių, kuriais galima nueiti iš šio į kitą pasaulį, bet nėra

nė vieno[1]), kuriuo būtų galima iš ten atgal sugrįžti ir daugiau žinių mums parnešti. Dėliai to tiesioginio susisiekimo tarp šio ir ano pasaulio nėsama ir net pats to susisiekimo ieškojimas (pav., iššaukinėjant mirusiųjų vėles) tiek Senajame Įstatyme, tiek ir dabar Bažnyčios griežtai yra draudžiamas.

Dievaitienė. Vadinas, apie mirtį mes tik težinome, kad ji yra tiesioginė ir neišvengtina pikto, arba, tikriau sakant, gimtosios nuodėmės pasėka. Tai nedaug.

T. Serafinas. Sutinku, kad tai nedaug, bet mirties ir pikto esmę tai labai gerai nušviečia. Nes, žinant tai, mums savaime aiškėja, kad mirties šaknys glūdi ne kitur, tik nuodėmėje. Mirtis — tai natūralinis nuodėmės žiedas. Iš kitos šalies tas žinojimas padeda mums geriau suprasti ir kitas mirties pasekas.

Mirtis, kaip žinom, laikoma — sielos nuo kūno atsiskyrimu; bet šis atskyrimas yra drauge ir palikimas viso to, ką žmogus žemėj mėgsta ir myli. Myli gi jis pirmiausia savo kūną, nes siela ir kūnas — tai du seni draugai, sujungti į vieną žmogaus asmenį. Taigi kūnas ne be reikalo yra žmogaus branginamas. Jis sudaro gražiausiąjį šio pasaulio padarinį. Senovės graikai vadindavo jį su pagarba „mažyčiu pasauliu". Ir štai mirtis šį dailųjį pasaulį suardo. Ji sutraukia aną senąjį kūno ir sielos bendravimą.

---

[1]) Išskyrus stebuklą.

Kiekvieną šiaipjau persiskyrimą visuomet lydi didesnis ar mažesnis kentėjimas; o ką besakyti apie tokį senų draugų, kaip kūno ir sielos, persiskyrimą? *Ginčys.* Nurodytas mirties apibrėžimas nesunku suprasti. Jį žinojo jau senovės romėnai. Vienas jų žymus vyras, bandė net apdainuoti liūdnos atsiskyrusios nuo kūno vėlės būklę. Bet neįstengdamas nieko konkretaus apie tai pasakyti, sudėjo tik šią graudžią raudą:

Animula, vagula, blandula,
Comes hospesque corporis
Quae nunc abibis in loca?
Pallidula, frigida, nudula,
Nec, ut soles, dabis jocos ...[1])

Bet raudojimais tiesa nepasiekiama. Tinkamai įsivaizduoti aną sielos nuo kūno atsiskyrimą mes niekuomet neįstengsime. Nes mirti — tai paliauti buvus žmogum, iš vieno žmogiškojo asmens — suskilti į du atskiru elementu — g y v ą v ė l ę ir n eg y v ą l a v o n ą ...

Iš čia savaime aiškėja, jog kaip žmogus nėra vėlė, taip ir vėlė nėra žmogus. Žmogus ir vėlė yra du, visai atskiru dalyku, kaip siela ir kūnas. Iš to gi žmogaus dvejopumo turėtų eit ir dvejopas žmogaus

---

[1]) Vėluže, klajokle, viliotoja,
Mūs kūno lydėtoja, viešnia,
Kurion tu padangėn nuvyksi?
Išblyškus, sustipus, plikšelė
Juokauti, kaip mėgai, nebgalinti ...

santykiavimas su tais dviem jį sudarančiais ele- mentais.

Kad šis santykiavimas būtų kaip reikiant, jis tu- rėtų būti proto kontroliuojamas. Bet ar jis yra toksai?

T. Serafinas. Deja, toli gražu nevisuomet. Klau- sant sveiko proto, mums turėtų labiau rūpėti siela, negu kūnas, nes kūnas tai žemesnioji mūsų dalis, o siela — augštesnioji; kūnas — tai molio krėsta lūšna, o siela — jos gyventoja; kūnas tai laivelis, o siela — jo vairininkė; kūnas tai jojamasis asilėlis, o siela — jojikė. Taigi reiktų kurkas daugiau rūpin- tis gyventoja, vairininke, jojike, negu lūšna, laiveliu asilėliu. Deja, mes elgiamės priešingai: sielai ski- riame labai maža laiko ir triūso, visos mūsų pastan- gos nukreiptos daugiau į tai, kad tik mūsų kūnui būtų gera, kad tik jo instinktai ir geiduliai būtų pa- tenkinti, nors siela ir taptų tuo skaudžiai nu- skriausta.

Dievaitienė. Atskyrimas sielos nuo kūno mirties valandoje, kad ir yra tikras ir neabejotinas, daug kam mažai tedaro įspūdžio, nes atrodo daugiau abstraktiškas, metafiziškas. Yra atsky- rimų kur kas skaudesnių, būtent, kai netenkame to, kas labiau branginama, kaip pats gyvenimas. Atimk, pav., iš sužadėtinio dievinamą jo sužadėtinę, iš tėvų — jų mylimąjį vaiką, iš draugo brangų draugą, ir pa- darysi jiems amžiną, neužgydomą žaizdą, atimsi iš jų visą gyvenimo turinį ir tikslą. Patekęs tokion pa-

dėtin, ne vienas, užuot taip toliau begyvenęs, bevelija pats sau gyvybę atimti ir šaukias mirties... Bet ši, kad ir šiaipjau nekviesta ateina, šiuo atveju neklauso to žmogaus šauksmo: ji tenkinas vien tuo, kad nutraukia brangius meilės ryšius ir atskiria savo aukas nuo mylimiausių jam asmenų....

T. Serafinas. Net ir čia dar tų mirties atskyrimų negalas. Ji elgias su žmonėmis, kaip tikra komunistė: ji viską *nusavina* ir *atima*, ką tik kas turėjo ir savo nuosavybe laikė. Priklausė kam didiausi žemės plotai; jam mirus, jie jau nebe jo. Gyveno kas puikiausiuose savo rūmuose, mirė, — ir iš jų turi kraustytis į ankštą ir nepatogų karstą. Turėjo kas didelius kapitalus, įgytus su dideliu vargu, kartais net nešvariais keliais, su skriauda artimo, — ir ką gi — nė skatiko iš to nepasiims su savim į užkarstinę kelionę. Negailestinga mirtis viską išplėš iš nelaimingo numirėlio, nepalikdama jam nė vieno sulūžusio centuko...

Ginčys. Tai tiesa. Bet yra dalykų, kurių nė mirtis atskirti nuo žmogaus neįstengia. Tai jo nuopelnai savo tautai bei žmonijai, tai jo vardą pagarsinusieji genialiai kūriniai, meno bei mokslo dalykai. Atsiminkim čia tik, pav., kad ir keletą labiau žinomų vyrų: Aristotelį, Platoną, Sokratą, Newtoną, Koperniką, Šv. Pranciškų Asyžietį, Šv. Jono Bosko ir k. p. Dėl mirimo, tiesa, jie mirė, tačiau jų garbingo atminimo nei mirtis neišplėš, nei laikas neišdildys.

T. Serafinas. Čia reikia skirti *tikra garbė*,

nuo netikros bei tuščios. Žmonėms, vien Dievo tejieškojusiems, tikra garbė atėjo savaime ir nejieškoma. Tuo tarpu tuščios garbės mėgėjams atsitinka visai kas kita. Ko jie, vargšai, nedaro: ir dirba išsijuosę, ir eina visokius mokslus, ir ištisais metais rausiasi knygose, ir nesigaili pinigų, sveika- tos ir net gyvybės, kad tik galėtų bent valandėlei pasauly žybtelėti, išgirsti palankius sau minios šauksmus, gauti kurį pasižymėjimo ženklą bei šiaip- jau spaudoje pagyrimų susilaukti. O tuo tarpu nėra nieko nepastovesnio, kaip žmonių nuomonė apie pasaulio įžymybes. Šiandieną jie į padanges keliami, poryt kitų užtemdomi ir užmirštami. Mirtis iš- plėšia net ir geriausiai užsipelnytą garbę. Kaip lai- vas jūroj, praplaukė ir, bematai, išsilygino vilnys, ir nežymu, kur jis bus nuplaukęs. Taip ir žmogus, kai miršta: buvo ir jo nebėra. Užkals karstą, kapi- nėse atsiras naujas kapas, o šis pasaulis eis savo keliu: švies saulė, lys lietus, pūs vėjai ir žmonės grįš prie savo darbų, pakalbės, paverks ir... užmirš. Buvo ir jo nebėra, viskas pabaigta. Plyšo, kaip mui- lo burbulas, jo garbė, praskambėjo, kaip varpo gar- sas ir pranyko, kaip jis... „Kas jiems iš to, kad jie čia garbinami, kur jų nėra, o gauna kentėti ten, kur jie yra“, šaukia gailestaudamas šv. Au- gustinas.

Ginčys. Gerbiamieji kalbėtojai vis nurodinėjo, ką mirtis žmonėms pikto daro. Bet nebūkim netei- singi net ir mirčiai. Be pikto ji padaro ir gero. Kad tai aiškiau suprastumėm, pereikim visas pasau-

lio ligonines ir įsižiūrėkim į gulinčius ten neišgy≈domus ligonius, kenčiančius dažnai didžiausius skausmus. Jie mirties laukte laukia, kaip tikros ge≈radarės, nes ji padaro galą visiems jų kentėjimams. Be to, ji yra šio pasaulio atnaujintoja: be jos pasaulis visai pasentų ir sukvailėtų.

T. Serafinas. Tai tiesa. Mirtis padaro galą žmo≈gaus skausmams, nelaimėms, vargams, kentėjimams, kovoms. Be to, ji pašalina iš pasaulio žmones, nebe≈turinčius daugiau jam nieko naujo bepasakyti. Bet iš kitos šalies ji atima ir tai, kas žmogui visų bran≈giausia, būtent, galėjimą daugiau įsigy≈ti nuopelnų, o šis juk vertingesnis turtas, negu viso pasaulio laimėjimas (Mat. 16, 2a). Todėl šv. Po≈vilas ir ragina visus mus dauginti tų nuopelnų skai≈čių ir „kolei turime laiko, daryti gera visiems" (Gal. 6, 10). Ir tai teisinga, nes gyvenimas mums duotas ne tam, kad mes vien tik valgytumėm, gertumėm, žaistumėm, lėbautumėm (tai ne žmonių, tik gyvulių tikslas), bet kad, savo veido prakaite, dirbtumėm, kurtumėm žemėj Dievo karalystę ir dėl jos kovo≈tumėm. Kas nori pereiti per gyvenimą juokauda≈mas, žaisdamas, jokios naštos bei pareigos neprisi≈imdamas, tas yra neprotingas vaikas, nors ir atro≈dytų pražilęs senis.

Po teisybei mūsų gyvenimas nėra gyvenimas, bet „palengvas mirimas". Su kiekviena pergy≈venta valanda mes artėjame į mirtį ir mirtis į mus. Ir juo ji artesnė, juo žmonės labiau jos bijo. Dėl ko? „Gi dėl to, atsako Romos filosofas Seneka,

kad tai, kas čia yra, mes jau žinome, o apie tai, kur turime nueiti numirę, neturimė mažiausio supratimų".

Minčius. Taip manančių netrūksta ir šiandieną, lyg mūsų pomirtinis likimas pareitų vien nuo žinojimo. Bet tai yra apgaulingas įsivaizdavimas. Pažymėjo tai jau senis Goethe, primindamas, kad „žinojimo medis nėra gyvybės medis". Jei tas žinojimas būtų buvęs mums būtinai reikalingas, Dievas, be abejo, būtų jį mums suteikęs. Bet Viešpačiui gausesnių žinių apie tai mums nesuteikus, galime būti visai tikri, kad jos mums yra nereikalingos, nes žmonijai jos būtų pridarę daugiau žalos negu naudos. Jos žymiai susiaurintų žmogaus laisvę; įvairaus plauko materialistai, laisvamaniai, ateistai ir kitokie būsimojo gyvenimo neigėjai, taptų absoliučiai nebepateisinami. Taigi dėl tų žinių nedavimo Dievas reikia ne kaltinti, bet dėkoti.

Ginčys. Man rodos, kad mirties baimė eina ne tiek iš nežinojimo, kas bus su mumis po mirties, kiek iš mirties lydimųjų reiškinių. Mes matom, kaip ligoniui mirus, jo kūnas dedamas karstan, vežamas į kapines, ten su karstu nuleidžiamas duobėn ir užkasamas žeme. Regint tai, mūsų vaizduotė ima veikti: „O ką, jei šis numirėlis dabar atsibustų? Kaip tuomet jis jaustųs? Kokis būtų jo išgąstis ir nusiminimas. Imtų šaukti, bet kas jį iš po žemės beišgirs? Norėtų atsikelti, bet karsto lentos jam to neleis! Pasijustų atskirtas nuo pasaulio, abso-

liučiai vienas, nebematąs išeities, pasmerktas žūti pragarinėj kančioje..." Taip begalvojant, lengva užsikrėsti ano atbudusio numirėlio psichologija ir nejustinai įgauti neapsakomai didelės mirties baimės.

Keinys. Dėl to lavonų deginimas yra daug racionalesnis, negu jų laidojimas žemėje...

Ivanovas. Ne ką laimėtų ir iš letargo atsibudęs komunistas, pasijutęs bečirškinamas krematorijos krosnyje...

Minčius. Mirusio kūno likimas žinomas: tuo ar kitu būdu jis virs dulkėmis. Bet čia kyla kitas svarbesnis klausimas: kas bus su atsiskyrusia nuo kūno vėle? Ar ji liks žemėj, kaip kūnas? Ar bastysis kaip „dvasia be vietos"? Ar ji gyvuos tarp mūsų nematoma? Ar bus perkelta į neišmatuojamus tolius?

Teisingiausia gal būtų atsakius: mes čia nieko nežinom. Bet žmonių žingeidumas nepasotinamas: neturėdami jokių tikrų faktų, jie griebias svajonių bei nepagrįstų spėliojimų. Šių turi beveik kiekviena tauta. Nekalbėdamas apie tolimesniuosius rytiečius, aš čia priminsiu, pav., kad ir žydus. Remdamies talmudu, daugelis jų tiki, kad žmogaus vėlė po mirties pereinanti į kitų žmonių kūnus. Pav., jų manoma, kad Adomo vėlė buvo perėjusi į Dovido kūną ir dar kartą įsikūnysianti Mesijos kūne. Panašiai teisingojo Abelio vėlė antru atveju gyvenus Sete, o trečiuoju — Mozėje.

Maža to: žmonių vėlės galinčios pereiti ne tik į kitus žmones, bet ir į gyvulius, paukščius, žuvis, augalus. Žydiškai šis reinkarnacijos mokslas vadinas Gilgul[1]).

Ivanovas. Apie vėlių būklę į rusų liaudį yra perėjus iš graikų legenda apie vargingą vėlių per 40 dienų po mirties kelionę po įvairias kankynių vietas bei kankyklas (mytarstva). Jų esama 20. Šis tikėjimas remias legendišku šv. Teodoros keliavimu po jas. Tos legendos turinys yra šitoks:

Šv. Teodorai mirus, tuoj apsireiškė jai palaimintasis Bazilius. Jis dviems ją lydintiems angelams taręs: „Ši vėlė daug man tarnavo, taigi aš ir meldžiausi už ją, kad Dievas man ją dovanotų". Tai taręs, jis įteikęs angelams maišelį, sakydamas: „kai eisite per kankyklas ir piktosios dvasios ims šią vėlę kankinti, išpirkite tuo jos nuodėmes".

Gavę šį išganingą maišelį, angelai, šv. Teodora vedini, leidos į kelionę per kankyklas. Jų kiekvienoje piktosios dvasios dideliuose lakštuose pristatydavo šv. Teodoros kalčių sąrašus angelams. Šie išsimokėję, vedė šventąją toliau. Išsimokėjimas buvęs nelygus: vienur tekdavo paimti iš maišelio daugiau dovanų, kitur mažiau, žiūrint koks buvęs kalčių skaičius.

---

[1]) Sk. *J. F. Schröder* — Gesetzte und Gebräuche des talmudisch-rabinischen Judentums. 1851, III skyrių. Šis veikalas lenkiškai išverstas žinomojo mūsų hebraisto vysk. nominato J. Gintilos. Vertimas tebėra rankrašty Kauno Kapitulos bibliotekoj. Juo mes ir naudojomės.

Eidama per 15-ją kankyklą, šventoji paklausė angelų palydovų: ar visoms krikščioniškoms vėlėms tenka eiti per tas kankyklas ir ar negalima jų pereiti be kentėjimo ir baimės? Angelai atsakę: „Kito kelio nėra. Visi taip eina, tik ne visi gauna kentėti, nes kurie yra darę atgailą, tie pereina be vargo".

Ypatingai sunki pasirodė 16-ji *paleistuvystės* kankykla, „nes velniai, sako šventoji, išnešę surašytus mano paleistuvingus darbus, kaltino mane, nurodinėdami asmenis, su kuriais aš jaunystėje nusikalsdavau, o taip pat dienas, valandas ir vietas, kuriuose kaltė buvo įvykus. Kad ir skaisčiai gyvenau aš paskui, bet ne pagal teisybę aš kaltes išpažinau. Už tat daug čia teko padėti iš pal. Baziliaus dovanų". Septynioliktoj *svetmoteriavimo* kankykloj buvo dar prasčiau, „nes čia tik po didelio ginčo vos-ne-vos beatvadavo mane šventieji angelai", atvirai prisipažįsta šv. Teodora. Užtat tris paskutines — 18-ją *sodomiškos nuodėmės*, 19-ją — *klaidatikystės* ir 20-ją *negailestingumo* yra praėjus šventoji „be vargo".

Prie šio pasakojimo pridėta ir atitinkami piešiniai, iš kurių matos, kaip šv. Baziliaus maišelis, artėjant į paskutinę kankyklą, vis plonėja ir tuštėja [1]).

---

[1]) Šios žinios imtos iš knygutės „Choždenije sv. Feodory po mytarstvam", išleistos Maskvoj 1844 m. 4-tu leidimu. Iš šio matom, kad ji Rusijoj buvo plačiai pasklidus ir mielai skaitoma.

Ši pomirtinė šv. Teodoros kelionė po kankyklas jautrioms rusų sieloms daro stipraus įspūdžio ir palengva verčia manyti, kad panašią kelionę turės atlikti ir visos kitos pravoslaviškai tikėjusios vėlės. Bet šis tikėjimas neturi aiškaus dogminio pagrindo. Man rodos, kad panašių silpnai pagrįstų legendų apie pomirtinį vėlių būvį esama ir katalikų tarpe.

Minčius. Kur bus nebuvę?.. Daugiausia jų paskleidęs, kažin ar tik nebus žymiausis viduramžių poetas Dantė savo „Dieviškoje Komedijoje". Norėdamas aprašyti kelionėj po užkarstinį pasaulį matytus dalykus, jis suprato, kad su grynai dvasinėmis bekūnėmis vėlėmis neįstengsiąs sukurti savo poemos, nes negalėsiąs jų tinkamai atvaizduoti. Kas gi beliko jam daryti? Gi teko atsitraukti bent kiek nuo Bažnyčios mokslo apie vėles ir prileisti, kad jos, atsiskyrę nuo kūno, įgauna kitą subtilesnį, eterinį kūną, kuris suteikia joms ir tam tikrą matomybę ir panašumą į jų išvaizdą turėtą prieš mirtį. Tai prileidęs, galėjo jau Dantė vaizduoti ne tik pačias vėles, bet ir jų kaltes, nusidėjimus, kovas ir kitką. Tuo būdu iš „Dieviškosios Komedijos" ir pasklido ne maža legendų apie atsiskyrusių nuo kūno vėlių gyvenimą.

Kitas sunkiai sukontroliuojamų žinių šaltinis apie vėles — tai perdaug laki kai kurių teosofų, okultistų bei spiritistų vaizduotė. Paskaitę, pav., Swedenborgo, Allan Kardec'o, Blavackienės ir kitų raštus, rasime ten apie vėles pripasakota netikėtiniausių nesąmonių.

Rūpėjo tasai klausimas ir viduramžio filosofams. Eidami naturaliu dedukcijos keliu, jie yra priėję ne vieną išvadą tame dalyke, pav., apie vėlių prigimtį, jų pažinimą, jų veikimą ir kitką. Skaitytojai tas žinias surinktas ir susistematintas gali rasti neseniai išleistam Jo Em. Kard. Lépicier'o veikale[1]. Gerb. autorius bando čia išspręsti ne vieną svarbų klausimą, pav., ar bekūnės vėlės gali tarpusavy susišnekėti ir kuriuo būdu? Ar jos gali mums pareikšti savo mintis? Ar jos gali veikti materialius daiktus? Ar galima vėlėms priskirti spiritizmo fenomenai? ir t.t. ir t.t.

Garbusis mokslininkas vienas šių problemų išsprendė teigiamai, kitas neigiamai. Pav., spiritizmo fenomenus jis priskiria ne vėlėms, bet velniams[2]. Apskritai, kas norėtų susipažinti su viduramžio racionaline psichologija, jos metodais ir atsiektais rezultatais, ras šiame veikale nemaža įdomių žinių.

Prie šios progos negaliu palikti nepriminęs ir kito naujo veikalo apie vėles, parašyto kun. Ed. Montier'o. Jis išleistas 1934 m., bet rašytas didžiojo karo metu. Mat, tuomet beveik kiekviena prancūzų šeima, nešiojo gedulo rūbą, netekusi tėvo, brolio, vyro, sužadėtinio, draugo ir buvo tusiminus. Norėdamas tuos nusiminėlius paguosti, kun.

---

[1]) *Card. Lépicier.* Le monde Invisible. Le spiritisme en face de la théologie catholique. MCMXXXI, Desdlée, Brouwer et Cie Paris.

[2]) Cfr. Card. *Lépicier* op. c. 197—198 p.

Montier'as ir pavadino savo knygą „Mirtis Guo-deja"[1]).

Kuri gi yra jos pagrindinė mintis? Gi ši, kad mirusieji malonės būvyje nėra jokie vargšai, kad anaiptol jų likimas reikia laikyti pavydėtinu. Šis teigimas, kaip raudonas siūlas, tęsiasi per visą šį veikalą.

Pažymėjęs pradžioje, kad mūsų mirusieji yra gražūs, skaistūs, ramūs, laimingi, autorius įrodinėja toliau, kad jie mus mato, girdi, yra arti mūsų, mus myli, mus supranta, mums yra atsidavę, mūsų laukia ir rengiasi mus sutikti.

Visas šis veikalas parašytas lengvai, aiškiai, jautriai, persunktas viena liturgiška mintimi, kad mirtis „neatima gyvenimo iš mūsų, bet tik jį pakeičia" (vita mutatur, non tollitur). Gaila vien, kad drąsios autoriaus tezės ir viliojančios pomirtinio gyvenimo perspektyvos nėra tinkamai įrodytos ir todėl labiau panėši į subjektyvius autoriaus spėliojimus, negu į pozityvinę teologinę tiesą.

Dievaitienė. Neseniai „Liet. Aide" (1935, 46 n-ry) radau šitokią žinią:

„Anglų laikraščiai plačiai rašo apie 58 metų amžiaus sodininką Puckeringą, kuris operacijos metu mirė, matė „kitą pasaulį" penkias minutes, kurias buvo miręs, ir paskui buvo atgaivintas. Per

---

[1]) *Ed. Montier.* La Mort Consolatrice. Paris, „Collection Credo" Edition „Education Intégrale" 1934, 175 p. in-16.

sunkią operaciją Puckeringo širdis visai neveikė. Gydytojai, pradėję ją masažuoti ir padarę tam tikrų įtrėškimų, širdį vėl atgaivino. Žmogus, kuris grįžo iš mirusiųjų, šitaip pasakojo apie savo įspūdžius anapus grabo.

Apie savo viziją jis kalba visai ramiai. Jis prisipažįsta, kad prieš operaciją jautė lyg ir mirties baimę. Dabar mirties jis visai nebijo. Jo matyta vizija buvo šitokia. Jam atrodė, kad jis žiūri į kažką panašų į menę, nors neprisimena matęs lubas ar sienas. Šviesa buvo gana aiški, ir jis matė daugybę žmonių. Žmonės stovėjo ratu, ir jis pastebėjo, kad jų tarpe nėra vaikų. Visi jie atrodė natūraliai sveikais veidais, ir buvo apsirengę maždaug kaip žemėje. Jam gilaus įspūdžio padarė laimė, kuri spindėjo jų veiduose. Ji buvo tokia didelė, kad jis būtų visiškai nenusiminęs, jei būtų pas juos pasilikęs. Tarp ratu stovinčių žmonių jis pastebėjo du ar tris draugus iš savo gyvenamo kaimo, kurie buvo anksčiau mirę. Vienas buvo miręs prieš septynerius metus. Nors visi jie, rodos, jį sveikino, tas anksčiau mirusysis linkčiojo galva ir šypsojosi. Esą, mirusiųjų laimė jį imte perėmė, ir jis dabar yra visiškai nustojęs mirties baimės.

Puckeringo duktė laikraščių atstovams pareiškė, kad jos tėvas, atgavęs sąmonę, tuoj paklausė apie savo prieš 15 metų mirusios žmonos sveikatą, paskui apie kitus seniau mirusius žmones. Apie juos jis kalbėjo kaip apie dar gyvenančius asmenis.

Ta proga anglų laikraščiai pažymi, kad vienas

amerikiečių kapelionas, kuris irgi buvo miręs, o paskui buvo atgaivintas, panašiai susižavėjo mirtimi. Jis tvirtino, kad mirties veiksmas buvo vienas iš maloniausių ir jaudinamiausių jo gyvenimo patyrimų, kupinas džiaugsmingų jausmų".

Ką manyti apie tuos čia paminėtus pomirtinio gyvenimo regėjimus?

Minčius. Man teko neseniai viename dienrašty skaityti mokslo feljetoną vardu „Mirties paslaptis". Ten tvirtinama, kad mirtis yra gyvybės priešingybė. Jei žinotumėm, kas yra gyvybė, galėtumėm atsakyti ir į klausimą, kas yra mirtis. Bet, deja, šių dienų biologija, kuri specialiai tyrinėja gyvybės problemą, į klausimą, kas yra gyvybė, turi labai daug atsakymų, bet jų tarpe nėra nė vieno, kuris būtų galima laikyti pilnai patenkinamu. Iš čia pigu suprasti, kad ir mirtis, nežiūrint jos universalumo ir kasdieniškumo, vis dar tebėra moksliškai neišaiškinta net ir biologijos atžvilgiu, nekalbant jau nieko apie filosofijos požiūrį į ją.

Mokslas tik seniai nustatė, kad mirtis yra gan painus dalykas, ir gal būt net painesnis, negu gyvybė. Pirmiausia reikia atminti, kad mirtis neateina ūmai, o susidaro iš ilgos atskirų mirimo procesų eilės. Be paprastos žmogaus mirties, mokslas nurodo ir atskirų organų bei kūno audinių mirimus, kurie paprastai vieni su kitais nesutampa. Griežtai imant, mirtis visą laiką lydi gyvybę ir greta visų gyvybės procesų — narvelių ir audinių gi-

mimo, augimo, raidos — paraleliai eina kiti, ski-limo, skaidymosi, senimo, stingimo, mirimo proce-sai. Kai tie visi procesai prieina prie galo, tuomet įvyksta tikroji organizmo mirtis.

Paprastai manoma, organizmą mirus, kai širdis nebeplaka, kai plaučiai nebekvėpuoja. Bet ir tiems procesams pasiliovus, organizmas dar gali kurį laiką gyvuoti, ką ir parodo dirbtiniai organizmo atgaivinimai, vartojant širdies masažą ir kitokias fizines priemones. Turint tai galvoje nesunku išaiš-kint ir aukščiau minėtieji Puckeringo regėjimai. Jie nebuvo jokie pomirtinio pasaulio regė-jimai, bet psichiški gyvojo žmogaus būviai, pa-našūs į paprastus sapnus bei haliucinacijas. Dėl matymo Puckeringas galėjo matyti vaizdus, kuriuos jis sakėsi matęs, bet kadangi jis dar tikrai ne-buvo numiręs, tad tie vaizdai neturėjo nieko bendra su pomirtiniu pasauliu. Matymas pažįstamų mirusiųjų asmenų yra paprasčiausias dalykas, nesyk atsitikęs ir man pačiam sapne. Tas lengvai gali atsi-tikti ir narkozės stovy, sunkios operacijos metu, kaip tai, rodos, ir buvo atsitikę su Puckeringu. Iš tikros mirties prie gyvybės natūraliu keliu negrįž-tama; kas tikrai miręs, tas gyvybę tegal atgauti vien per stebuklą, nes gyvybė atsirasti tegal tiktai iš gy-vybės (omne vivum ex vivo). Taigi ir Puc-keringas dėl to tik „teatgijo", kad jis nebuvo dar tikrai numiręs, vadinas, į pomirtinį pasaulį dar nepatekęs. Visi jo pasakoji-mai apie savo regėjimus neatrodo paremti objekty-

via realybe ir todėl šiek tiek kritiškesnio proto pa=tenkinti negali. Kas norėtų gauti apie pomirtinį gyvenimą daugiau tikrų žinių, turėtų kreiptis ne į dailias legendas, ne į spiritistų svajones, ne į jautria=širdžius guodimus, ne į filosofines teorijas ir ne į subjektyvius žmonių regėjimus, bet į autentiškąjį tame dalyke Katalikų Bažnyčios mokslą. Jį tariuos, T. Serafinas neatsisakys mums, tur būt, nors trum=pai išdėti.

T. Serafinas. Dogmatinis Katalikų Bažnyčios mokslas apie žmogaus mirtį ir mirusiųjų vėles, yra gan trumpas ir nepainus. Jis galima sutraukti į šias tezes:

1) Žmogus Dievo sukurtas turėjo nemirybės dovaną.

2) Mūsų kūno mirtis yra gimtosios nuodėmės padarinys.

3) Vėlė per mirtį, atsiskyrus nuo kūno, tuojau būna Dievo teisiama[1]), bet ir nuteista, nepaliauja gyvavus, kaip protinga ir nemiri dvasia[2]).

4) Kaip žemiškų žmonių gyvenimas, taip ir po=mirtinių vėlių likimas yra nelygus; jis pareina nuo užbaigto gyvenimo nuopelnų.

5) Nuplautų švento krikšto ir mirusių be jokios nuodėmės vėlės eina į d a n g ų, mirusių sunkioj nuodėmėj — į p r a g a r ą; mirusių malonės būvy, bet su mažomis nuodėmėmis, arba dar neatsilygi=

[1]) Žmonėms skirta vieną sykį mirti, paskui gi būna teismas. Pat. 24, 12.

[2]) Dulkės sugrįš į žemę ir dvasia eis atgal pas Dievą. Pamoksl. 12, 7.

nusių Dievui už užsitrauktas pabaudas, — į skaistyklą.

6) Būdamos skaistykloj, vėlės negali įsigyti jokių nuopelnų, bet Bažnyčios maldos ir joms gyvų žmonių skiriamos mišios, atlaidai bei kitoki geri darbai gali palengvinti jų buvimą skaistykloj.

7) Išbuvę skaistykloj joms Dievo skirtą laiką, vėlės perkeliamos į dangų[1]).

Štai žymiausios tezės, kurias mūsų Bažnyčia skelbia apie vėlės ir jų pomirtinę būklę[2]). Šis padavime išlaikytas mokslas buvo paskelbtas visuotiniame Tridento Susirinkime. Atskiros to mokslo dalys buvo aikštėn keliamos ir anksčiau.

Minčius. Iš šio trumpo T. Serafino pranešimo tikrai matom, kad katalikų mokslas tame dalyke yra trumpas ir kategoriškas. Jei čia ko trūksta, tai nebent griežtesnio apibrėžimo, kas yra dangus, pragaras ir skaistykla: ar tai trys atskiros vėlėms skirtos vietos, ar trys atskiri jų būviai?

T. Serafinas. Bažnyčia šio klausimo iki šiol iškilmingai dar nesprendė, bet katalikų teologai yra linkę manyti, kad arčiau tiesos būsią dangų, pragarą ir skaistyklą laikyti ne vien vėlių vietomis, bet ir jų būviais[2]). Bažnyčia jiems tame dalyke tyliai pritaria.

---

[1]) Sk. *Denziger*. Enchiridion Symbolorum. Ed. XII, Freiburg im Br., Herder, Index systematicus, XIV a.

[2]) Sk. *Tanqueray* Synopsis Theol. Dogm. spec., vol. III, Ed. XIV, 748: Purgatorium est locus et status. Ten pat panašiai išsitarta ir apie dangų ir pragarą.

Ginčys. Vadinas, teologai skiria vėlėms tris vietas: dvi a m ž i n a s — dangų ir pragarą ir vieną l a i k i n ę — skaistyklą. Dėl pirmųjų dviejų senovėje krikščionijoje nebuvo jokių nesutikimų. Bet atsiskyrus Rytų bažnyčiai nuo Katalikų, o ypač nuo reformacijos laikų smarkiai susiginčyta dėl skaistyklos. Liuteris ir Kalvinas ją griežtai neigė. Pirmasis vadino ją „gryna velnio šmėkla" (mera diaboli larva), antrasis — „pragaištinguoju šėtono prasimanymu" (exitiale satanae commentum). Šiandie kurie-ne-kurie protestantai, kad ir pripažįsta tūlą vidurinį būvį tarp dangaus ir pragaro, bet „skaistyklos" vardo vengia. Panašiai elgias ir pravoslavai, kaip tai matėm iš p. Ivanovo papasakotos legendos apie šv. Teodorą. Taigi būtų įdomu išgirsti, kaip kat. teologai įrodinėja skaistyklos buvimą?

T. Serafinas. Kiekviena tiesa visuomet atsiranda a n k s č i a u, n e g u j o s į r o d y m a i. Taip yra ir su skaistyklos dogma. Senumo, galima sakyti, ji yra net senesnė už pačią Kristaus Bažnyčią. Ji jau pasirodo Senajame Įstatyme. Jos pėdsakų randam ir pirmais krikščionijos amžiais. Vienas iš seniausių Bažnyčios rašytojų T e r t u l i j o n a s (160—240) mini, kad ir neaiškiai, skaistyklą, rašydamas: „Mirties metinėse mes atnašaujame aukas už mirusiuosius". Kitur tas pats autorius pasakoja apie vieną našlę, kuri „meldusis už savo vyro vėlę[1]) ir malda-

[1]) Tikslesnes citates žiūr. Tanqueray'o veikale Synopsis Theol. Dogm. spec. vol. III, 751.

vusi jam atvėsio". Taigi jo jau tikėta, jog esama vietos, kur už mažesniuosius nusidėjimus atlyginama Dievo teisybei kentėjimais.

Kitas rašytojas ir Bažnyčios Tėvas šv. Kirilas Jeruzolimietis, aprašydamas anų laikų mišių auką, sako: „Paskui mes meldžiamės už mirusius mūsų brolius, giliai tikėdami, kad paaukotoji malda suteiks pagalbos jų vėlėms". Panašiai rašo ir šv. Efremas savo testamente, prašydamas, kad 30-tą dieną po jo mirties būtų padarytas jo paminėjimas, nes „gyvųjų aukos padeda mirusiems".

Tokias pat mintis randame išreikštas seniausiose liturgijose ir įbrėžtas antkapiuose bei paminkluose.

Nuo šv. Augustino laikų (384—430) skaistyklos idėja labiau aiškėja ir gilyn įsmenga krikščionių sąmonėn. Šis mokslininkas jau aiškiai kalba apie „skaistinamąją ugnį"[1]), apie laikines bausmes tiems, kurie nebuvo nei tiek geri, kad tų bausmių nebūtų reikalingi po mirties, nei tiek blogi, kad tos bausmės po mirties jiems nieko nebepadėtų".

Šį šv. Augustino mokslą dar aiškiau išdėstė jo sekėjai šv. Cezarijus Arlietis ir šv. Grigalius Didysis.

Viduramžio scholastikai skaistyklos nei-

---

[1]) Ignis purgatorius, iš kur paskui ir sudaryta daiktavardis purgatorium — skaistykla.

gimą visi vienu balsu laikė absoliučiai smerktina klaida. Garsusis kard. Belarminas, polemizuodamas su protestantais, skaistyklos neigėjais, ironiškai išsitarė, skaistyklos jie gali nebijoti, nes ten nepateks; daug labiau turėtų jie bijoti pragaro, nes, kaip dogmatinės tiesos neigėjai, labai lengvai gali ten patekti[1]).

Kad šis padavimo išlaikytas mokslas apie skaistyklą turi rimtos paramos Biblijoj, įrodoma šiais Šventraščio tekstais:

1. Senojo Įstatymo II-oj Makabiejų knygoj skaitome apie Judą Makabiejų: „Padaręs rinkliavą, jis nusiuntė dvyliką tūkstančių drachmų sidabro į Jeruzalę, kad būtų paaukota nuodėmės auka, už mirusiuosius, turėdamas gerų ir pamaldžių minčių apie atsikėlimą. (Nes jei jis nebūtų turėjęs vilties, kad kritusieji kelsis, tai rodytųsi bereikalinga ir tuščia melstis už mirusius). Be to, jis turėjo galvoje, kad tiems, kurie užmigo pamaldžiai, yra atidėta geriausia malonė. Taigi šventa ir išganinga yra mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš nuodėmės (II Mak. 12, 16).

Iš čia aišku, kad ir Judas ir žydų tauta ir pats šios knygos autorius buvo giliai įsitikinę, jog maldomis ir aukomis galima padėti mirusiems. Vadinas, jų tikėta, kad esama skaistyklos, nes čia kalbama apie tuos, kurie pamaldžiai yra mirę, t.

---

[1]) Card. *Bellarminus.* De purgatorio, 1 c. 1—15.

y. malonės būvyje ir dėl to jie nėra patekę pragaran, o betgi jie reikalingi išgelbėjimo iš nuodėmės, taigi nėra dar patekę į dangų.

Naujame Įstatyme randame žinomą tekstą: „Kas kalba prieš Šv. Dvasią, tam nebus atleista nei šiame pasaulyje, nei būsimame" (Mat. 12, 32). Iš čia aišku viena, kad esama nuodėmių, kurios yra atleidžiamos būsimame gyvenime. Vadinas, šalia šiojo gyvenimo esama dar ir būsimojo, kur gaunama kalčių atleidimas. Bet pragare nuodėmės neatleidžiamos, o danguje vėlės nuodėmių neturi. Taigi nuodėmės tegali būti vėlėms atleidžiamos vien skaistykloj.

Kitoj vietoj kalbėdamas apie pamokslininkus, mėgstančius prie tikro mokslo priplakti ir įvairių žmogiškų tuštybių, šv. Povilas sako: „Viešpaties diena tai išaiškins, nes ji apsireikš ugnimi ir koks yra kiekvieno darbas, ugnis ištirs. Jei kieno darbas, kurį jis antstatė, išliks, tas gaus užmokesnį. Jei kieno darbas sudegs, tas turės nuostolio: bet pats jis bus išganytas, tačiau taip, kaip ugnimi" (1 Kor. 3, 13—15). Kai kurie Bažnyčios Tėvai šią sunkiai suprantamą vietą taiko skaistyklai. Pav., šv. Augustinas, kuris dvejopoj čia minimoj ugny pripažįsta ir dvejopą liepsną — vieną pragaro, kitą skaistyklos.

Galop už skaistyklos buvimą kalba ir sveikas žmogaus protas. Mat, Šventraščio liudijimu į dangų „neįeis nieko sutepta" (Apok. 21, 27). Bet tarp mirštančių žmonių rasis nevienas, kurio vėlėje bus tūlo sutepimo, neleidžiančio jai tuojau įeiti į dangų. Iš kitos šalies bus ir tokių vėlių, kurių sutepimai nebus

taip dideli, kad jos reiktų visiškai iš dangaus pa-šalinti. Taigi bus vėlių, kurios, atsiskyrę nuo kūno, nepateks tuojau nei į dangų, nei į pragarą, bet turės kurį laiką būti valomos skaistykloj nuo mažesnių ydų bei netobulybių.

Galop ir patys žmonės yra reikalingi priemonių, žadinančių juos gerai atlikti savo pareigas. Jei ne-būtų skaistyklos, kur žmonės turės atsilyginti už savo mažas kaltes ir apsileidimus, jie mažų nuode-mių visai nė nesisaugotų, nė kreiptų į jas dėmesio. Dabar gi skaistykla nuolat jiems primena, kad reiks su Dievu atsiskaityti ne tik už sunkiąsias kaltes, bet ir už mažiausias, ne tik už nedorus darbus, bet ir už blogus žodžius ir net už blogas mintis. Mūsų didis ganytojas vysk. Valančius ne be reikalo žmo-nes perspėdavo: „jei doros nepaisysit, teksit Dievui nusvilę..." Taigi skaistykla yra didelė dorovės mo-kykla ir drauge brangi Dievo dovana, už kurią mes turėtumėm karštai Jam dėkoti, nes jei jos nebūtų, tai kaip mes, pilni silpnybių, bedrįstumėm po mir-ties stoti Dievo akivaizdoje?..

Minčius (T. Serafinui). Esu pastebėjęs, kad mūsų inteligentai neturi aiškaus supratimo apie skaistyklą. Taigi būk gerutis, Tėveli, ir paaiškink kiek plateliau, kurios bausmės vėlėms skaistykloje yra uždedamos, ar jos sunkios ir kaip ilgai tęsiasi?

T. Serafinas. Pačiam Dievui nieko tame dalyke neapreiškus, Katalikų Bažnyčia nieko apie tai dog-matiškai nė neskelbia. Tylint gi Bažnyčiai, teolo-gams telieka kalbėti vien savo vardu. Jie tai ir

daro ir dažnai prieina tikrai neabejotinų išvadų, pav., manydami, kad vėlės skaistykloje yra tikros savo išganymu, kad jos ten nebenusideda. Ši išvada remias tuo, kad priešinga jai Liuterio nuomonė yra Bažnyčios pasmerkta.

Panašiai tikra laikoma ir kita teologų nuomonė, kad vėlės skaistykloje n e m a t o D i e v o v e i d o. Jos ten apgailestauja, kad per savo kaltes, apsileidimus, bei atšalimą trumpesniam bei ilgesniam laikui yra netekę tos augščiausios laimės.

Ar vėlės kenčia skaistykloje ir u g n i e s b a u s m ę, teologų nuomonės ne vienodos: Rytų teologai ugnies bausmę n e i g i a, manydami, kad vėles kankina dvasios kančios ir tam tikra tamsa. Vakarų teologams atrodo panašesnė į tiesą u g n i e s b a u s m ė[1]).

Bet ar skaistyklos pabaudos bus sunkesnės ar lengvesnės, vėlės kantriai priims jas nerūgodamos, kaip einančias iš Dievo valios, juoba, kad išganymo viltis pasaldins visus jų kentėjimus.

Skaistyklos kančių i l g u m a s taip pat nežinomas. Manoma tik, kad su pasaulio teismo diena pasibaigs ir visa skaistykla[2]).

Dievaitienė. Kad ir nebūtų ugnies skaistykloj, vis dėlto joje, kaip už kaltes baudimo vietoje, ma-

---

[1]) Cfr. *A. Tanqueray* op. c. 733—758 p. Tačiau naujausieji teologai teisingai nurodo, kad kai kurie pamokslininkai, vaizduodami skaistyklos kančias, d a u g p e r d e d a, todėl ir pataria jiems „skaistyklos neversti pragaru".

[2]) Cfr. *A. Tanqueray*. Op. c. 755 p.

nau, turės būti didesnių ar mažesnių sielvartų ir kentėjimų, nes kaltė ir bausmė visuomet mus lydi kaip šešėlis. Bažnyčios nurodymu jos bus laikinės ir gyvųjų aukomis, maldomis bei gerais darbais ga= lės būti palengvinamos ir sutrumpinamos. Žino= dami tai, mes tikintieji katalikai naudojamės tomis priemonėmis, norėdami savo brangiems mirusiems, kiek galėdami, padėti.

T. Serafinas. Tai labai kilnus ir tikrai krikščio= niškas paprotys. Katalikų Bažnyčia mielai jį pa= laiko. Dėliai to, kiek kartų ji plačiau atveria savo globai paliktus Kristaus malonės šaltinius (pav., ju= biliejų metais), niekuomet neužmiršta pažymėti, kad pelnomieji atlaidai galima paaukoti ir vėlėms skaistykloje esančioms. Tuo mums juo labiau pri= derėtų pasinaudoti, nes bendru teologų išmanymu, vėlės skaistykloje iš savo šalies meldžiasi už mus.

Kaip augščiau nurodyta, skaistykla yra vėlėms atsilyginimo vieta Dievo teisybei už savo kaltes. Jei nebūtų buvę gimtosios kaltės, mirtis nebūtų įėjus į pasaulį; jei vėlės gyvendamos kūne nebūtų nusikaltusios, nebūtų joms tekę skaistykloje valy= tis. Vadinas, mirtis ir skaistykla, kad ir nesudaro didžiausio pikto pasauly, vis dėlto yra tiesioginis moralinio pikto bei nuodėmės padarinys. Daug bai= sesnė už jiedvi yra trečia hiperfizinio pikto pasėka. Tai pragaras. Plačiau pasikalbėti apie jį šiandien nebebus laiko. Taigi atidėkim tai rytdienai.

*

* *

Nuo jūros pakilo maloni vėsa. Toli horizonte pro tirštoką rūką nėrės jūron saulė. Rūkai, sugėrę jos spindulius, leido akims žiūrėti į raudoną jos diską. Štai jis jau palietė jūros paviršių. Štai jo te= matoma tik pusė. Štai jo beliko tik vienas bespindįs mažytis taškelis. Štai galop dingo ir jis. Jo vietą benurodo tik raudona pašvaistė. Po kiek laiko dingo ir ji.

Pašnekesio dalyviai kurį laiką stovi ir tyli susi= kaupę. Galop prabyla —

Dievaitienė. Nežinau, kaip Tamstoms, bet man atrodo, kad esama nemaža panašumo tarp saulės ir žmogaus gyvenimo. Kaip saulė, jis nušvinta mažyčiu spindulėliu vaiko veidely. Kaip saulė, jis paaugęs, kyla į aukštybes. Kaip saulė, jis subrendęs kuria aplink save gyvybę ir grožį. Ilgainiui, kaip saulė, jis ima leistis žemyn ir galop švystelėjęs paskutinį kartą, pasitraukia nuo šios žemės, eidamas šviesti kitiems pasauliams.

T. Serafinas. Saulę ir žmogų yra neblogai suly= ginęs ir vienas mūsų dainių. Štai jo klausimas ir atsakymas saulei:

Kuo gi man esi, saulyt maloni,
Kol mirtis akių dar man negęsia?..
Tu ne vergė, močia ir ne ponia, —
Tu tik miela, nors toloka sesė.

Tu ir aš iš to pat Tėvo gimę,
Jo šviesos mus apsupa vainikai,
Jo savy įspaustą turim žymę,
Jo abu mes esam darbininkai.

Tu ir aš — abu ne sau gyvuojam.
Aplink bendrą mudu centrą skriejam,
Mes ne savo ugnimi žėruojam,
Mes ne sau aplinkui šviesą liejam...

Ginčys. Panašumai parinkti gražūs; užmiršta tik skirtumai: mes greit užgesim, o saulė švies, kaip švietus.

T. Serafinas. Astronomai yra kitokios nuomonės; jie mano, ilgainiui užgesianti ir saulė, o teologai drąsiai kartoja Šventraščio pranašavimą ne tik apie n a u j ą ž e m ę, bet ir apie „n a u j ą d a n g ų", kur, be abejo, bus ir n a u j a s a u l ė...

26.VI.34

SEPTINTAS PAŠNEKESYS

Nesibaigiamoji piktenybė — pragaras

Dieve, neleisk man nuo Tavęs piktai nusigręžti.
Maldos žodžiai.

Sekančią dieną po pusryčio pašnekesių dalyviai nutarė, pasisamdę laivą, pasiirstyti po jūrą. Oras šiai ekskursijai buvo tinkamiausis. Vėjas atrodė nuėjęs kažkur snustelėt. Jūra irgi tylėjo nė nekrus⸗teldama. Jos paviršius blizgėjo, lyg veidrodžio stik⸗las. Laivas, dviejų stiprių žvejų varomas, skubiai skriejo tolyn nuo kranto. Apsišarvoję skėčiais nuo saulės, ekskursantai gėrėjos malonia oro šiluma ir jaukia jūros vėsele.

P. Dievaitienė prisiminė Viduržemio jūroj ža⸗vinčią Neapolio įlanką su augštai iškilusiu ugningu Vezuvijum. Ji papasakojo ten iš italo žvejo nugirstą legendą apie tai, kad Vezuvijaus žiotis tai anga į žemės vidų, kur nuolat kūrenasi negęstamoji pra⸗garo ugnis.

Ginčys. Man rodos, kad ponios italas nieko naujo čia nepasakė: jis tik pakartojo tai, ką žymiausis italų poetas Dantė dar viduramžiais yra dainavęs savo „Dieviškoj Komedijoj".

Ivanovas. Ar šią legendą italai ėmė iš Dantės, ar Dantė — iš italų, tai toli gražu neaišku. Galėjo būti ir vienaip ir antraip. Štai, pav., kad ir rusų tauta: ji gyvena nuo italų labai toli ir apie Dantę maž ką tegirdėjo; o betgi, kaip aš Tamstoms minėjau, ji turi legendą apie vėlių kančias ir pragaro kankyklas. Taigi kažin, ar nebus tik panašiau į tiesą, kad šios legendos bendrai yra atsiradę iš senų, plačiai pasauly pasklidusių krikščionijos dogmų apie pragarą.

Minčius. Pasakyti tai mes galėtumėm, tik sulyginę tas legendas su minėtomis dogmomis, kaip jos krikščionių teologų yra suformuluotos. Bet, kiek žinau, šio sulyginimo nieks dar nėra padaręs.

Ginčys. Apie pragarą galvojo ne vien krikščionių teologai, bet ir tikintieji filosofai. Taigi, sprendžiant pragaro problemą, reiktų atsiklausti ir vienų ir antrų.

Keinis. Teologų nebadas, bet ar yra šiandien bent vienas filosofas, kuris rimtai pragaru domėtųs? Man tai atrodo netikėtina ...

Ivanovas. Prieš Tamstos netikėjimą aš statau faktą: štai naujas šių dienų filosofo veikalas, kuriame, šalia kitų gražių dalykų, radau netrumpą skyrių ir apie pragarą. Jame pilna gilių minčių ir įsidė=

mėtinų pastabų. Jei sveiki norėtumėt, aš galėčiau iš jo paskaityti vieną kitą ištrauką...

Visi. Prašom, prašom!...

Ivanovas (skaito): „Filosofinė etika visai nesidomėjo pragaro problema. Šiąją tegvildeno vien religinė etika. Tuo tarpu pragaras yra ne vien galutinė, bet pagrindinė etikos problema. Jos neišsprendus, etika lieka vien paviršutiniška. Dideliai nuostabu, kad žmonės nūn taip maža temąsto apie pragarą ir taip maža dėl jo tesisieloja. Daugiausia čia kaltas šiandienio žmogaus lengvapėdiškumas. Mat, žmogus nūn yra linkęs gyventi paviršutiniškai, ir tuomet pragaro vaizdas jam nesirodo. Pragaro neigimas daro šių dienų gyvenimą perdaug jau lengvą, paviršutinišką, neatsakingą...

„Pragare glūdi tam tikra antinomija, nes, iš vienos šalies, pragaras atrodo neprileistinas, kaipo priešingas dorovinei žmogaus sąmonei, o iš antros — negalima pragaras ir neigti, nes tai priverstų mus paneigti ir žmogaus asmenybę ir laisvę. O paneigus asmenybę ir laisvę, lengva paneigti ir pats pragaras. Pragaro nėra, jei asmenybė nepriklauso amžinybei. Pragaro nėra, jei žmogus yra nelaisvas ir gali būti priverstas gera daryti. Iš čia matom, jog pragaro ideja ontologiškai yra susijus su laisve ir asmenybe. Kad ir atrodo paradoksas, tačiau pragaras yra dorovinis žmogaus dvasios laisvės postulatas. Pragaras reikalingas ne tam, kad teisybė gautų viršų ir nedorieji taptų nubausti, bet tam, kad žmo-

gus nebūtų varu įstumtas dangun. Kitaip sakant, žmogus turi dorovinę teisę laisvai pasirinkti sau velyk pragarą, negu rojų. Čia tai ir glūdi dorovinis pragaro pagrindas ir pateisinimas. Pragaras yra prileistinas ta prasme, kad žmogus gali panorėti pragaro, palaikyti jį vertesniu už rojų, jaustis pragare jaukiau, negu rojuj. Pragaro idejoj reiškias aštrus įtemptas asmenybės bei jos nepanaikinamumo jausmas. Amžina asmenybės žūtis ir yra jos buvimas joj pačioj, jos absoliutinė vienatvė. Pragarą sudaro tai, kad asmenybė nenori atsisakyti nuo tos vienatvės. Pragaras yra negalinčios iš savęs išeiti sielos būvis, kraštutinis jos egocentrizmas, pikta ir tamsi vienatvė bei galutinis nebegalėjimas mylėti. Pragaras sudaro ir organizuoja sielos atskyrimą nuo Dievo, nuo pasaulio ir nuo kitų žmonių. Pragare vėlė yra nuo visų ir viso ko atskirta ir drauge visiems ir visam kam pavergta. Pragaras nėra Dievo veikimas sielai, bet to veikimo nebuvimas, visiškas jos atkritimas bei atsiskyrimas nuo Dievo..."

Panašių minčių paberta čia didelė daugybė. Jos tuo įdomios, kad parodo, kaip šių dienų inteligentas krikščionis bando spręsti pragaro klausimą.

Minčius. Būtų įdomu sužinoti, iš kur imtos šios citatės?

Ivanovas. Jos imtos ne iš kurio teologijos traktato, ne iš asketiško veikalo bei kunigiško pamokslo,

tik iš naujos žinomo rusų filosofo Berdiajevo knygos „Apie žmogaus paskyrimą"[1]).

Minčius. Šio mintytojo vardas man irgi yra žinomas. Vieną kitą jo veikalą aš esu net skaitęs. Jo „Naujieji Viduramžiai" padarė man nemenko įspūdžio. Tačiau netrūksta jo raštuose ir paradoksų, su kuriais sunku sutikti. Kalbant bendrai apie pragarą, naudinga yra žinoti ir Berdiajevo nuomonė apie jį. Bet dar svarbesnis mums yra Katalikų Bažnyčios mokslas apie šį dalyką. Tariuos, T. Serafinas, neatsisakys mus apie tai plateliau painformuoti.

T. Serafinas. Mūsų Bažnyčios mokslas apie pragarą yra labai trumpas. Jis nėra jos prasimanytas, bet iš Dievo gautas. Dievas gi apie pragarą tiek tik teapreiškė, kiek žmogui būtinai reikėjo žinoti. O būtinai žinoti žmogui tereikėjo tik šie trys dalykai:

1) kad pragaras tikrai yra,

2) kad į jį patenka žmonės mirę sunkioj nuodėmėj,

3) kad buvimas pragare pakliuvusiems į jį labai skaudus ir amžinas.

Ginčys. Dievo buvimo įrodymų yra daug, bet pragaro buvimo įrodymo man nepavyko rasti. Labai norėčiau išgirsti jų bent vieną.

T. Serafinas. Dievo buvimo įrodinėjimais užsiiminėjo daugiausia filosofai, pragaras įrodinėti teko teologams. Kiek šie yra parašę traktatų

[1]) Sk. *N. Berdiajev.* O naznačenii čelovieka. Pariž, 1931, 236—303 psl.

apie pastaruosius dalykus (de novissimis). tiek yra pateikę ir pragaro buvimo įrodymų. Kaip visi teologiški įrodymai apskritai, taip ir šie remias Šventraščio tekstais ir Bažnyčios padavimais.

Jau ir seniausiose Biblijos knygose yra minima Dievo teisybė, amžinai baudžianti nedoruosius. (Dievo teisybė, teisybė per amžius. Ps. 118, 142). Pradedant pranašų laikais nesibaigiamos bausmės nusidėjėliams minimos dažnai ir aiškiai. Pav., Da- nielis pranašas be atsikėlimo iš numirusių prana- šavo ir amžinas bausmes. „Daugelis tų, rašo jis, kurie miega žemės dulkėse, pabus — vieni amži- nam gyvenimui, kiti sugėdinimui, kad matytų jį vi- suomet" (Dan. 12, 2). Hebraiškam tekste pastarasis posakis išreikštas vienu žodžiu (sugėdinimui „am- žinam") kaip to ir pats teksto paralelizmas reika- lauja. Bet ir Vulgatos tekstas toj vietoj tą pat reiš- kia. Taigi amžinam gyvenimui priešpastatomas „am- žinas sugėdinimas" bei pragaras.

Kad gerų ir blogų likimas po mirties yra nely- gus, tai yra, galima sakyti, Senojo Įstatymo aksioma, Kad ji taptų dar vaizdesnė, Išminties knygos auto- rius deda į pragaran pasmerktųjų lūpas šiuos dorų ir nedorų likimo palyginimus: „jie (nedorieji) sa- kys sau vieni, gailėdamies ir dvasios suspaudime vaitodami: Tai tie, kuriuos mes kitados laikėme ap- juoka ir pasityčiojimo dalyku. Mes, neišmanėliai, laikėm jų gyvenimą beprotyste ir jų galą negarbe. Štai kaip jie paskaityti tarp Dievo vaikų ir jų dalis tarp šventųjų. Taigi mes išklydome iš tiesos kelio,

mums nešvietė teisybės šviesa ir pažinimo saulė mums neužtekėjo. Mes pavargome neteisybės ir prapulties kelyje, Viešpaties gi kelio nežinojome. Ką mums padėjo puikybė? arba ką mums atnešė pasididžiavimas turtais? Visa tai praėjo kaip šešėlis...[1])

Vulgata čia dar prideda:

„Taip kalba pragare nusidėjėliai"...

Vadinas, dėl pragaro buvimo abejoti netenka. Jis tikrai yra paties Dievo apreikštas.

Dar aiškiau tą pačią tiesą patvirtina Naujasis Įstatymas. Atitinkamų tekstų čia randas daugybė. Pačių kategoriškiausių Kristaus posakių apie pragarą yra vienuolika. Pav., apie piktžodžiautojus Šv. Dvasiai pasakyta, kad jie „neturės atleidimo per amžius ir bus kalti amžinos kaltės" (Mor. 3, 29); netikį žydai bus „išmesti laukan į tamsybes", kur „bus verksmo ir dantų griežimo" (Mat. 8, 12); piktintojai — bus įmesti „į neužgesomą ugnies pragarą" (Mor. 9, 44); negailestingieji — beširdžiai išgirs teismo dienoje iš Kristaus neatmainomą pasmerkimą: „Eikite šalin nuo manęs, prakeiktieji, į amžinąją ugnį" (Mat. 25, 41) ir t.t.

Ivanovas. Naudinga tvirtai tikėti, kad pragaras yra, bet dar svarbiau žinoti, kuriems žmonėms ir už kurias kaltes jis skiriamas?

T. Serafinas. Naujame Testamente nesunku rasti tiesioginis į tai atsakymas. Pirmieji, kurie kreipės

[1]) Išmintis, 5, 3—9, 14.

su tuo klausimu į šv. Povilą Ap., buvo Korinto ir Galatijos krikščionys. Korintiečiams šv. Povilas atsakė šiais žodžiais:

„Ar jūs nežinote, kad neteisingieji nepaveldės dangaus karalystės. Neklyskite! nei paleistuviai, nei stabų garbintojai, nei svetmoteriai, nei begėdžiai, nei vaikų darkytojai, nei vagys, nei gobšai, nei girtuokliai, nei piktžodžiautojai, nei plėšikai nepaveldės dangaus karalystės" (1 Kor. 6, 9—10). O galatiečiams tas pats apaštalas pateikė dar pilnesnį pragaran vedančių „kūno darbų" sąrašą. Jin įeina: „paleistuvystė, susitepimas, begėdystė, pasileidimas, stabų garbinimas, žavėjimas, neprietelystės, barniai, pavydas, rūstybės, vaidai, nesutikimai, atskalos, neapykantos, žmogžudystės, girtuokliavimai, apsirijimai ir į tuos panašūs dalykai... ; kurie tai daro, tie negaus Dievo karalystės" (Gal. 5, 19—20).

Remdamiesi tais šv. Povilo sąrašais vėlesnių amžių teologai praminė šias kaltes bendru *mirtinųjų nuodėmių* vardu. Pavadinimas visai tikęs, nes visos jos atima žmogui dvasios gyvybę ir skandina jį amžinojon prapultin.

Dievaitienė. Kai aš buvau maža, man kiekviena nuodėmė atrodė didelė. Yra ir suaugusių panašiai manančių. Bet savo esme mažoji nuodėmė nuo didžiosios bei mirtinosios skirias, kaip dangus nuo žemės. Todėl, norint išvengti sąžinės neramumų, reikia jos mokėti atskirti vieną nuo antros. Kitaip sakant, — gerai žinoti, *kas yra mirtinoji nuodėmė*? Nes, to nežinant, žmonių sąžinė kar-

tais baisiai suklysta, laikydama dideles nuodėmes mažomis, arba mažas didžiomis.

T. Serafinas. Apimti vienu bendru apibrėžimu visos sunkiųjų nuodėmių rūšys teologam nepavyko[1]). Dėliai to ir vienos bendros mirtinųjų nusikaltimų definicijos nėra. Teologai tik nurodė tris požymius, kuriais mirtinoji nuodėmė skiriasi nuo atleistinosios, būtent, mirtinai nusideda žmogus tik tuomet, jei savo blogą veiksmą atlieka: 1) svarbioje materijoje, 2) pilnai nusimanydamas darąs bloga ir 3) pilnai pritardamas pagundai, traukiančiai į blogą. Tik tų trijų požymių buvimas blogam veiksme padaro jį mirtinąją nuodėmę. Ir priešingai, nesant tų sąlygų blogame veiksme, nėra nei mirtinosios nuodėmės. Toks veiksmas, net ir būdamas nuodėmė, negramzdina dar nusikaltėlio pragaran. Šitas tris sąlygas reikia atmintin įsidėti, kad kalbėdami apie pragarą, nesuklystumėm.

Gincys. Jei pragaras yra skirtas vien didiesiems nusidėjėliams bausti, tai svarbu žinoti, kokios gi yra tos pragaro bausmės?

T. Serafinas. Pagal Katalikų Bažnyčios mokslą jos yra dvejopos[2]): vienos dvasinės, kitos jaus-

---

[1]) *Noldin S. J.* Imposibile est de omnibus definire quaenam peccata sint objektive gravia.

[2]) Žiūr. *A. Tanqueray.* Synopsis Theol. Dogm. specialis, 1914, vol. II, n. 1047.

m i n ė s. Dvasinės susidaro, netekus Dievo regėjimo. Teologai šią pabaudą vadina p r a r a d i m o arba p r a r a n d a m o j i b a u s m ė (poena damni), ir laiko ją pačia didžiausia. Mat, Dievas yra visų di⸗džiausio gėrio šaltinis; iš jo plaukia visos gėrybės. Taigi regėjimas ir gėrėjimasis Dievu ir Jo gėrybėmis sudaro žmogui didžiausią laimę. Ir priešingai, ne⸗matymas Dievo, gamina vėlėms didžiausių kentė⸗jimų.

Kad pragare tokios praradimo bausmės esama, Kristaus Bažnyčia nė kiek tuo neabejoja; anaiptol, ji laiko tai tikra t i k y b o s d o g m a. Ši remias Kris⸗taus žodžiais, tarsimais teismo dieną pasmerktiesiems „Eikite šalin nuo manęs, prakeiktieji... Aš jūsų nepažįstu" (Mat. 25, 12—41). Tuo posakiu išreiš⸗kiama amžinas sunkiai nusidėjusiųjų a t s k y r i⸗m a s n u o D i e v o ir atėmimas viso gėrio, kuris plaukia iš Dievo regėjimo. Visos žemiškos baus⸗mės — k. š. ištrėmimas iš tėvynės, praradimas gar⸗bės, turtų, netekimas brangių asmenų visam amžiui be vilties kuomet nors juos pamatyti ir k., nė iš tolo neprilygsta prarandamosios bausmės skaudu⸗mui[1]).

Be to, prisidės prie jos dar ir baisus nusidėjėlių n u s i m i n i m a s, supratus, jog jie neatitaisomai yra pražudę patys save, per savo pačių kaltę, pra⸗radę begalinę laimę, kurią taip lengvai galėjo pelnyti. Užuot ją pelnę, jie atsidurs padėty, kurią psalmių

[1]) Žiūr. *A. Tanqueray* op. c. n. 1048.

autorius šiaip vaizduoja: „Nusidėjėlis mato (dorojo laimę) ir pyksta, griežia dantimis ir nyksta; nusidėjėlio geismas nueina niekais" (Ps. 111, 50).

Bet prie tų dvasios kančių prisidės dar ir jausminės (poenae sensus). Patvirtina tai Kristus, tardamas: „velyk bijokite to, kurs gali ir sielą ir kūną nugramzdinti į pragarą" (Mat. 10, 28). Tiesa, visoks žmogaus veiksmas turi pradžią sieloje, bet kūnui buvus sielos įrankiui, pridera, kad ir jis atsiimtų atitinkamą bausmės dalį. Taigi nusidėjėliai gaus pragare kentėti ne vien savo dvasia — psichiškai, bet ir jausmais — fiziškai.

Šių pastarųjų kančių prigimtis mums yra nežinoma. Bažnyčia jokiu savo nutarimu to nenustatė. Biblijoj pragaras vaizduojamas įvairiai: tai kaip kalėjimas, kur nusidėjėliai kalinami tai kaip tamsybių vieta, tai kaip ugnies ir sieros tvenkinys, tai kaip kankynių patalpa[1]). Iš čia jau užtektinai yra aišku, kad pasmerktųjų likimas pragare yra tikrai apverktinas.

Ginčys. Bet kažin, ar visi tie Kristaus žodžiai apie pragarą nebus tik prilyginimai. Ak, „be prilyginimo Jis nekalbėjo" minioms (Mork. 4, 34). O jei taip, tai tie posakiai gali tereikšti vien, jog sunkiai nusikaltę teverti to, kad jie būtų laikomi amžinai tamsybėj ir deginami amžinoj ugny ir t.t. Bet ar toji ugnis pragare tikrai yra, Kristus nėr pasakęs. Tai tėra

[1]) Sk. II Petr. 2, 4; Mat. 23, 33; Apoc. 20, 14, etc.

vien žmonių išvada iš Kristaus žodžių, kuri gali būti ir priešinga tiesai.

T. Serafinas. Kur Kristaus žodžiuose yra prilyginimų, ten evangelijose ir nurodoma, kad *tai prilyginimai*; pav., Luk. 8, 11; Mat. 13, 35; Mat. 13, 36 ir k. Ten gi, kur Kristus kalba apie pragaro ugnį, to nurodymo nėra. Vadinas, tie žodžiai reikia imti *tikra prasme*. Be to, jei Kristaus žodžiai apie pragaro ugnį teturėtų tik tą prasmę, kurią jiems nori priduoti p. Ginčys, tai jie būtų tušti grasymai, nes jiems neatsakytų jokia realybė. Bet šitam prileidimui mes neturim rimto pagrindo.

Ginčys. Tad, Tamstos išmanymu, *visi* Kristaus žodžiai apie pragarą reikia imti *tikra literaline prasme*?

T. Serafinas. Bažnyčia to nereikalauja, o šv. Tomas Akvinietis mano, kad kai kurie Šventraščio išsitarimai apie pragaro kančias galima imti ir dvasine prasme, pav., „nemirštamasis kirminas" gali reikšti nesiliaujamąjį sąžinės griaužimą; „verksmas ir dantų griežimas" gali būti didžiausio susikrimtimo metafora ir t.t.

Ginčys. Na, tai gal ir „pragaro ugnis" bus irgi nerealinė, tik metaforinė?

T. Serafinas. Taip yra manę kai kurie Bažnyčios Tėvai, pav., *šv. Ambroziejus*, *šv. Jeronimas*, *šv. Jonas Damaskietis* ir iš teologų *Katarinas*, bet žymi jų dauguma prieštaravo tam, laikydami pragaro ugnį *realinę ir fizi-*

nę. Garsusis Suarezas S. J. šią pastarąją nuomonę laikė katalikiška ir tikra, Perrone — draudė jąja abejoti, Hurteris vadina ją bendrą visų teologų ir jos nepaisymą laikė neleistinu atžarumu. Naujausi teologai, kaip šit vysk. Buchbergeris, pragaro kentėjimų priežastį laiko pašalinį, mums arčiau nežinomą veiksnį (unbekanntes Ausseres, d. h. vom Sünder selbst verschiedenes Agens), sugebantį vėles labiau įskaudinti, negu žinomoji mums žemės liepsna ir dėl to pavadintąjį „pragaro ugnimi"[1]).

Keinis. Bet jei pragaro ugnis yra fizinė, tai ji: 1) reikalinga tam tikros vietos pasauly. Prašyčiau nurodyti, kur gi randas toji pragaro vieta? 2) Jei ši ugnis fizinė, tai joj esama ir savos fizinės temperatūros. Kiek gi ji turi šilimos laipsnių? Galop 3) jei ši ugnis fizinė, tai kaip ji gali veikti bekūnes vėles ir piktąsias dvasias?

T. Serafinas. Pragaro vietos ieškoti labiau mėgsta žydai, negu krikščionys. Rabinų knygose apie pragarą prirašyta devynios galybės. Žydų mokslininkai, atrodo, pragaro topografiją geriau žiną, negu savo Palestinos. Jų pasakymu pragaras turi septynias dalis ir tris angas. Šias atskiras dalis valdo atskiri valdovai. Rabinai žino ir tų dalių pavadinimus ir tų valdovų vardus[2]). Jie surado,

---

[1]) Lexikon für Theologie und Kirche, V, 1933, 117 p.
[2]) Cfr. *J. F. Schröder* op. c. IV.

kad pragare esama *penkeriopos ugnies*: viena *naikinanti*, antra *praryjanti*, trečia — *ėdanti*, bet *nepraryjanti*, ketvirta *nei ėdanti, nei praryjanti*, penkta — *ėdanti net pačią ugnį*. Jie išmatavo ir rado, kad pragaras yra *šešiasdešimts kartų didesnis už pasaulį*. Katalikų Bažnyčia į panašius tyrimus neįsileidžia. Negavus iš Dievo jokio apie tai apreiškimo, ji tiek težino, kad apie *pragaro vietą mes šiame gyvenime nieko* tikrai *nežinosim*. Dėliai to, anot šv. Grigaliaus Didžiojo, „mūsų uždavinys yra — ne spėlioti, *kame yra pragaras*, bet ieškoti priemonių, kuriomis galėtumėm *pragaro išvengti*".

Pragaro vietos klausimas yra ne *tikybos*, bet smalsumo dalykas. Tenkinti jį nėra Dievo pareiga. Kas nori, gali sau visaip apie tai spėlioti. Senovėj manyta, pragarą glūdint *žemės vidury*. Šiandieną niekam nekliudoma vaizduotis pragarą esant perkeltą *saulės* bei kitos kurios žvaigždės centran. Tuo būdu apie pragaro vietą tektų jau kalbėti nebe *vienaskaitoj*, bet *daugskaitoj*[1]), nes kiek yra žvaigždžių, tiek gali būti ir *pragaro vietų*.

Šių dienų astronomija žino kai ką net ir apie tų žvaigždžių temperatūrą. Ji yra labai aukšta. Pav., *Sirijaus* paviršiuje ji siekia 15—20 tūkstančių laipsnių. Kai kurios žvaigždės *Kasiopėjos* ir

---

[1]) Tai atitiktų ir lot. terminą *inferi*.

Oriono žvaigždynuose yra įkaitintos iki 50.000 laipsnių. Žvaigždė „gamma" Pagaso žvaigždyne turi temperatūrą, siekančią net 400.000 laipsnių! O centralinėse tų žvaigždžių dalyse, astronomų apskaičiavimais, temperatūra galinti siekti net 50.000.000 laipsnių!... Vadinas, pas Dievą, kaip danguj, taip ir pragare vietų netrūksta. Panorėjęs, Dievas galėtų kiekvienam nusikaltėliui parūpinti net ir atskirą individualinį pragarą, su atitinkama pasmerktojo kaltėms pragaro ugnies temperatūra, nes, kaip matėm, pasauly yra užtektinai ugnies, daug karštesnės už visas žemės ugnies rūšis...

Belieka dar paskutinis p. Keinio klausimas: kaip fizinė pragaro ugnis gali deginti bekūnes vėles ir piktąsias dvasias? Apie tai nei Šventrašty nei padavime nėra jokių žinių. Šv. Augustinas tepriduria čia vien pastabą, kad „pragaro ugnis veikia dvasias nuostabiu, bet tikru būdu". O šv. Tomas Akvinietis bando tai išaiškinti tam tikru dvasių pririšimu prie ugnies (per modum alligationis). Dievo galybė gali juk amžinai pririšti jas prie tam tikro fizinės ugnies kiekio, kaip pirmiau žemėje buvo jas pririšus prie atskiro kūno, todėl jos ir jaus amžinai tos ugnies deginimą, bet niekuomet joje nesudegs[1]).

---

[1]) Priėmę Šv. Tomo teoriją, kad vėlės pragare yra pririštos prie tam tikros fizinės ugnies kie-

Tačiau tai yra ne Bažnyčios mokslas, bet vien šv. Tomo spėliojimas.

Ivanovas. Jei pragaro ugnis amžina, tai išeitų, kad pragaro kančios visiems pasmerktiems būtų vienokios ir lygios?

T. Serafinas. Amžinumo atžvilgiu, jos bus lygios, bet jų skaudumas bus toli gražu nevienoks. Kurių nuodėmės mažesnės, tie ir pragare mažiau kentės, kurių — didesnės — daugiau. Dievas atlygins kiekvienam žiūrėdamas jo darbų (Rom. 2, 6).

Ginčys. T. Serafinas dėstė mums iki šiol vien savo Bažnyčios mokslą apie pragarą. Bet į tikinčiųjų krikščionių tarpą pastarais laikais ima skverbtis vis drąsesni abejojimai, ar katalikų teologai savo moksle apie pragarą neprieštarauja Dievo tobulybėms ir ar jis yra sutaikomas net su sveiku protu?

T. Serafinas. Pragaras, kaip aukščiau esam matę,

---

kio ir kad toji ugnis randas tam tikruose ugninguose dangaus kūnuose, pav., saulėj, rastumėm, kad pasmerktos vėlės, būdamos pragare, atlieka naudingą dangaus kūnų (pav., saulės) energijos palaikymo darbą. Šiandieninė fizika atrodo šiai minčiai visai pritarianti, nes pav., anot garsaus H. Weylio „materijos dalelės yra dalykai visai beerdviai" (überhaupt nichts Räumliches); jos analogiškos mųsajam „aš". Šis mokslininkas yra linkęs matyti jose net „gyvybės ir valios". Cfr. *H. Weyl*. Was ist Materie? Berlin, Springer, 1924, 58 S. Mes, žinoma, nieko čia griežtai netvirtinam, bet paduodam tai vien, kaip charakteringą šių dienų hipotezę, nesiimdami jos vertinti mokslo ir ortodoksijos atžvilgiu.

yra didžiausio ir baisiausio pikto — nuodėmės pasėka.

Bet kiekviena pasėka būtinai plaukia iš savo priežasties. Ji savo priežastyje glūdi, kaip didelis gaisras mažoj kibirkštėlėj. Tai yra neužginčytinas faktas. Protestuoti prieš gaisrą reikštų protestuoti prieš ugnį. Bet be jos nebūtų pažangos, nebūtų jokios kultūros, kuria mes taip didžiuojamės. Dėliai to, tur būt, mes ir nerandam istorijoj prieš pragarą rimtai pamatuotų protestų. Anaiptol, jų vietoj randam visur tokį ar kitokį tikėjimą į mirusiųjų baudimą už kaltes. Šis tikėjimas kultūringiausioms senovės tautoms (pav., egiptiečiams, graikams, romėnams) — atrodė natūraliausis ir savaime suprantamas. Jei kas ir šiaušdavos, tai ne tiek prieš patį pragarą, kiek prieš jo amžinumą. Tiesa, palikti patys sau, žmonės negalėjo surasti neišgriaunamų įrodymų, kad pragaro bausmės turi būti amžinos. Jų laikinumas jiems atrodė artimesnis tiesai. Žmonėms nuo to paklydimo apsaugoti reikėjo aukštesnio autoriteto — Dievo apreiškimo ir Bažnyčios mokslo.

Bet sykį šios tiesos buvimą konstatavęs, žmogaus protas gali ir pats rasti tinkamų motyvų tai tiesai pateisinti ir keliamiems prieš ją sofizmams atremti.

Keinis. Jei taip yra, tai prašau įrodyti, kad pragaro amžinumas neprieštarauja Dievo teisingumui.

T. Serafinas. Gerai, sutinku, bet pirma, kaip to

reikalauja pati logika, Tamsta pats pabandyk įrodyti, kad pragaro bausmių amžinumas tikrai prieštarauja Dievo teisingumui.

Keinis. Tai įrodyti labai lengva. Pragaras, apie kurį mes ginčijamės, yra glaudžiai susijęs su Dievo klausimu. Bet jei Dievas yra, tai Jis turi būti tobuliausia būtybė; taigi ir visos Jo savybės turi būti be galo tobulos, tame skaičiuje ir Jo teisingumas. Bet ar galima šis Jo teisingumas laikyti tobuliausiu, kurs už nuodėmę, trukusią tik vieną akies mirksnį, uždeda nesibaigiamą amžiną bausmę? Be to, argi Dievas nebūtų galėjęs surasti kitokio, tinkamesnio, būdo nusidėjėliams nubausti, pav., visai juos sunaikindamas, nes nesibaigiamoji bausmė atrodo labiau panaši į begalinį žiaurumą, negu į tikrą teisingumą. Tai viena.

O antra — čia žemėj mes turim sau uždėtą pareigą atleisti artimui, net kad jis ir septyniasdešimt septynis kartus mums nusidėtų, nes mes turim būti „tobuli, kaip Tėvas danguje yra tobulas". Bet kaip mes galim tos Jo tobulybės siekti, jei iš dangaus turim amžino nedovanojimo pavyzdį?...

T. Serafinas. Tamstos įrodymas neatrodo įtikinąs. Nuodėmės didumas juk nepareina nuo laiko, reikalingo jai padaryti. Labai dažnai didžiausioji nuodėmė padaroma per vieną sekundę. Einant Tamstos protavimu, tokiai nuodėmei tektų uždėti tik vienos sekundės bausmė. Bet ar tai būtų teisinga? O antra, argi Dievas neatleidžia mums

mūsų nusidėjimų, *tiek kartų, kiek mes į Jį su tikru gailesiu kreipiamės*?! Vadinas, Dievo atlaidumas užtektinai įrodytas. O jei šalia atlaidumo randam Jame ir *teisingumą*, baudžiantį kaltininkus, tai dėl to neturėtumėm nei stebėtis, nei piktintis, juoba, kad tie kaltininkai gyvendami nenorėjo Dievo atlaidumu naudotis ir bevelijo pasilikti amžinai *patys sau* vieni, be Dievo. Dievas tam jų norui leido įvykti. Jis nuo jų amžinai pasitraukė. Taigi dabar jie ir *turi, ko norėjo*. Be Dievo gyveno, be Dievo mirė, taigi ir pritinka jiems likti amžinai vieniems, be Dievo.

Kad sunkiai nusidėję yra visiško sunaikinimo verti, dėliai to aš nesiginčysiu. Bet ar tie nusidėjėliai bevelytų būti visai sunaikinti, negu likti pragare per amžius, tai dar didelis klausimas. Neatsiklausus pačių pasmerktųjų, per drąsu jis griežtai spręsti. Šio gyvenimo sąlygose kaliniai, turėdami pasirinkimo laisvę, paprastai renkas kalėjimą *ligi gyvos galvos, o ne mirtį*.

Šv. Tomas mano, kad panašiai yra ir pragare. Mat, kaip kiekvienam gyvam daiktui, taip ir pragaro pasmerktiesiems maloniau turėti kad ir neperlaimingą būtį, negu visai jos netekti. Dėliai to tas pats Tomas Akvinietis Dievo susilaikyme nuo pasmerktųjų sunaikinimo mato *ne kietą žiaurumą*, bet anaiptol *Dievo gailestingumą*, nes palikdamas nusikaltėliams gyvybę, Viešpats mažiau juos baudžia, negu jie savo kaltėmis yra užsipelnę.

Iš kitos šalies žmogaus nusikaltimai *žmogui*

nėra lygūs jo nusikaltimams D i e v u i. Nusidėdamas žmogui, jis nusideda s a u l y g i a i b ū t y b e i. Tuo tarpu, įžeisdamas Dievą, jis įžeidžia b ū t y b ę b e g a l i n ę. Taigi ir tam b e g a l i n i a m b e g a l i n i o D i e v o į ž e i d i m u i atlyginti, neužtenka bet kurios l a i k i n ė s bausmės, kad ir kažkaip ilgos, bet reikia lygiai begalinės, b e n t l a i k o a t ž v i l g i u. Ir Dievas, uždėdamas ją žmogui, nėkiek neprieštarauja tam savo begaliniam teisingumui. Jis juk nėra skyręs žmogaus pragarui, bet amžinajai laimei danguje. Mus nuo pragaro apsaugoti Jis parūpino visokių priemonių (k. š. maldą, išpažintį, komuniją, gausių savo malonių). Galop Jis leido mieliausiajam savo Sūnui priimti žmogystę, joje kentėti baisiausias kančias ir mirti ant kryžiaus, kad tik mus apsaugotų nuo pragaro. Kur gi čia žiaurumas?! Didesnio žmonėms pasiaukojimo, didesnės mums Dievo meilės juk nė įsivaizduoti negalima!...

Keinis. Manęs, prisipažįstu, ši begalinė Dievo meilė nežavi, nes ji rišas su visai nekalto žmogaus Jėzaus kančia ir mirtim. Man daug gerbtinesnis atrodytų toks Dievas, kurs ir žmoniją būtų atpirkęs vienu Kristaus kraujo lašu ir nusidėjėlius bausdamas, pasitenkintų kad ir labai ilgu, bet ne amžinu kentėjimu pragare.

T. Serafinas. Ne tik Tamstai vienam, bet ir daug kam D i e v a s n e p a t i n k a. Bet nieko nepadarysi. Koks Jis yra, toks Jis amžinai ir pasiliks. Nei Tamsta, nei aš mudu jo saviškai nesureformuosim. O ir

kaltindami Jį ne ką laimėsim, juoba, kad giliau pažvelgę, pamatytumėm, kad nėr už ką Jis ir bekaltinti, Nes negi galima Jam prikaišioti tai, kad padarė žmonijai daugiau gero, negu reikėjo. Vieno Kristaus kraujo lašo žmonijai atpirkti, pav., gal ir būtų užtekę, bet tas lašas vargiai bau būtų galėjęs užtektinai mums nušviesti visą nuodėmės baisumą ir parodytos mums Dievo meilės didumą. Dabar gi, pažvelgę į Dievo Sūnų prikaltą prie kryžiaus, mes jau pirštu prikišamai įsitikinam, kad *nuodėmė ne juokai*, kad ji be galo baisus dalykas, nes dėl jos Dievažmogis Kristus gavo tiek prisikentėti, visą savo Kraują išliedamas ir ant kryžiaus numirdamas.

Iš kitos šalies, nuodėmė rišas betarpiškai su pragaru: ji yra pragaro priežastis, pragaras jos pasėka. Draugas Keinis norėtų, kad pragaro nebūtų, bet nuodėmės pasiliktų. Šis jo noras remias aiškiu prieštaravimu. Bet prileiskim, kad Dievas į tą jo logikai prieštaraujantį norą atsižvelgė ir pragarą panaikino. Pažiūrėkim, kas iš to išeitų.

Visų pirma pranyktų *pagrindinis skirtumas tarp gero ir pikto*. Nes ar kas gerai gyventų ar blogai, jų likimas nuo to nebepareitų, nes jų galutinis tikslas — dangus — anksčiau ar vėliau vis tiek savaime būtų atsiektas. Nusidėjėliai, kiek tinkami, galėtų tyčiotis iš Dievo šaukdami: „Didis čia daiktas, kad tu Dievas. Štai aš noriu ir neklausau Tavęs, kas man patinka, tai ir darau, brisdamas iš purvo į purvą. Tu mane sąžinės balsu ragini skubėti baž-

nyčion ir nusivalyti, bet aš to nedarysiu, nes žinau, kad aš ir purvinas ir murzinas po kiek laiko vis tiek būsiu danguje. Ak, amžinai manęs bausti Tu jau nebegali...

Taigi, padarius pragarą laikinį, įvyktų žmoguje esminga moralinė permaina, jis dar labiau sugvelnėtų, o Dievas liktų bejėgis, negalįs nei nusidėjusių protingų būtybių tinkamai nubausti, nei savo valios įvykdinti, nei už gerą amžinąja laime atsilyginti, nes pragarui tapus laikiniam, laikinis turėtų tapti ir dangus[1]. Bet Dievas yra Dievas ir kitkuo būti negali. Taigi Jis liks, kaip buvo, ir be galo galingas, be galo teisingas ir, jo nustatyta gero ir pikto sankcija pasiliks, kaip buvusi, su amžinu pragaru už bloga, su amžinu dangumi už gera. Ar mes to norim, ar ne, pragaras yra faktas, ne vienoj, bet vienuolikoj Evangelijos vietų Kristaus aiškiai nurodytas ir patvirtintas. Kas šį Jo mokslą atmestų, tas turėtų atmesti ir patį Kristų, nebelaikyti Jo Dievu ir savęs — krikščioniu.

Keinis. Savęs krikščioniu ir Kristaus Dievu aš ir nelaikau, nes jei Kristus būtų Dievas, tai Jis būtų augščiausia Išmintis. Ši gi, bausdama žmogų, jį taisytų, o ne vien tik jam keršytų. Kitaip sakant, Dievui labiau pritiktų vesti žmogų į gerą kelią, negu vien tik jį bausti.

T. Serafinas. Dievas, kaip tik tai ir daro. Kaipo

---

[1]) Šią išvadą mūsų jauni laisvamaniai jau yra priėję ir savo spaudoj paskelbę.

be galo geras, Jis traukia žmogų savęsp, teikia jam visokių malonių ir pagalbos, bet kaip be galo *teisingas*, Jis atkakliesiems neklaužadoms turi ir skaudžių bausmių. Išganymas yra *laisvės dalykas, bendras Dievo ir žmogaus veiksmas*. Jei žmogus tam tikslui veikti išvien su Dievu atsisako, *jis padaro savo išganymą nebeįvykdomą*, nes atsisakymas nuo bendradarbiavimo su Dievu yra lygus išganymo *nenorėjimui* bei jo *nepriėmimui*. Varu dangun įstumti tegalima vien *bevalis daiktas*; *asmenybė* ten teįeina vien savo *gera valia*.

Kaltinimas, kad Dievas nusikaltusiems taiko vien „keršijamąsias", o ne taisomąsias pabaudas, yra neteisingas, nes keršto, kaip tobula būtybė, Dievas neturi. Kas yra pataisomas, tą Jis ir taiso šios žemės bei skaistyklos kentėjimais. Amžinos pragaro bausmės teskiriamos tik tiems, kurie nesiduoda pataisomi. Tačiau ir šios pastarosios yra drauge ir „taisomosios", tik, žinoma, ne patiems baudžiamiems, bet baudimo liudytojams. Geriau tai mums paaiškins žemės teismas.

Prancūzijoj kurį laiką mirties bausmė buvo penkeriems metams panaikinta. Bet tuo laikotarpiu žmogžudystės taip buvo padaugėję, kad teko mirties bausmė vėl grąžinti, kad galvažudžiams būtų įkvėpta iš naujo išganinga baimė.

Panašiai yra ir su pragaru. Pasmerktųjų mirusiųjų jis nepataiso, bet gyviesiems, ypač baigiantiems savo gyvenimą, jis duoda progos apsimąstyti, suža-

dina juose atgailą, o per ją nuveda nevieną į bažnyčią, o iš čia ir į Dievą.

Dievaitienė. Viename mūsų studentijos susirinkime man teko išgirsti dar kitas priekaištas, paremtas Dievo Apvaizda. „Dievas, girdi, nekuria mūsų, kad pragaran gramzdintų. Per savo Apvaizdą Jis, valdo visus daiktus. O jei taip yra, tai ar galimas daiktas, kad Dievas kurtų žmones, kuriuos paskui turėtų pragaru bausti.

T. Serafinas. Kad Dievas nesukūrė mūs tam, kad pragaran gramzdintų, tai tiesa. Bet Dievas taipgi nesukūrė mūs nė tam, kad mes Jį niekintumėm, Jo įstatymus laužytumėm. Darydamas tai, žmogus pirmutinis suardo Apvaizdos nustatytą tvarką, nes įžeidžia Dievą, savo Kūrėją, kurį turėtų už vis daugiau mylėti ir kalčių vengti. Jei žmogus to nedaro, tai pats savo išganymo tvarką pakeičia savo pasmerkimo tvarka.

Ginčys. Taip, šį nelemtą pakeitimą jis padaro, bet vis dėlto man sunku tikėti, kad Dievas už tai amžinąjį pragarą skirtų. Man atrodo, kad Dievas yra per daug geras, kad galėtų žmogų nesibaigiamu pragaru bausti. Jo begalinis gerumas neleis Jam to daryti.

T. Serafinas. Neginčiju, dėl atrodymo atrodo, kad čia tūlos antinomijos lyg ir būtų, nes amžinas pragaras yra, o Dievas vis dėlto nepaliauja buvęs geras. Kaip tuodu dalyku sutaikinti? Dalimi čia padeda mums pats apreiškimas. Iš jo mes žinom, kad Dievas yra meilė (1 Jon. 4, 8). Bet ar galim

mes reikalauti, kad iš savo begalinės meilės Dievas taptų aklas, nebematąs mūsų kalčių, net ir didžiausių? Sveikas protas atsako: nieku gyvu. Akla meilė gali būti žmonėse, bet niekuomet tobuliausioj būtybėj — Dievuje. Tikra, gyva, laimės teikianti meilė tegali užsimegzti tik ten, kur yra dvi protingos būtybės. Dėliai to tikra meilė paprastai ir esti abišališka. Vienai kuriai šaliai pasirodžius neištikimai, meilės santykis savaime nutrūksta, pasidaro nebesumezgamas. Nusikaltusioji šalis praranda teisę reikalauti meilės pareigos iš nekaltosios. To dėliai didelė pirmykštė tų dviejų būtybių meilė virsta dažnai didele, nebepašalinama neapykanta. Joks jų bendravimas pasidaro nebegalimas, nors nekaltoji pusė jokių savo gerų savybių dėliai to nepraranda. Ši analogija dalimi nušviečia ir meilės santykį tarp Dievo ir žmogaus, Dievas — tai nekaltoji šalis, žmogus — nusikaltusioji. Dėl žmogaus kaltės Dievo gerumas nenyksta, Jis pasilieka, koks buvęs; tik sunkiai nusikaltęs žmogus nebetenka teisės bendrauti su Dievu ir būti su Juo danguje. Taigi ir nenuostabu, kad savo esmėje Dievas pilnai sutaiko abu kraštutinumu: ir begalinį Jo gerumą ir nesibaigiamąją bausmę. Jame tikrai extrema se tangunt.

Dievaitienė. Kas gerai supranta, kas yra gyventi visą amžių su nemylimu žmogum, tam šis T. Serafino įrodymas turėtų būti labai įtikinąs. Nes Dievui ne tik geram, bet ir šventam, nenusivaliusio per

atgailą žmogaus draugystė reikia laikyti moraliai labiau nepakenčiama, negu žmogui sugyvenimas su nemylimu asmeniu. Jei apskritai žmogus yra begalo nutolęs nuo Dievo, tai sunkiai nusidėjusio nutolimas nuo Dievo bus nesuskaitomai daug kartų didesnis. Taigi Dievas tokiam nusidėjėliui yra tiesiog nepasiekiamas. Patvirtina tai ir Šv. Raštas, sakydamas, kad į dangų „neįeis nieko, kas sutepta" (Apok. 21, 27). Kadangi Dievas yra meilė, tai Jis ir santykiauja su žmonėmis kaip mylįs tėvas su vaikais. Jis myli savo vaikus ir leidžia vadinti Jį savo tėvu: „Tėve mūsų", Dievo vaikams ir skiriama vieta prie Tėvo, danguje. Jei žmonės, buvę Dievo vaikais, virsta Jo priešais, maištininkais, pasikeičia ir Dievo santykis su jais: paniekinta Dievo meilė virsta jų kaltintoja ir Dievas iš jų Tėvo, daros jų Teisėju ir Baudėju. Bausti Jis negreitas ir atlaidus, bet savo nustatytos mums teismo valandos, Jis niekad neužmiršta. Kas manytų, kad ši teismo valanda niekuomet mums neateis, labai klystų.

Ivanovas. Pragaras už didelę daugybę sunkių nuodėmių dar suprantamas, bet, jei tikėti asketams, jis gali būti paskirtas net ir už vieną sunkią kaltę. Šitokiai bausmei aš iki šiol dar nesurandu tinkamo pateisinimo.

T. Serafinas. Patarčiau Tamstai giliau pamąstyti apie sunkios kaltės esmę. Jų kiekviena savyje yra lygi norui, kad Dievo visai nebūtų, kad su Juo nereikėtų turėti jokių santy-

kių. Gerbdamas laisvą žmogaus valią, Dievas ir pasitraukia amžinai nuo tokio nusidėjėlio, palikdamas jį patį vieną, jo amžinoj tamsioj vienatvėj, tik su kentėjimu, nusiminimu ir Dievo neapkentimu. Taigi pragaran žmogų murdo ne tiek didelis sunkių kalčių skaičius, kiek nusikaltėlio pragarinė Dievo neapykantos psichologija, kuri galima užsitraukti net ir viena tik nuodėme. Čia tai ir glūdi amžinojo pragaro paslaptis, lygiai nesuprantama, kaip kitos, bet mums dar baisesnė už kitas.

Dievaitienė. Juo ilgiau žmogus galvoja apie pragarą, juo šis daros baisesnis ir neatspėjamesnis. Jei jame tebūtų tik vienas didelis nusidėjėlis, pav., Judas Išdavikas, jau ir taip paimtų mus šiurpas. O ką besakyti, jei pragare kenčia žymi žmonijos dauguma, milijonai ir milijardai žmonių, kaip tai bendrai yra tikėję teologai nuo krikščionijos pradžios iki Surezo S. J., iškėlusio XVII a. naują mintį apie pasmerktųjų skaičių.

Ginčys. Kiek žinau, dar ir šiandien tarp katalikų teologų eina ginčas, kur žmonių bus daugiau — danguje ar pragare? Vieni mano, kad pragaran pasmerktųjų skaičius būsiąs daug didesnis, negu išrinktųjų. Netrūksta prisilaikančių ir priešingos nuomonės. Sunku pasakyti, katrų nuomonė galutinai gaus viršų.

T. Serafinas. Mano išmanymu, viršų paims greičiausia trečiųjų nuomonė, laikančių šį klausimą vi-

sai neišsprendžiamu[1]), nes apie tai, kas bus tirščiau apgyventas — dangus ar pragaras, nėra aiškaus apreiškimo. Taigi vienatinis teisingas atsakas čia tebus: Ignoramus — nežinom... Iš tos priežasties Katalikų Bažnyčia, kad ir yra kanonizavus daugybę šventųjų, pasmerktųjų sąrašo visai neturi ir nė vieno atskiro nusidėjėlio nėra paskelbus pragaran pasmerktuoju.

Minčius. Tai ir suprantama, nes su pragaran pasmerktaisiais Bažnyčia neturi ką veikti. Kaip tokie, jie nebepriklauso nei Bažnyčios kūnui, nei jos sielai. Bažnyčios uždavinys visai kitas. Ji skirta būti išganymo įstaiga mums gyviesiems. Kaip tokia, ji ir terūpinas, kad nė vienas iš mūsų nepatektų pragaran. Visos jos priemonės, maldos, sakramentai, mišios, pamokslai, rekolekcijos vien tam tik ir tarnauja. To vienatinio tikslo siekdama, Bažnyčia, reikia tikėtis, kasmet dideles žmonių minias apsaugo nuo pragaro ir padaugina Dievo garbintojų skaičių danguje ir žemėje.

Ivanovas. Kuri gi yra svarbiausia Bažnyčios priemonė tam tikslui atsiekti?

T. Serafinas. Svarbiausia priemonė — atrodo atgaila. Ji tai paragina žmogų savin įsigilinti,

---

[1]) „Eine dritte Gruppe von Theologen hält dafür, dass wir nach keiner Seite genug Gründe haben um Bestimmtes zu behaupten". *O. Zimmermann S. J.* Warum Schuld und Schmerz. Herder, Freiburg im Br. 1918, S. 10.

geriau savo silpnybes ištirti, jas tinkamai klausyk=loje išpažinti ir, sužadinus už jas tikrą gailesį, pra=dėti naują gyvenimą vienybėje su Dievu. Kas glaudžiai susijęs yra su Dievu, tam pragaro kaip ir nėra. Būti susijungusiam su Dievu — tai mūsų svarbiausioji pareiga. Ją po daug kartų ir primena kunigas kiekvienose mišiose tardama: Dominus vobiscum — Viešpats teesie su jumis, ir jūs su Viešpačiu!..

Keinis. Bet jungtis su Dievu tegal tik laisva būtybė. O argi žmogaus valia laisva? Ar ji nesu=kaustyta amžinu būtinumu, kurį mes vadinam li=kimu? „Kas turi būti, to neišvengsi"...

T. Serafinas. Kas taip galvoja, užmiršta, kad Die=vo žodžiai, pranašaujantieji apie atskirų žmonių ir tautų pražūtį, teturi sąlyginę, perspėjančią prasmę; ji nėr fatalinė, sukaustanti žmogų, bet tik įspėjanti: „Štai kaip molis puodžiaus rankoje, sako Viešpats, taip ir jūs, Izraėliaus namai, mano rankoje. Ūmai aš kalbu prieš tautą ir prieš karalystę, kad ją išraučiau, išardyčiau ir sunaikin=čiau. Jei ta tauta nusigrįžta nuo sa=vo piktenybės, dėl kurios aš prieš ją kalbėjau, gailėsiuos ir aš savo pikte=nybės, kurią ketinau jai daryti" (Jer. 18, 6—8). Patvirtina tai ir žinomoji Jonos ir Nini=vės istorija.

Tas pat pasakytina ir apie kiekvieną žmogų. Yra kas, sakysime, laisvamanis, bedievis, nepripažįstąs

Kristaus dievybės. Viską matančiose Dievo akyse jis jau yra bestovįs kairėje tarp tų, kurie yra pasmerkti žūti. Bet jei toks žmogus pakeis savo sąsyjį su Kristum, jau tuo pat pasikeis ir jo vieta, kurią jis užims paskutinio teismo dieną. Taigi absoliutaus būtinumo patekti pragaran nėra; jin patenkama vien savo laisva valia, laisvu pasirinkimu, sąmoningu nutraukimu savo santykių su Dievu, egoistišku nukrypimu nuo to, kas amžina į tai, kas laikina, nuo to, kas dieviška į tai, kas kūniška, nuo to, kas esminga į tai, kas paviršutiniška, nuo tikro gyvenimo į sapnus ir svajones. Tai ir yra kelias, kuriuo einama į pragarą.

Dievaitienė. Jis man atrodo bent labai panašus į šį mūsų plaukiojimą jūroj. Jei mes užsispirtumėm plaukti vis toliau nuo mūsų mielų Girulių, tai lengvai galėtumėm atsidurti pavojuje, nepasiekti kito jūros kranto ir, audrai ištikus, nuskęsti. Kad to neatsitiktų, prašyčiau įsakyti irklininkams pasukti laivą atgal į krantą. (Šie įsakyti kreipia laivą priešingon šalin).

T. Serafinas. Šūkiui: „atgal į krantą", dvasios gyvenime atsako šūkis: „atgal į Dievą". Subedievėjusi šių dienų žmonija, lyg padykęs vaikas, nenori Dievo. Ji atkakliai šaukia Jam: „Kad ir iš algės, bet tik ne iš Tavęs, kad ir į nirvaną, bet tik — ne į Tave". Bet, užėjus nelaimėms, ima vis stipriau girdėtis sieloj balsas: „atgal į Dievą". Kas jo paklauso, gauna teisės vėl glaustis į Jį, vadinti Jį

savo T ė v u, o save Jo v a i k u. Tai ir yra tikriau⸗sia apsauga nuo pragaro. Nes kas gyvena su Die⸗vu, kas kaip Kristus, stengias eiti per gyvenimą gera darydamas, tas palengvėl virsta į k ū n y t u g e r u m u, kuris ir nuveda žmogų į dangų.

Keinis. Ak, kodėl gi šių dienų krikščionijoj taip maža to gerumo? Kodėl joj kur kas daugiau viso⸗kios neapykantos ne tik nekrikščionims, bet ir pa⸗tiems Kristaus išpažinėjams? O juk neapykanta, paties Kristaus mokslu, yra nuodėmė, baustina amži⸗nuoju pragaru? Kodėl gi to baisaus pragaro taip maž nūn bepaisoma? Kodėl klausimu, k a s b u s s u m u m i s p o m i r t i e s, taip maža tesidomi net ir tie, kurie sakosi tikį į pragarą? Aš, jei į jį tikėčiau, nei dieną nei naktį neturėčiau ramumo dėl jo, nuolat ieškočiau priemonių, kad save ir savo artimuosius nuo pragaro apsaugočiau. Dabar gi tos p r a g a r o b a i m ė s nematyt net ir vyriausių krikščionijos vadovų tarpe! Skelbti bažnyčiose pra⸗garą, o elgtis, lyg jo visai nebūtų, juk tai ir nelo⸗giška ir neetiška. Geriau paaiškins tai pavyzdys.

Šiandieną visam pasauly keliama triukšmas, kad bolševikai baisiai kankina nelaimingą rusų tautą. Skundas šis reiktų patikrinti. Bet jei tie bolševikų „kankinimai" ir būtų tikri, vis tik jie nė iš tolo ne⸗prilygsta pragaro kančioms. Teologų išmanymu, šios pastarosios, esą milijonus kartų skaudesnės, už visus žemės kankinimus. Tuo tarpu rusų tautos gai⸗limasi ir reiškiama jai užuojautos, o pragaro kanki⸗niams neparodoma jokio pasigailėjimo ir nedaroma

jokių žygių, kad bent jų skaičius nedaugėtų naujais pasmerktaisiais, kurie, kol gyvi, juk dar būtų galima išgelbėti... Kodėl gi jų negelbima?!..

Minčius. P. Keinio pastaboje pasakyta mums tikintiesiems gana daug karčios tiesos. Ji yra labai skaudi, nes mūsų gyvenimas, deja, neatitinka mūsų tikėjimo. Tikėdami į pragarą, mes dažniausiai manome, jis esąs skirtas kitiems, tik ne mums. Bet kodėl ne mums? Argi mes kokie šventuoliai, neturį visai „sunkių" nuodėmių?!.. Kad mes „nieko nepavogėm", „nieko neužmušėm", tai toli gražu nereiškia, kad pateksim dangun. „Nevogti", „neužmušti" tai reiškia nenusidėti tik dviem Dievo įsakymam. Bet jų yra dar aštuoni, nekalbant jau apie katekizme minimas įvairias nuodėmes. Vadinas, ir nieko nepavogus ir neužmušus, galima sunkiai nusidėti ir pragaran patekti. Taigi būtų labai ne pro šalį, pragaro paslaptį giliau pergalvojus, sakyčiau net pergyvenus. Deja, mes religines tiesas daugiau priimam atmintimi, negu širdimi. Mes užmirštam, kad religija apskritai yra Dievo meilė, o krikščionystė — Kristaus meilė. Ak, neveltui evangelijoj pats Kristus apie save yra pasakęs: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas" (Jon. 14, 6). Taigi Kristus ir turi būti mūsų gyvenimo centras, užimti jame visuomet pirmą vietą. Jei to pas mus nėra, jei vietoj Kristaus pirmoj vietoj stovi kuris dieveklis (turtas, garbė, valdžia etc.), tai mes po teisybei ir negalim vadintis Kristaus sekėjais, krikščionimis, nes Kristus

mums svetimas, Jo mumyse kaip ir nėra. O jo nė=sant, nebus mumyse ir Jo dvasios, o be jos abejoti=nas taps ir mūsų išganymas. Nes išganymas pel=nyti ir į dangų įeiti tegalima tik per Kristų, mūsų Mokytoją, Vadą, Karalių. Štai kur mums visiems reiktų kreiptis.

T. Serafinas. P. Keinio užuojauta pragaro pa=smerktiesiems yra grynai humanitarinio pobūdžio ir jų apverktino būvio palengvinti negali. Jo graudo=jimas, kad nėr, kas rūpintųs žmonių gelbėjimu nuo pragaro, taip pat yra be pagrindo. Nes aukščiau jau buvo minėta, kad esama net atskiros įstaigos, vien tuo tik ir teužsiimančios. Ji vadinas visuo=tinė Bažnyčia. Jos tarnai kunigai daug dirba, besistengdami gelbėti puolusiąją žmoniją nuo am=žinos pražūties, ir ne jų kaltė, kad prieš jų skelbia=mąjį Kristaus mokslą stoja šimtai neigėjų, atkakliai šaukiančių: „netiesa, neklausykit jų"!...

Dievaitienė. Kai pamąstau, kad mano tėvas, vyras ar kitas brangus asmuo yra atsidūręs pragare, mane tiesiog šiurpas nukrato. Dėliai to ir man, nemažiau, kaip p. Keiniui, gaila amžinai pasmerktųjų. Bet dar skaudžiau man darosi, kai išgirstu tą ar kitą jaunuolį drąsiai tikrinant, kad pragaro nėsama ir tuo Bažnyčios akciją prieš pragarą verčiant niekais. Tokie „apaštalai" tikrai „nežino ką darą" ir kam betalkininkaują...

Gincys. Pasitaiko ir many panašių dvasios ne=rimų. Bet aš tuomet pagalvoju: kas yra pragare — tas ne man jis iš ten išvaduoti. Tai padaryti galėtų

nebent vienas Dievas, jei panorėtų. Bet ar Jis gali to panorėti, man tai toli gražu neaišku. Be to, *tokie pragaro griovėjai ir pasmerktųjų vaduotojai nori būti teisingesni už Dievą*. Bet ši jų pretenzija yra panaši į tų katalikų, kurie nori būti „katalikiškesni" už patį popiežių. Taigi aš ir manau, kad pomirtinį žmonių likimą daug *geriau sutvarkys Dievas, negu tai padaryčiau aš, ar kitas kuris žmogus*.

Iš kitos šalies aš nežinau nė kurios vėlės randas pragare, nė to, ar pragaras perpildytas, ar apytuštis. Aš, pav., nelabai nustebčiau net ir paties Kristaus išdaviko Judo pragare neradęs, nors apie jį ir pasakyta: „geriau būtų tam žmogui, jei jis nebūtų gimęs" (Mat. 26, 24). O tai dėl to, kad begaliniai Kristaus kančios nuopelnai galėjo būti pritaikinti ir jam. Kai kurios maldingos vienuolės net neabejoja, kad galingu Marijos užtarymu taip iš tikrųjų ir įvykę. Ir kažin, ar tik neklysta tie teologai, kurie, rašydami apie tai, ironiškai iš to vienuolių tikėjimo nusišypso[1]).

Ivanovas. Nežavi tokie teologai nė manęs. Aš labiau linkčiau į neseniai paskelbtą p. M. Kurdiumovo mintį, išreikštą straipsny: „kova su Dievu ir pragaras". Jis tiki, kad karšta visuotinės Bažnyčios malda galėtų išmelsti pragaro kančių panaikinimą, bet su sąlyga, žmonės teužgesina pirma jų pačių

---

1) Sk. „Revue Apologétique" (1932, 560 n-ry) T. E. *Hugueny* str. „L'Enfer et la Misericorde".

žemėj sukurtą laikinį pragarą[1]). Šiam tikslui autorius, kaip geriausią priemonę, rekomenduoja krikščionišką artimo meilę ir neįsileidimą dvasion egoistiškos minties: „ak, kad tik man nepatekti pragaran, o kiti tesižino sau"[3]). Toksai šūkis — labai nutolęs nuo Kristaus dvasios. Tikras krikščionis, neužmiršdamas savo sielos, nuolat prisimena, turįs pareigos — kovoti be paliovos su anuo laikiniu žemės pragaru, juoba, kad jis nėra kur toli nuo mūsų, jis čia pat ir mes jame, lyg kokioj jūroj nepaliaujamai plūduriuojam. Ir toje kovoje, Dievo padedami, mes galim tikėtis puikių laimėjimų. Kas kita kova su pomirtiniu pragaru. Čia nugalėjimai daugiau neg abejotini.

Ginčys. Kodėl?

Ivanovas. Gi todėl, kad pragaro panaikinimas pareina ne vien nuo nekintamos Dievo valios, bet ir nuo piktan nukrypusio ir suakmenėjusio pačių pasmerktųjų nusistatymo. Kad tai labiau paaiškėtų, panagrinėsim arčiau kad ir tą pačią p. Kurdiumovo hipotezę. Sakysim, visuotinės Bažnyčios nesiliaujamą karštą maldą: „Viešpatie, panaikink pragarą", Dievas išklauso ir įsako angelams atidaryti pragaro vartus. Štai pragaras jau atviras. Bet kas čia? Niekas iš pasmerktųjų neskuba dangun. Klausiami, kodėl nesinaudoja šia Dievo malone, jie atsako: „Mums čia jaukiau! Mes turim čia laimės ne-

---

[2]) Sk. Zurn. „Putj" (1934, 44 n-ry) M. Kurdiumovo str. „O Bogoborčestvie i geennie".

laimėje". Danguje — ir Dievas ir šventieji mus varžytų, mes negalėtumėm laisvai reikšti Dievui savo neapykantos, nei išlaikyti reikiamo stiliaus... Ne, dangus ne mums, ir mes ne dangui"!...

Ir man matos, kad ši hipotezė apie pasmerktųjų atsisakymą nuo dangaus, kažin, ar nebus tik daug panašesnė į tiesą, negu jų nuoširdus susitaikinimas su Dievu ir persidanginimas dangun...

Minčius. Iš to, kas aukščiau kalbėta, jau rodos, visiems paaiškėjo, kad visi pragaro panaikinimo projektai eina iš vieno prileidimo, kad mes žmonės galim būti geresni ir teisingesni už Dievą. Bet tai yra aiškiausia nesąmonė ir gryniausias absurdas. Vienintėlis kelias išvengti to absurdo yra nulenkti mūsų protą prieš autentiškąjį Bažnyčios mokslą apie Dievo apreikštas mums tikybos tiesas, tame skaičiuje ir apie pragarą. Tvirtai tikėdami į jas, mes iš vienos šalies žinosim, kad be kalčių Dievas mūsų nebaus, o iš antros — kad pragaras — tai logiška išvada iš žmonių nedorybės. Jos nesant, nebūtų nė pragaro. Bet, deja, daug kas nenori to pripažinti ir pragaro buvimo kaltiniku daro vieną tik Dievą. Tai išeina visai kaip anoj dainoj:

Kad pasauly pragar's daros,
Žmonės velnio apsėsti, —
Kaltas Dievas, kaltas caras,
Tik mes vieni nekalti...

O po teisybei mūsų išganymo dalykuose ir Dievas ir caras nieko nekalti, o kalti vien tik mes patys

ir mūsų palaidas gyvenimas. Žinoma, patekti pra= garan niekam nemalonu; visi norėtų linksmintis danguje. Bet dangaus linksmybė brangus daiktas: jis teskiriama vien jį užsipelniusiems. Iš kitos ša= lies, dangui pelnyti reikia žemėj energingai su pra= garu kovoti ir jo vietoj kurti tikrą Kristaus kara= lystę. Tos kovos rezultatai pareis ne vien nuo ko= votojų sumanumo ir narsumo, bet ir nuo jų skai= čiaus. Juo daugiau turėsime padėjėjų, juo geriau seksis mūsų žygiai; o juo toliau nukelsime Kristaus viešpatijos sienas, juo labiau susilpninsime ir pikto viešpatavimą žemėj. Paskelbę Kristų savo Amži= nuoju Karaliu, stoję garbingų Jo karžygių būrin, mes ir patys sustiprėsime ir visus pragaro puolimus sėkmingai atmušime. Ir išgirs tuomet visas pasau= lis garsų mūsų šūkį: Tegyvuoja Kristus mūsų Karalius!...

Ginčys. Pritardamas gerb. profesoriui, aš no= rėčiau pažymėti, jog nuo Kristaus Karaliaus šventės įvedimo (gruodžio 11 d. 1925 m.) jau nebegalima pasakyti, kad „katalikai, per daug bijodami pragaro, užmiršta Kristų". Man net noris tikėti, kad ir mes protestantai ir pravoslavai, drauge su katalikais su= darysime ilgainiui vieną bendrą frontą ko= voje prieš piktą ir pragarą po viena Kristaus Karaliaus vėliava!...

T. Serafinas. Tai būtų labai gražu, nors aš ir nematau, kaip tai galėtų įvykti.

Ivanovas. Yra Dievas, Jis suras ir būdus. Rei= kia tik žiūrėti, kad mums nepristigtų geros va=

lios eiti iš vien žūtbūtinėn kovon su piktu.

T. Serafinas. Tai tiesa. Bet iš kitos šalies aš no⸗rėčiau pridurti dar vieną pastabą. Kalbėdami apie piktą, mes ėmėm ne tiek jį patį apskritai, kiek svars⸗tėm konkrečiai svarbiausias jo pasėkas: ieškojom pikto puolusiuose angeluose, pirmuose žmonėse, bolševizme, kare, kentėjimuose, mirty ir skaistyk⸗los bei pragaro bausmėse. Tie pikto apsireiškimai parodė mums visą demoniškąją jo prigimtį ir jo veiksmą. Tačiau pats šis jo veiksmas dar nesudaro absoliutinio pikto. Tai yra tik jo reliatyvi piktenybė. Tikrasis piktas tėra vien sun⸗kioji nuodėmė. Iš jos, kaip iš nuodingos šak⸗nies išsirutulojo visoki pikto žiedai. Dėl gaminimo jie gamina baisiausių pikto vaisių, bet be pikto jie vis dėlto turi savyje ir tūlo gero. Pav., puolusieji angelai turi gyvybę, aukštą protą, gilų žinojimą, didelę galybę, — visai tai yra nemažos Dievo do⸗vanos, nepaliaujančios buvę geros net ir demonuose. Blogas tik jų vartojimas piktiems tikslams.

Nusidėję pirmieji žmonės taip pat ne visai pik⸗tenybėje paskendę: liko jiems kad ir bent kiek ap⸗silpęs protas ir valia, liko brangūs kūrybos gabu⸗mai, kurių pasigaudami jų vaikai netik pagerino savo gyvenimo sąlygas, bet ir sukūrė aukštas kul⸗tūras su poezijos ir meno šedevrais, su genialiais mokslo išradimais... Taigi būtų tikra klaida nema⸗tyti žmonių veikloj jokių gero pragiedrulėlių.

Griežtai imant, netrūksta gero ir bolševizmui.

Bolševikai juk palaiko daug ko, kas buvo gera pirma. Jų milžiniškoji statyba ir elektrifikacija yra savy irgi neblogi dalykai. Jų lėktuvai, traktoriai, patobulinti įrankiai nepasidarė blogi dėl to, kad juos vartoja Stalino komisarai.

Panašiai tenka pasakyti ir apie karą. Nėra man reikalo jis teisinti, bet, manau, nesiginčysit ir patys, jog karai tikrai stumia žmoniją pirmyn. Imkim kad ir Lietuvos nepriklausomybę. Ar taika ją būtų sukūrus? Nieku gyvu! Ją sukūrė vien Didysis karas. Nei rusai, nei vokiečiai nė iš tolo nenorėjo nepriklausomos Lietuvos. Nepriklausomą ją padarė vien Didžiojo karo sudarytos politinės sąlygos. O nepriklausomybėje ar gi maža gero?

Keinis. Sveiki sakėtės radę gero ir fiziniuose skausmuose. Aš tuo negaliu tikėti...

Dievaitienė (kreipdamasi į Keinį). Jei, sveikutis, pažvelgsi giliau į gyvenimą, greit pastebėsi, kad džiaugsmai ir linksmybės dažniausiai mus neigiamai veikia, padidindami ir be to nemažą mūs' polinkį į egoizmą. Tuo tarpu kentėjimai, parodydami mūsų menkumą, kelia mus doriškai, daro geresnius, pašalina kietumą, moraliai auklėja, mankština ir apskritai padaro žmonėms kur kas daugiau gero, negu džiugesiai ir malonumai. Plačiau apie tai rasi draugas prancūzų poeto Fr. Coppée's knygoje „La bonne souffrance".

Ginčys. Iš šešto pašnekesio mes žinom, kad nėra absoliuti blogybė nė mirtis, nes ir ji žmonijai padaro nemaža gero.

Keinis. O pragaras?!

T. Serafinas. Tas pat pasakytina ir apie pragarą, nes jis jau vienu savo amžinumu sulaikė ir sulaiko milijonus žmonių nuo galutinio sugyvulėjimo. Žmogus moraliai dar nevisai sugedęs, daugiau ar mažiau su pragaru skaitosi ir daro pastangų jo išvengti. Pragaro baimė yra labai sekminga priemonė piktiems žmogaus polinkiams pažaboti. Be jos žmonija ne tik visiškai sugyvulėtų, bet tiesiog s u v e l n ė t ų ir padarytų mūsų žemę jau nebe ašarų pakalne, bet tikru tikriausiu p r a g a r u. Jei kol kas dar to nėra, tai be kitko tenka už tai dėkoti pragarui. Dėliai to Dantė ne be pamato pavadino pragarą ne vien teisybės, bet ir D i e v o m e i l ė s p a d a r u. Atrodo tai paradoksas, bet iš tiesų tai tikra tiesa. O jei taip yra, jei visos mūsų peržiūrėtos pikto pasėkos nėra absoliučios blogybės[1]), tai ir n e b u v o p a g r i n d o, d ė l k u r i o D i e v a s b ū t ų t u r ė j ę s p i k t o p a s a u l i n v i s a i n e į s i l e i s t i.

Tas pat tenka pasakyti galop ir apie pačią didžiausią piktenybę, visokeriopo pikto versmę — n u o d ė m ę. Jos visiško pasaulin neįsileidimo šalininkai, matyt, norėtų protingas būtybes savotiškai išganyti, va-

---

[1]) Šv. Tomas Akv-tis yra net dar drąsiau išsitaręs, pareikšdamas, kad „pikta yra tai tam tikra gerovė, kaip melas yra tam tikra tiesa"; žinoma, tai pasakyta ne absoliučiai, bet tik tam tikru atžvilgiu. Sk. A. D. S e r t i l l a n g e s' o straipsnį: „Dialogue sur la Providence" žurnale „La vie intellectuelle", Juillet-Août, 1929, p. 19.

ru jas dangun įstumdami, kaip kokias mechaniškas bevalias lėles, nesinaudojančias savo laisva valia, neturinčias jokio savo nusistatymo bei apsisprendimo. Bet kurdamas šį pasaulį taip, kaip jų norima, Dievas pasirodytų ne geriausiu tėvu, tik galingu despotu, varžančiu protingų būtybių valią. O iš to, po teisybei, nebūtų tikros garbės nei Dievui, nei žmogui.

Davęs žmonėms protą ir laisvą valią, Dievas leido jiems laisvai apsispręsti. Besinaudodami tąja laisve, jie suklydo ir nusidėjo. Iš čia žemėj atsirado pirmoji kaltė. Ji buvo baisi ir sunki, verta didžiausios bausmės. Tačiau Dievas Atpirkime rado nuostabią priemonę tai kaltei išdildyti. Jis — savo minties reiškėjai, Kristaus Bažnyčiai, — leido net sykį metuose[1]) džiaugsmingo himno žodžiais viešai šukterėti: „O tikrai būtina Adomo nuodėmė, kurią Kristaus mirtis išdildė! O laimingoji kaltė, kuri tokio ir taip didžio susilaukė Atpirkėjo[2]).

Dievaitienė. Keistr to himno žodžiai, negirdėti jo šūkiai. Mane tikrai jie stebina ir net baugina, kad vienas kitas peruolus, bet maž išlavintas krikščionis, nepasipiktintų, pamanydamas, Bažnyčią iš

[1]) Didįjį šeštadienį, šventinant Velykų žvakę (paschalą).

[2]) O certo necessarium Adae peccatum, quod Christi morte deletum est. O felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere Redemptorem!

didelės Atpirkėjo meilės išėjus iš krašto ir nuo tiesos nutolus...

T. Serafinas. Piktintis čia nėra kuo, o nustebti tikrai yra pagrindo, nes Adomo nuodėmė pavadinta „būtina", o jo kaltė — net ir „palaiminta". Tai juk aiškūs paradoksai, panašūs į tertulijonišką „c r e d o, q u i a a b s u r d u m". Bet kad ir keisti tie šūkiai, lengva jie išaiškinti ir pateisinti, nes jie kilę ne iš šalto proto, bet iš meile liepsnojančios pirmųjų krikščionių širdies ir gilios tikybinės jų ekstazės. Dar aiškiau nušviečia tą ekstazę laikas, kuriame ji įvyko. Tai buvo didžiąjį šeštadienį, šventinant Velykų žvakę (paschalą). Po ilgų maldų ir giedojimų, belaukdami džiaugsmingo Kristaus iš numirusių atsikėlimo, jie buvo pilni meilės ir dėkingumo Atpirkėjui už Jo kančią ir mirtį, tatai ir nenuostabu, kad jie buvo užmiršę v i s a k i t a — tame skaičiuje — n u o d ė m ę i r k a l t ę.

Be to, reikia čia atsiminti dar ir tai, kad minėtasis himnas buvo ne koks teologinis traktatas, bet grynai poezijos dalykas, kur, kaip paprastai, yra leidžiamos įvairios licencijos, metaforos, hiperbolės ir kitokios poetiškos figūros. Štai, kodėl jų netrūksta ir minėtame himne.

Įdėdama jį savon liturgijon ir tuo pagerbdama religinę poeziją, Bažnyčia parodė net ir tame dalyke savo nuostabų pažiūrų platumą ir protingą tolerantiškumą.

Keinis. Čia kaž kokia grynai religinė metafizi-

ka. Gal ji kam ir atrodo graži, bet man ji visai nesuprantama!

T. Serafinas. Tai bendra tikybinių tiesų žymė. Žmogus, kad ir mokyčiausis, daug ko nesupranta. Tamsta pats sakeisi, nesuprantąs, kaip gali būti pasauly pikta, jei Dievas yra ir manei priėjęs prieštaravimą tarp Dievo ir pikto buvimo. Iš mūsų pašnekesių paaiškėjo, kad tikro prieštaravimo čia nėra, o yra tik slėpininga *pikto paslaptis*. Bendra gi paslapčių žymė — tai jų nesuprantamumas. Tai jau pastebėjo Dantė, rašydamas:

Anei skaisčiausia žmogaus vėlė danguj,
Nei serafinas į Dievą beveizįs —
Negali tavo klausimo išspręsti,
Nes ko tu klausi, taip giliai panerta
Amžino Dievo sprendimų gelmėje,
Kad akis jokia neįstengs pasiekti (III, p. 21).

*
* *

Čia žvejai priplaukė prie kranto. Ekskursantai, išlipę iš laivo, palengva ėjo susimąstę savo vilos linkon. Tylą pertraukė p. Dievaitienė, pranešdama, kad ryt ji turėsianti apleisti Gerulius, nes jai reikėsią vykti Kaunan pasimatyti su broliais, o iš ten skristi Paryžiun pas vyrą, kuriam suplanuotas bendras atostogas Giruliuose sukliudė netikėti reikalai.

Ginčys nuoširdžiai pagailestavo, kad šiems įdomiems pašnekesiams teteko taip maža laiko. Jis

turėjęs galvoj sumanymą suruošti dar vieną pasikalbėjimą — apie tikybų susiskaldymą, kuris žmonijoj aušina meilę, gimdo ginčus ir kliudo misionieriams apaštalavimo darbą tarp stabmeldžių. Naujausi Hitlerio ir Mueller'io bandymai sujungti Vokietijos protestantiškas konfesijas po viena bendra protestantizmo vėliava krikščioniškų tikybų susijungimo klausimui suteikia nemaža aktualumo.

P. Dievaitienė, mielai pripažindama didelę naujai iškeltos problemos svarbą, nurodė, kad apie tai būsią galima plačiau pakalbėti ateinančiomis atostogomis, surengus naują panašią pasikalbėjimų eilę.

Į tai visų dalyvių vardu atsakė prof. Minčius, dėkodamas gerb. šių pašnekesių iniciatorei ir palinkėdamas jai laimingos kelionės.

Ryto metą dalyviai susirinko dar kartą ir iškilmingai išlydėdami brangią viešnią, įteikė jai gražią gyvų gėlių puokštę.

9. IV. 35.

Literatūra

B a r t m a n n Dr. B. Das Fegfeuer. Ein christliches Trostbuch. Paderborn Bonifacius Druckerei, 1929.

B a u t z J. Das Fegfeuer. Im Anschluss an die Scholastik, mit Bezugnahme auf Mistik und Ascetik. Mainz, Kirchheim, 1883.

B e r d i a j e v N., O naznačenii čelovieka. Pariž. YMCA—Press.

B l a n c d e S a i n t—B o n e t A. La Douleur. Paris, La Bonne Presse. 1911.

B o n n i o t S. J. Le probléme du mal. 3 ed. Paris, Téqui, 1911.

C h. J o u r n e t' Probléme du mal. Mystére ou absurdité. La Vie Intellectuelle. Novembre, 1928.

K e p p l e r W. Das Problem des Leidens. Freiburg, Herder, 1919.

M a r c i n k o w s k i j. Smysl stradania. Praha, 1929.

M o l i n a Th. Das Leiden im Weltplanij, Lösung tiefster Menscheitsfragen. „Tyrolia", 1929.

M o n s a b r é J. Dogme catholique. Carême 1888. La vie future. Paris Lethielleux, 1901.

P e l l o w s k i Ks. Dr. L. Problem zla. Wąbrzežno, 1931.

Q u i e l l e t Mgr. La bonté divine, et la souffrance humaine. Paris, La Bonne Presse, 1929.

R y c h l a k Dr. Ks. J. Złe moralne, a natura ludzka. Kraków, 1899.

Sadet C. Un angoissant problème: si Dieu existe. pourquoi le mal? Avignon, Aubanel, 1926.

Schneider W. Das andere Leben, Ernst und Trost der christlichen Welt-und Lebensanschaung. Paderborn, Schöningh, 1914.

Scheeben — Atzberger. Handbuch der katholischen Dogmatik, Bd. IV, Freiburg, Herder, 1898.

Sertillanges A. D. Dialogue sur la Providence, La Vie Intellectuello, Juillet Aout, 1929.

Tanquėray A. Synopsis theol. dogm. specialis. Vol. III. Ed. XIV, 1914.

Wortlitscheck. Der Sinn des Leidens. Vorträge, Freiburg, Herder, 1919.

Zimmermann. O. S. J. Warum Schuld und Schmerz? Freiburg, Herder, 1918.

TURINYS

savybė — jų apibrėžtumas ir einąs iš čia jų netobu⸗lumas. Pikto buvimo racija. Dievo alchemija — gavi⸗mas gero iš pikto. Žmonių logika ir Dievo viršlogika. Kalbant apie Dievą, vengtinas antropomorfizmas. Dabar⸗tinė kūrinių būklė nėra būtina nei galutinė. Gimdymo ir mirties skausmai. Atsakymas į Epikuro priekaištą. Viso ko atstatymo klausimas. Pikto leidimas — nėra pikto kūrimas. Svarbiausių pikto rūšių nustatymas ir pada⸗rymas jų tolesnių pašnekesių tema.

TREČIAS PAŠNEKESYS

Žmogus daugiausia pikto pridaręs pasauly — K. Marksas. Jis norėjęs gero — padėti išnaudojamiems dar⸗bininkams. Bet, atmetęs etiką ir religiją, pagrindė savo ko⸗munizmą klasių kova ir bedievyste. Šiandieninė bedie⸗vystė skaitmenų šviesoje. Tos kovos rūšys. Religijos per⸗sekiojimas. Materialinis skurdas vietoj žadėtos gerovės. Neapykanta vietoj artimo meilės. Bedievystė — valsty⸗bėje. Visuotinis nusavinimas. To pasekos socialiame gy⸗venime. Badas, skurdas, priespauda. Bolševizmo pavo⸗jus visam kultūringam pasauliui. Bolševikų atsiekti re⸗zultatai. Jų statyba. Priverstinas darbas. Ar bolševizmo kūrėjai yra velnio apsėsti, ar jie tik įrankis Dievo ran⸗koje? Rusijos socialinės ir istorinės nuodėmės. Ar Va⸗karų Europa geresnė už Rusijos Sovietus? Viešpatau⸗janti ten „Staatsomnipotenzlehre" maž teleidžia tikėtis ko geresnio. Lietuvos laisvamaniai ir jų tylus pritarimas Rusijos bolševizmui. Ko mes galim pasimokinti iš bol⸗ševizmo? Bendras frontas prieš tarptautinę bedievystę.
